

พฤติกรรมการณ์สื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา

นางสาวชารีนา พุดมนวล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-030-914-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

COMMUNICATION BEHAVIOR OF COMMUNITY MANAGEMENT COMMITTEE
AND COMMUNITY PARTICIPATION IN DEVELOPMENT

MISS CHARENA PHUTNUAL

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Development Communication

Department of Public Relations

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-030-914-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์	พฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนและการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการพัฒนา
โดย	นางสาวชาริษา พุฒนवल
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์พัฒนาการ
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ธนาดี บุญลือ

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์จุมพล รอดคำดี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์พัชณี เขยจรรยา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธนาดี บุญลือ)

..... กรรมการ
(ดร.วิเชียร เกตุสิงห์)

สภาบัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชารีนา พุฒนวล : พฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วม
ของชุมชนในการพัฒนา. (COMMUNICATION BEHAVIOR OF COMMUNITY
COMMITTEE AND PARTICIPATION OF COMMUNITY PEOPLE IN
DEVELOPMENT) อ.ที่ปรึกษา รศ.ดร.ธนวดี บุญลือ, 152 หน้า. ISBN 974-030-914-3.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรมการสื่อสารระหว่าง
คณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชน การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการ
บริหารชุมชน ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุม
ชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้นมีจำนวน 408
คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบ
ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ซึ่งประมวลผลโดยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

ผลการวิจัยพบว่า

1. พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์
กับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
2. พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์
กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
3. พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์
กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา
4. การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์
กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
5. การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์
กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา
6. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา

ภาควิชา ประชาสัมพันธ์..... ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา นิเทศศาสตร์พัฒนาการ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา...2544..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4385070328: MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEY WORD: COMMUNICATION BEHAVIOR/ PERCEPTION/ SATISFACTION/ COMMUNITY PARTICIPATION IN DEVELOPMENT

CHARENA PHUTNUAL: COMMUNICATION BEHAVIOR OF COMMUNITY MANAGEMENT COMMITTEE AND COMMUNITY PARTICIPATION IN DEVELOPMENT: THESIS ADVISOR: ASSOC.PROF. THANAWADEE BOONLUE, Ph.D., 152 pp. ISBN 974-030-914-3.

The objective of this research was to examine the correlations among communication behavior between the community management committee and people, people's perception on the role of the community management committee, people's satisfaction with communication and the role of the community management committee, and community participation in development. Questionnaires were used to collect data from a total of 408 samples. Pearson's Product Moment Correlation Coefficient was used for analysis of the data. SPSS was used for data processing.

The results of the research are as follows:

1. Communication behavior between the community management committee and people correlated with people's perception on the role of the community management committee.
2. Communication behavior between the community management committee and people correlated with people's satisfaction with communication and the role of the community management committee.
3. Communication behavior between the community management committee and people correlated with community participation in community development.
4. People's perception on the role of the community management committee correlated with people's satisfaction with communication and the role of the community management committee.
5. People's perception on the role of the community management committee correlated with community participation in development.
6. People's satisfaction with communication and the role of the community management committee correlated with community participation in development.

Department	<u>Public Relations</u>	Student's Signature.....
Field of Study	<u>Development Communication</u>	Advisor's Signature.....
Academic year	<u>2001</u>	Co-Advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงด้วยดีด้วยความกรุณา และความอนุเคราะห์ของบุคคลหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของทุกท่านเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวดี บุญลือ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นที่ดียิ่งแก่ผู้วิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งรองศาสตราจารย์พัชรี เษยจรรยา ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.วิเชียร เกตุสิงห์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาต่างๆ เกี่ยวกับการใช้สถิติในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณฝ่ายงานประชาสัมพันธ์ กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครตรัง ที่ได้ให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับงานชุมชน และขอขอบคุณประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน ตลอดจนประชาชนในเขตเทศบาลนครตรัง จ.ตรัง ทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือ และกรุณาสละเวลาในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้วิจัย

ขอบคุณ ตึก แอ็ค ใ้ ใจ จี นิ่ง และหมวย รวมถึงเพื่อนๆ จากโรงเรียนบูรณะรำลึก จ. ตรัง และเพื่อนๆ ชาวตึกชาวหอมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำหรับกำลังใจ ความห่วงใย และรอยยิ้มที่มีให้เสมอมา ขอขอบคุณ คุณกมล แก้วดวงใน ที่ได้กำลังใจ คอยรับฟังเรื่องราวปัญหาต่างๆ ในการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัย

ขอขอบคุณ พี่เหม่ม พี่มิ่งค์ อ้อ เตือน แอน ที่เป็นกำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาในทุกๆ เรื่อง และเพื่อนๆ ร่วมรุ่นที่น่ารักทุกคน ที่คอยเป็นแรงผลักดันจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ และสร้างฝันให้มีปริญญาใบนี้ไปด้วยกันในที่สุด

ที่สำคัญที่สุดคือ ขอกราบขอบพระคุณ คุณชำนานาญและคุณวาสนา พุฒนวล คุณพ่อคุณแม่ ผู้ซึ่งคอยเป็นกำลังใจอันยิ่งใหญ่ รวมทั้งยังเป็นที่พัก เป็นที่ปรึกษา และให้การสนับสนุนในทุกๆ ด้านตลอดการศึกษาของผู้วิจัย ขอขอบคุณน้องแม็ก ชมพูนุช พุฒนวล ที่คอยให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ท้ายที่สุดขอขอบคุณบุคคลทุกท่านที่ไม่สามารถเอ่ยนามได้ ณ ที่นี้ ที่ได้คอยช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบคุณครูอาจารย์ที่คอยประสาทวิชาให้แก่ศิษย์จนมีวันนี้ได้ ขอขอบคุณจากใจ

ชาริษา พุฒนวล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหาคำวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
สมมติฐานการวิจัย.....	6
ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสาร.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	27
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทางจิตวิทยา.....	37
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผู้รับสาร.....	44
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำและบทบาทผู้นำ.....	45
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน.....	53
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	62

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
ประชากร.....	65
กลุ่มตัวอย่าง.....	65
วิธีการเลือกตัวอย่าง.....	65
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	66
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	68
การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	68
เกณฑ์การให้คะแนน.....	69
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	73
การประมวลผลข้อมูล.....	73
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	73
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา.....	75
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ตามสมมติฐาน.....	92
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	104
อภิปรายผล.....	109
ข้อเสนอแนะ.....	122
รายการอ้างอิง.....	125
ภาคผนวก ก.....	130
ภาคผนวก ข.....	137
ประวัติผู้วิจัย.....	152

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ.....	75
2	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ.....	76
3	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา.....	77
4	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพสมรส.....	78
5	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพ.....	79
6	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้เฉลี่ยของครอบครัว ต่อเดือน.....	80
7	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรูปแบบการติดต่อสื่อสาร กับคณะกรรมการบริหารชุมชน.....	81
8	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเนื้อหาข่าวสารการพัฒนา จากคณะกรรมการบริหารชุมชน.....	83
9	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการรับรู้เกี่ยวกับบทบาท ของคณะกรรมการบริหารชุมชน.....	85
10	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความพึงพอใจ ต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน.....	87
11	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความพึงพอใจ ต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน.....	88
12	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชน.....	90
13	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างรูปแบบการสื่อสารของ คณะกรรมการบริหารชุมชนกับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของ คณะกรรมการบริหารชุมชน.....	92
14	แสดงค่าความสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างเนื้อหาข่าวสาร การพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับ บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน.....	93
15	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างรูปแบบการสื่อสารของ คณะกรรมการบริหารชุมชนกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสาร ของคณะกรรมการบริหารชุมชน.....	94

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
16	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างรูปแบบการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน.....	95
17	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างเนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน.....	96
18	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างเนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนกับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน.....	97
19	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างรูปแบบการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา.....	98
20	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างเนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา.....	99
21	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน.....	100
22	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา.....	101
23	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา.....	102

บทที่ 1

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้วางพื้นฐานและเป็นตัวเร่งให้เกิดการปฏิรูปสังคมไทยหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ อาจกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นมีความเป็นอิสระ ให้พัฒนาศักยภาพในการปกครองตนเอง (จิตติมา ยอดพริ้ง, 2544 : 17) นอกจากนั้นยังมีลักษณะเด่นอันถือได้ว่าเป็นมิติใหม่สำหรับการสร้างสรรค์ประเทศตามแนวทางของการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ ได้ให้สิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชนมากที่สุดอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ สอดคล้องกับการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทยแต่เดิม ที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเรื่อยมา ซึ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยในปัจจุบัน ได้แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบคือ (ขจรชัย วัฒนาประยูร, 2544 : 34)

1. องค์การบริหารส่วนจังหวัด
2. เทศบาล
3. องค์การบริหารส่วนตำบล
4. การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ในปัจจุบันมี 2 แบบ คือ
  - (1) กรุงเทพมหานคร
  - (2) เมืองพัทยา

และจากแผนมหาดไทยแม่บท (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2530-2534 เป็นแผนงานย่อยพัฒนาองค์การและการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น กำหนดให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นทุกระบบส่งเสริมให้ชุมชนเมืองจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนขึ้น โดยการรวมตัวกันของประชาชนในชุมชนและให้กำหนดรูปแบบชุมชนย่อยขึ้นเพื่อความเหมาะสมกับการแก้ไขสภาพปัญหาของชุมชนนั้น

เทศบาล เป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองส่วนท้องถิ่น และยังให้ประชาชนมีสิทธิส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่เรียกว่าเป็นประชาธิปไตยและใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดเท่าที่ปรากฏ เขตเทศบาลอยู่ในสภาพผสมผสานของลักษณะความเป็นเมืองกับชนบทรวมอยู่ด้วยกัน ประชาชนจึงรวมอยู่ด้วยกันอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นอาชีพ ฐานะหรือรายได้ และในสภาพสังคมไทยปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อหน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีภารกิจกระจายในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จึงจำเป็นต้องมีการปรับบทบาทภารกิจ ให้สอดคล้อง รองรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดขององค์กร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ ก็ส่งผลกระทบต่อเทศบาลของการรับภาระในส่วนท้องถิ่น และยิ่งเทศบาลของไทยซึ่งเรียกว่า กำลังพัฒนา จะต้องประสบปัญหาที่ต้องบริการประชาชนเป็นอย่างมาก ก็ยังมีปัญหาอื่นตามมาอีก เช่น การไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน ปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย การขาดการประสานงาน หรือการให้ความร่วมมือกับส่วนราชการต่างๆ และปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย

จากสภาพปัญหาต่างๆ ที่เทศบาลประสบอยู่ การพัฒนาท้องถิ่นจะต้องมีการกำหนดนโยบายและการวางแผนที่ดี จำเป็นต้องได้รับการประสานงานและร่วมมือจากประชาชนที่จะช่วยแบ่งเบาภาระของเทศบาล โดยส่วนหนึ่งที่เทศบาลเป็นผู้ดำเนินการให้และอีกส่วนหนึ่งเป็นหน้าที่ของชุมชนที่ควรจะดำเนินการได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้จึงได้มีการจัดตั้งชุมชนขึ้นเพื่อ (กระทรวงมหาดไทย, 2530)

1. เพื่อส่งเสริมชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาลได้มีการรวมตัวกันเพื่อพัฒนาชุมชนเอง
2. เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม
3. เพื่อลดภาวะในการปฏิบัติงานของเทศบาล
4. เพื่อประสานและส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นกับเทศบาล

แนวทางการจัดตั้งชุมชนย่อยเพื่อการพัฒนา

ชุมชนย่อย หมายถึง ชุมชนในเขตเทศบาล ที่ประชาชนอาศัยอยู่รวมกัน โดยมีสภาพพื้นที่หรือภูมิศาสตร์ร่วมกัน เช่น ในเขตแนวถนน ตรอก ซอย อาคาร เรือนแถวเดียวกัน หรือมีลักษณะเป็นบล็อกหรือโซนเดียวกัน อาทิเช่น คุ้มต่างๆ ชุมชนแออัด หรือหมู่บ้านจัดสรร เป็นต้น

การจัดตั้งชุมชนย่อยให้ประสบผลสำเร็จนั้น จะต้องดำเนินการจากเรื่องเล็กๆ ที่มีประสิทธิภาพก่อน แล้วจึงค่อยขยายการดำเนินงานออกไปตามกำลังความสามารถ การดำเนินการนั้นต้องมองให้ครบทุกแง่ทุกมุม และจะต้องให้มีความสัมพันธ์และสำคัญเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือการเมือง

การจัดตั้งชุมชน ได้ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน เพราะการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนต้องเริ่มตั้งแต่ชุมชน โดยเฉพาะด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมอาชีพ เพื่อให้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น อันจะส่งผลต่อความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตในด้านอื่นๆ การให้ประชาชนในชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อความเจริญของประชาชน ก่อให้เกิดความสามัคคีและร่วมมือกันพัฒนาชุมชนเพื่อประโยชน์โดยส่วนรวม เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน และมีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตลอดจนได้รับความรู้ที่ถูกต้องเป็นไปในแนวทางเดียว และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้

คณะกรรมการบริหารชุมชน จึงนับว่าเป็นผู้แทนของชุมชนที่มีความสำคัญ ที่ช่วยเป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนให้สำเร็จลุล่วง และเปรียบเสมือนผู้ประสานความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนและส่วนราชการ ซึ่งจะเป็ประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินงานการพัฒนาในแต่ละชุมชน นอกจากนั้นคณะกรรมการบริหารชุมชน ยังเป็นเหมือนผู้นำความคิดเห็น ซึ่งเป็นสื่อบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา ด้วยเป็นบุคคลที่สามารถมีอิทธิพลต่อทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลอื่นๆ ตามที่บุคคลนั้นต้องการ (เสถียร เขยประทับ, 2528 : 177) โดยอาศัยวิธีที่ไม่เป็นทางการ จึงมีความสำคัญยิ่งที่จะกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

เทศบาลนครตรัง เป็นเมืองที่พัฒนาไปในระดับหนึ่ง และจะมีการพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ ตามแผนพัฒนาเมืองตรัง ที่ทางเทศบาลนครตรังได้ตั้งเป้าสำหรับนครตรังในอนาคตไว้ว่า “คุณภาพชีวิตที่ดี ประชาชนมีส่วนร่วมพึ่งตนเองได้ สังคมและสภาพแวดล้อมดีมีสาธารณูปโภค-สาธารณูปการครบถ้วน” (ชาติ กางอิ้ม, 2544 : 1) การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งชุมชน จึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในเทศบาลนครตรังมากขึ้น และเป็นการประสานการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นอย่างมีรูปธรรม ให้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ที่ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่มุ่งให้คนเป็นศูนย์กลางหรือจุดหมายหลักของการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2541 : 55) เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการพัฒนาในทุกเรื่อง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการที่เทศบาลนครตรังได้รับการคัดเลือกให้เป็นเทศบาลนำร่องเพียงแห่งเดียวในภาคใต้ ในการจัดทำแผนปฏิบัติการ 21 เป็นโครงการในการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติระดับท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ภายใต้โครงการความร่วมมือไทย-สวีเดน โดยเทศบาลนครตรังได้รับความช่วยเหลือ ทั้งในด้านงบประมาณและวิชาการจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และองค์การความร่วมมือในการพัฒนาระหว่างประเทศแห่งประเทศไทย (ซีต้า)

ความมุ่งหมายของการดำเนินโครงการความร่วมมือไทย-สวีเดนในครั้งนี้ มีความมุ่งหวังจะให้ท้องถิ่นสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและประชาชนมีความตระหนักในการมีส่วนร่วมกันรักษาสภาพแวดล้อมของตนให้น่าอยู่ บ้านเมืองมีความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงามร่มรื่น ทุกคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

จากการได้รับการคัดเลือกดังกล่าวจึงส่งผลให้เทศบาลนครตรัง มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาในเขตเทศบาลนครตรังมากยิ่งขึ้น เป็นเหตุสำคัญให้คณะกรรมการบริหารชุมชน ผู้ซึ่งมีหน้าที่ประสานงานระหว่างเทศบาลนครตรังกับประชาชนในชุมชน จะต้องเป็นผู้ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาต่างๆ จากนโยบายของเทศบาลนครตรังให้ประชาชนรับทราบ เพื่อสร้างความพร้อมที่จะดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ 21 และแผนงานพัฒนาด้านอื่นๆ ให้ประสบความสำเร็จต่อไป คณะกรรมการบริหารชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชน

การศึกษาเรื่องพฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ของประชาชนในเขตเทศบาลนครตรัง จ.ตรัง จะเป็นแนวทางในการวางแผนส่งเสริมชุมชนในการพัฒนา และเพื่อขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากจุดเริ่มต้นขององค์กรชุมชนย่อย ให้เป็นองค์กรแห่งความร่วมมือกันของชุมชนท้องถิ่น ท่ามกลางการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงของประชาชน เพื่อพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศต่อไป

ปัญหานำวิจัย

1. พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนเป็นอย่างไร
2. ประชาชนมีการรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากน้อยเพียงใด
3. ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนเพียงใด
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพียงใด
5. พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กันหรือไม่
6. การรับรู้และความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กันหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชน
2. เพื่อศึกษาการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
4. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างประชาชนกับคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
6. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
7. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
8. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
9. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

10. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

สมมติฐานในการวิจัย

1. พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
2. พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
3. พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
4. การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
5. การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
6. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนที่อยู่ในชุมชนของเขตพื้นที่เทศบาลนครตรัง มิได้รวมไปถึงประชาชนทั้งหมดในจังหวัดตรัง จึงไม่สามารถนำผลการศึกษาไปสรุปผลในพื้นที่อื่นได้

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. **คณะกรรมการบริหารชุมชน** หมายถึง ตัวแทนแทนสมาชิกชุมชน ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง ตามระเบียบเทศบาลเมืองตรัง ว่าด้วยคณะกรรมการบริหารชุมชน พ.ศ. 2536 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.

2538 เป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 10 คน และไม่เกิน 15 คน ดำรงตำแหน่งตามวาระคราวละ 3 ปี นับแต่วันเลือกตั้งและเป็นติดต่อกันก็สมัยก็ได้ ถ้าได้รับเลือกตั้ง

2. **บทบาท** หมายถึง การกระทำหน้าที่ในกิจกรรมต่างๆ ของคณะกรรมการบริหารชุมชน สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีดังนี้

1. เป็นผู้นำและแกนกลางในการพัฒนาชุมชน
2. แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน
3. เสนอแผนงานโครงการเพื่อขอความช่วยเหลือจากเทศบาล
4. ส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามและสร้างความสามัคคีในชุมชน
5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความสำนึกและร่วมใจกันพัฒนา
6. ดำเนินการอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร

นอกจากนี้ยังหมายรวมถึง บทบาทในฐานะผู้ส่งสาร และถ่ายทอดข่าวสารการพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนรับทราบด้วย

3. **พฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน** หมายถึง รูปแบบและวิธีการในการสื่อสารและถ่ายทอดข่าวสารแก่ประชาชนของคณะกรรมการบริหารชุมชน รวมถึงความบ่อยครั้งในการติดต่อสื่อสารกับประชาชนด้วย

เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาชุมชนที่คณะกรรมการชุมชนถ่ายทอดแก่ประชาชนในชุมชน หมายถึง ข่าวสารดังต่อไปนี้

- ก. กิจกรรมของคณะกรรมการบริหารชุมชน
- ข. กิจกรรมของชุมชน
- ค. ปัญหาต่างๆ ของชุมชน
- ง. การขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือต่างๆ
- จ. ข่าวสารจากทางราชการ
- ฉ. ความรู้หรือข่าวสารทั่วไป

4. **การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน** หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ในการให้ความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกายและแรงใจต่อการพัฒนาชุมชน ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอน ดังนี้
  - 4.1 การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น ในการเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาในด้านต่างๆ ในชุมชน
  - 4.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดทำกิจกรรมพัฒนาต่างๆ
  - 4.3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ
  - 4.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ของชุมชน
5. **การรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน** หมายถึง การรับทราบถึงการปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน จากการพบปะ และมีการสื่อสารกันระหว่างประชาชนและคณะกรรมการบริหารชุมชนในเรื่องข่าวสารการพัฒนาชุมชน
6. **ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน** หมายถึง ความรู้สึกเชิงบวกที่มีต่อบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน ทั้งความพึงพอใจต่อวิธีการสื่อสาร การถ่ายทอดข่าวสาร และการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน ซึ่งจะเป็แนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
2. ทำให้ได้แนวทางการใช้การสื่อสารที่เหมาะสมกับประชาชนผู้รับสาร เพื่อให้ประชาชนในชุมชนต่างๆ ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากคณะกรรมการบริหารชุมชนได้อย่างทั่วถึงและชัดเจน เพื่อเป็นประโยชน์ที่จะสนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการบริหารชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ของประชาชนในเขตเทศบาลนครตรัง จ.ตรัง จำเป็นต้องอาศัยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐาน การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ตลอดจนการกำหนดตัวแปรต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสาร
2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
3. แนวคิดและทฤษฎีด้านจิตวิทยา
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำและบทบาทผู้นำ
5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสาร

การสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและสังคม ซึ่งส่งผลให้ชีวิตและสังคมดำรงอยู่และดำเนินต่อไปได้ เมื่อใดที่ไม่มีสื่อสารเมื่อนั้นก็ไม่มีสังคม และในทางตรงกันข้าม หากไม่มีสังคมก็ไม่มีสื่อสาร นอกจากการสื่อสารและสังคมจะเป็นเสมือนเงาของกันและกันแล้ว การสื่อสารยังถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจการเมือง สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต มีความรู้ ความเข้าใจถึงความจำเป็นในการพัฒนา จึงถือได้ว่าการสื่อสารเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาสังคมหรือพัฒนาท้องถิ่น (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2542 : 65)

ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์ (อ้างใน กุสุมา ภูใหญ่, 2542 : 34-35) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาพฤติกรรมการสื่อสาร 4 นัยด้วยกันคือ

1. การสื่อสารเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

2. การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ย้อนกลับไม่ได้ การสื่อสารที่เกิดขึ้นมีอิทธิพลต่อปัจจุบันและส่งผลไปยังอนาคต ไม่สามารถย้อนอดีตได้อีก นั่นคือ ไม่อาจสร้างกระบวนการสื่อสารที่เหมือนเดิมทุกประการให้เกิดขึ้นอีก ในระหว่างการสื่อสารเนื้อความและความหมายก็จะกว้างขวางขึ้นเรื่อยๆ ไม่หยุดยั้ง
3. การสื่อสารเป็นกระบวนการที่มีความเคลื่อนไหวในความคิด บุคคลที่กำลังสื่อสารกันอยู่นั้น จะต้องมีการเคลื่อนไหวในความคิดอยู่ตลอดเวลา และจะต้องเอาประสบการณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง
4. การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ต้องมีบริบท การสื่อสารไม่เคยเกิดอย่างเป็นเอกเทศ สภาพการณ์ของการสื่อสารต้องอาศัยการรับรู้ของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม ความหมายของการสื่อสารจึงต้องประกอบด้วยคุณลักษณะทางกายภาพมากมาย นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ ด้วย ซึ่งรวมเรียกว่า "บริบทของการสื่อสาร" (Communication Context)

ขวัญเรือน กิตติวัฒน์ (2538 : 5-10) ได้กล่าวถึงความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสื่อสารไว้ดังนี้

พฤติกรรมสื่อสารหมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกซึ่งสัญลักษณ์ ที่มีลักษณะบ่งบอกว่าเป็นการสื่อความหมาย โดยอาศัยกระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ ตลอดจนประสบการณ์ระหว่างกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลักคือ ความเข้าใจร่วมกัน

1. พฤติกรรมสื่อสารมีลักษณะเป็นกระบวนการ กล่าวคือการแสดงออกซึ่งการติดต่อสื่อความหมายของมนุษย์ในสังคม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่มีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุด อีกทั้งไม่มีขอบเขตอย่างแน่ชัด ผู้ร่วมกระทำการสื่อสารทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างสลับเปลี่ยนบทบาทสลับไปมาโดยอัตโนมัติ ต่างฝ่ายต่างแสดงปฏิกิริยาตอบโต้และตอบสนองระหว่างกันและกัน จนกระทั่งเกิดความเข้าใจร่วมกัน ดังนั้นกระบวนการแห่งพฤติกรรมสื่อสารจึงเกิดขึ้นในลักษณะที่เป็นวงจรต่อเนื่องกันไปตลอดเวลา จนบางครั้งเราอาจไม่รู้สึกรู้สึกรู้สึกตัวหรือตระหนักว่าตนเองกำลังกระทำกิจกรรมด้านการสื่อสารอยู่ วงจรของกระบวนการพฤติกรรมสื่อสารประกอบด้วยพฤติกรรมเข้ารหัส (encoding behavior) พฤติกรรมถ่ายทอดและการรับ

(transmitting and receiving behavior) พฤติกรรมการถอดรหัส (decoding behavior) และ พฤติกรรมการตีความหมาย (interpretive behavior)

2. พฤติกรรมการสื่อสาร เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการทางจิตวิทยา กระบวนการทางสังคม และกระบวนการทางวัฒนธรรม การกระทำหรือการแสดงออกซึ่งกิจกรรมด้านการติดต่อสัมพันธ์ของมนุษย์ จึงเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนยากแก่การคาดหมายและการวิเคราะห์ ปฏิสัมพันธ์ในการติดต่อระหว่างมนุษย์มิได้เกิดจากพฤติกรรมการตีความหมายเฉพาะเนื้อหาสาระของสารซึ่งเป็นตัวกระตุ้นเท่านั้น แต่ผู้ร่วมกระทำการสื่อสารจะสร้างหรือกำหนดความหมายไปตามลักษณะปัจจัยด้านจิตวิทยาส่วนบุคคล ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความทรงจำ ความหวัง ทศนคติ ความกลัว เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีแรงกระตุ้นจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล อันได้แก่ กรอบแห่งการดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งหมายถึง ปทัสถาน จารีตประเพณี จรรยาบรรณ กฎหมาย วัฒนธรรม เป็นต้น ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกตัวบุคคลเหล่านี้ล้วนเป็นตัวกระตุ้นหรือแรงผลักดันให้การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการสื่อสารของมนุษย์เป็นไปตามกรอบแห่งการเรียนรู้ การรับรู้ อารมณ์ ความต้องการ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ฯลฯ ทำให้ผลตอบสนองของพฤติกรรมการสื่อสาร เป็นไปตามลักษณะเฉพาะตัวบุคคลหรือเฉพาะตัวบุคคลหรือเฉพาะกลุ่มสังคม ตัวอย่างเช่น บางคนหรือบางกลุ่มสังคมมีบุคลิกลักษณะพร้อมที่จะเปิดตัวในการติดต่อสื่อสาร ยอมรับข่าวสาร ความรู้ และแนวคิดใหม่ๆ ได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งมีแนวโน้มที่พร้อมจะแพร่กระจายข่าวสารและถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่น แต่ในทางตรงกันข้าม บางคนหรือบางกลุ่มสังคมอาจจะมีลักษณะเฉื่อยชาต่อการติดต่อสื่อสาร ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดใหม่ๆ ที่ขัดต่อความเชื่อหรือค่านิยมที่ยึดมั่นอยู่ดั้งเดิม บางครั้งพฤติกรรมการสื่อสารจึงมีผลตอบสนองไปในทางที่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของผู้กระทำการสื่อสารทั้งสองฝ่าย เป็นสาเหตุให้การสื่อสารล้มเหลว ทั้งนี้เนื่องจากผู้ร่วมกระทำการสื่อสารไม่มีกรอบแห่งการอ้างอิงและประสบการณ์ร่วมกัน

3. พฤติกรรมการสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกกระบวนการสื่อสาร หมายถึงว่ากระบวนการสื่อสารมิได้เกิดขึ้นในบรรยากาศที่ว่างเปล่าแต่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายนอกกระบวนการสื่อสารซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การเมือง การเศรษฐกิจ ฯลฯ ดังนั้นพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล จะเกิดขึ้นหรือไม่ ด้วยสาเหตุประการใด และมีผลในลักษณะใดบ้างนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยและความผันแปรของปัจจัยสภาพแวดล้อมหรือสภาพการณ์ภายนอกกระบวนการสื่อสารด้วยส่วนหนึ่ง ปัจจัยดังกล่าวนี้ เช่น

ด้านสรีระ เวลา โอกาส ระยะทาง การเงิน ฯลฯ จึงมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการส่งเสริม หรือสะกิดกั้นการติดต่อสื่อสาร ดังตัวอย่างเช่น นายมา มีความตั้งใจจะไปเข้าร่วมประชุมกับชุมชนในเรื่องการกำจัดขยะในบริเวณชุมชน แต่เผชิญต้องพาลูกสาวซึ่งปวดฟันไปหาหมอ ทำให้ต้องตัดสินใจเลิกล้มพฤติกรรมสื่อสารที่จะไปร่วมประชุมดังกล่าว เป็นต้น

4. พฤติกรรมการสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากสัญชาตญาณและจากการเรียนรู้ทางสังคม กล่าวคือ คนเราทุกคนมีสัญชาตญาณที่ต้องการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมสื่อสารมาโดยกำเนิดตามธรรมชาติของมนุษย์ชาติ นับตั้งแต่วินาทีแรกที่ลืมตาดูโลก เด็กทารกส่งเสียงร้องเพื่อเป็นการบอกกล่าวอะไรบางอย่าง เช่น หิว ง่วงนอน ปวดท้อง เป็นต้น ครั้นเมื่อเติบโตขึ้นเด็กๆ จะเริ่มเรียนรู้และจดจำแบบอย่างการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมสื่อสารจากแม่แบบทางสังคมเริ่มตั้งแต่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิด เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ เพื่อนฝูง เป็นต้น อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าโครงสร้างและส่วนประกอบของระบบสังคม ต่างมีส่วนในการเตรียมและกำหนดรูปแบบแห่งพฤติกรรมสื่อสาร เพื่อให้สมาชิกในสังคมนั้นได้เรียนรู้และถือเป็นแนวปฏิบัติสืบทอดกันไป เช่น การพนมมือไหว้เพื่อแสดงความเคารพ ทักทาย หรือ ขอบคุณ เป็นต้น

การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)

ปรมะ สตะเวทิน (2531 อ้างในกนกรัตน์ วงศ์ลักษณพันธ์, 2542 : 15) ได้กล่าวไว้ว่า “การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการสื่อสารที่มีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาทำการสื่อสารกันในลักษณะตัวต่อตัว (person-to-person) กล่าวคือ ทั้งฝ่ายผู้ส่งสาร และผู้รับสารก็สามารถที่จะติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง (direct) ในขณะหนึ่ง คนหนึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร คนอื่นๆ จะทำหน้าที่เป็นผู้รับสาร ดังนั้น การสื่อสารระหว่างบุคคลจึงเกิดขึ้นได้ทั้งในกรณีคน 2 คน เช่น การพูดคุยกันระหว่างคน 2 คน การเขียนจดหมายถึงกัน และการใช้โทรศัพท์ เป็นต้น ในขณะเดียวกัน การสื่อสารระหว่างบุคคลก็สามารถเกิดขึ้นได้ในกรณีของกลุ่มย่อย (small group) ซึ่งมีคนมากกว่า 2 คนขึ้นไป มารวมตัวกันในลักษณะที่สามารถติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง เช่น การประชุมกลุ่มย่อย เป็นต้น “

บาร์นลันด์ (Barnlund) ได้กำหนดคุณลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคลเอาไว้ว่า (พัชนี เขยจรรยา, เมตตา วิวัฒนากุล และถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์, 2538 : 61-62)

1. ในเบื้องต้นแรกสุดจะมีความเกี่ยวเนื่องรับรู้ระหว่างคนสองคนหรือมากกว่า ซึ่งมีความใกล้ชิดติดกันทางกายภาพ สิ่งนี้คือการติดต่อกันทางสังคมเบื้องต้น อันเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นก่อน
2. การรับรู้ระหว่างกันทำให้เกิดการพึ่งพากันในการสื่อสาร ซึ่งเน้นถึงปฏิสัมพันธ์อันเป็นจุดเน้นของการเอาใจใส่ในด้านความนึกคิด และการเห็นภาพ เช่น ในการสนทนากัน การมีปฏิสัมพันธ์กันนั้น แต่ละคนจะมีการตอบสนองต่อประเด็นโดยคนอื่นๆ
3. จุดเน้นของการปฏิสัมพันธ์ผ่านการแลกเปลี่ยนสารระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนนี้ผู้มีส่วนร่วมจะขบคิดประเด็นอย่างกว้างขวาง ประเด็นนั้นๆ ทำให้นำมาซึ่งสารใหม่จากบุคคลอีกคนหนึ่ง
4. การสื่อสารระหว่างบุคคลมักไม่มีโครงสร้างที่แน่ชัด และมีกฎน้อยมากในการควบคุมความถี่ รูปแบบ หรือเนื้อหาของสาร

บุษบา สุธีธร (อ้างในกุสุมา ภูใหญ่, 2541 : 40-41) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของการสื่อสารระหว่างบุคคล ที่ส่งผลให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพดังนี้คือ

1. องค์ประกอบเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ส่งสารและผู้รับสาร

คู่สื่อสารจะสื่อสารกันอย่างไรมีประสิทธิภาพเพียงไร ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของผู้ส่งสารและผู้รับสารดังนี้คือ

  - 1.1 คุณลักษณะของความเปิดใจ (Openness) คุณลักษณะในข้อนี้ ครอบคลุมถึงพฤติกรรมของคู่สื่อสาร 3 ประการคือ
    - ความตั้งใจที่จะเปิดเผยตนเองกับคู่สื่อสาร (self-disclosure) ทำให้คู่สื่อสารเกิดความรู้สึกเป็นกันเอง ไว้วางใจ และทำให้สามารถคาดทำนาย หรือเดาใจกันและกันในการสื่อสารได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การเปิดเผยตนเองมาก มิได้หมายความว่า ความสัมพันธ์จะมีผลดีเสมอไป การเปิดเผยย่อมอยู่ในขอบเขตของความเหมาะสม กาลเทศะ และความสนใจของคู่สื่อสารด้วย
    - ความตั้งใจจริงของคู่สื่อสารที่จะแสดงปฏิริยาป้อนกลับที่ตรงไปตรงมาในระหว่างการสื่อสาร เพื่อให้คู่สื่อสารได้รับรู้ความคิด ความรู้สึกของกันและกันได้จากการสังเกตปฏิริยาป้อนกลับในระหว่างการสื่อสาร
    - มีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้พูด ได้แสดงความคิดเห็น ยอมรับในผลอันเกิดจากการสื่อสารว่าเป็นความเห็น หรือความรู้สึกของตนที่ได้แสดงออกไป

1.2 ความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) คือความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ สามารถรับรู้ถึงความรู้สึก ความคิดเห็นของผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ ได้ ความสามารถในข้อนี้ช่วยให้คู่สื่อสาร สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการสื่อสารของตนให้เป็นที่พอใจซึ่งกันและกัน อันจะส่งผลให้การสื่อสารสามารถดำเนินต่อไปอย่างราบรื่น

1.3 มีทัศนคติที่เป็นบวก (Positiveness) คู่สื่อสารจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองต่อคู่สื่อสาร และต่อเรื่องราวที่สื่อสารกันด้วย ซึ่งจะส่งผลให้คู่สื่อสารเกิดความรู้สึกที่จะมีส่วนร่วมในการสื่อสาร มีการเปิดเผยตนเองต่อคู่สื่อสารมากขึ้น

1.4 การให้การสนับสนุนหรือคล้อยตาม (Supportiveness) คู่สื่อสารจะสื่อสารได้สนุกสนานและรู้สึกอยากสื่อสารกันต่อไป ก็ต่อเมื่อรู้สึกว่าคนที่ตนกำลังสื่อสารด้วยนั้นไม่ได้เป็นปฏิปักษ์กับตน

1.5 มีความเสมอภาคกัน (Equality) คู่สื่อสารควรเป็นผู้พูดที่ดี พอฟๆ กับเป็นผู้ฟังที่ดี

2. องค์ประกอบเกี่ยวกับเนื้อหาสาระและการนำเสนอสาร

เป้าหมายของการสื่อสารระหว่างบุคคลคือความเข้าใจสารที่ตรงกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร การสื่อสารจะเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น หากผู้ส่งสารพยายามจัดทำสารที่ต้องการสื่อให้มีคุณลักษณะดังนี้คือ

2.1 ใช้ภาษาพูดหรือเขียนให้มีความเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน

2.2 เนื้อความมีสาระชัดเจน ไม่คลุมเครือ

2.3 ถ้าเป็นการถ่ายทอดสารด้วยการพูด ควรปรับปรุงด้านคุณภาพของเสียงและน้ำเสียงที่เหมาะสม

2.4 อวัจนสารที่แสดงออกในการสื่อสารต้องไม่ขัดกับวัจนสารที่กล่าวออกไป ทั้งนี้เพราะคนเรามักมีแนวโน้มที่จะเชื่อในอวัจนสารที่สื่อความหมายออกไป มากกว่าวัจนสาร

3. องค์ประกอบเกี่ยวกับช่องทางการสื่อสาร

การสื่อสารระหว่างบุคคล มักต้องอาศัยการรับรู้ของคู่สื่อสารผ่านประสาทสัมผัส ประสิทธิภาพของการสื่อสาร จึงขึ้นอยู่กับ การเสริมสร้างความพร้อมสมบูรณ์ของร่างกาย และประสาทสัมผัสของคู่สื่อสารด้วย

กล่าวโดยรวมก็คือ การสื่อสารระหว่างบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางสังคมของการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งบุคคลมีการปะทะสังสรรค์กันแบบซึ่งหน้า โดยผ่านสารที่แลกเปลี่ยนกัน ทั้งสองฝ่าย ทั้งที่เป็นวัจนสารและอวัจนสาร

คุณลักษณะของสื่อบุคคล

สื่อบุคคล หมายถึง ตัวบุคคลที่จะพาข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่งโดยอาศัยการติดต่อสื่อสารแบบตัวต่อตัวระหว่างบุคคล 2 คนหรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป สื่อบุคคลในงานวิจัยครั้งนี้ คือ คณะกรรมการบริหารชุมชน และเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก

จุมพล รอดคำดี (2527 : 268) ได้ให้ความเห็นว่า สื่อบุคคล เป็นสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดข่าวสารความรู้ความเข้าใจและความคิดเป็นต่างๆ ที่มีมาแต่ดั้งเดิมก่อนการใช้สื่อประเภทอื่นๆ โดยมี “คำพูด” เป็นพาหนะที่สำคัญที่สุด แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการนำคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์การสื่อสารมาใช้ เพื่อช่วยขจัดข้อจำกัดด้านระยะทางและเวลาในการสื่อสารระหว่างบุคคล แต่เราคงไม่ปฏิเสธได้ว่าการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยผ่าน “สื่อบุคคล” ในลักษณะเป็นการสื่อสารแบบเห็นหน้าเห็นตายังคงมีความสำคัญอยู่เสมอ

เกศินี จุฑาวิจิตร (2542 : 110) ได้สรุปคุณลักษณะของสื่อบุคคลที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมจากทฤษฎีและรายงานการวิจัยต่างๆ เอาไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลดำเนินไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีกฎเกณฑ์บังคับ คู่สื่อสารมีความใกล้ชิดกัน
2. การสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตาหรือเผชิญหน้าเป็นการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้มีการซักถามได้ทันที ทั้งยังสามารถยืดหยุ่นการนำเสนอเนื้อหาได้ หากผู้ส่งสารได้รับการต่อต้านจากผู้ฟังก็อาจเปลี่ยนหัวข้อสนทนาได้
3. ผู้รับสารบางคนมีแนวโน้มที่จะเชื่อถือและยอมรับความคิดเห็นหรือทัศนคติของสื่อบุคคลที่เขาคุ้นเคย และนับถือมากกว่าที่จะเชื่อบุคคลที่เขาไม่รู้จักคุ้นเคย

ประสิทธิภาพของสื่อบุคคล

การสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการสื่อสารแบบสองทาง ผู้ส่งสารและผู้รับสาร สามารถซักถามทำความเข้าใจ และมีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันโดยทันที จัดเป็นลักษณะที่เป็นประโยชน์มากในการชักจูงใจ และโน้มน้าวใจผู้รับสาร ประสิทธิภาพ (เสถียร เชนประทับ, 2525 : 18)

1. สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารแบบบุคคลวิถี ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจ ก็สามารถโต้ถามหรือขอข่าวสารเพิ่มเติมจากผู้ส่งสารได้ในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนตัวผู้ส่งสารก็สามารถปรับปรุงแก้ไขสารที่ส่งออกไปให้เข้ากับความต้องการ และความเข้าใจของผู้รับสารได้ในเวลาอันรวดเร็วเช่นกัน

การที่ช่องทางที่เป็นสื่อระหว่างบุคคล มีปฏิริยาตอบสนอง หรือปฏิริยาสะท้อนกลับ สามารถทำให้ลดอุปสรรคของการสื่อสารที่เกิดจากการเลือกรับสาร การเลือกแปลหรือตีความสาร และการเลือกจำสารได้

2. สามารถที่จะจูงใจบุคคลให้เปลี่ยนทัศนคติที่ฝังรากลึกได้

การสื่อสารระหว่างบุคคลนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การติดต่อโดยตรง (Direct Contact) การติดต่อโดยตรงนี้ใช้สื่อบุคคลในการเผยแพร่ข่าวสาร โดยวิธีการเข้าถึงตัวต่อตัว เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชน วิธีนี้หากประชาชน หรือผู้รับสารสงสัย ไม่เข้าใจ ก็สามารถซักถามทำความเข้าใจได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้เผยแพร่ข่าวสารยังสามารถสำรวจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้รับสารได้ด้วย ฉะนั้น ในกิจกรรมการเผยแพร่ข่าวสารสร้างความเข้าใจ หรือชักจูงใจในมน้าวใจ จึงมักใช้การติดต่อสื่อสารโดยตรง แต่มีข้อจำกัดคือการสื่อสารประเภทนี้ต้องใช้สื่อบุคคลเป็นจำนวนมาก สิ้นเปลืองเวลาและแรงงานในการเผยแพร่ข่าวสาร

2. การติดต่อสื่อสารโดยกลุ่ม (Group Contact of Community Public) คือการติดต่อสื่อสารโดยผ่านกลุ่ม กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อบุคคลส่วนรวม กลุ่มต่างๆ ช่วยให้การสื่อสารของบุคคลบรรลุเป้าหมายได้ ดังที่ บลูมเมอร์ (Blumer, 1969) กล่าวไว้ว่า “สังคมมนุษย์ประกอบด้วยกลุ่มที่ต่างชนิดกัน ส่วนใหญ่ชีวิตที่ร่วมกันอยู่ทั้งหมดจะประกอบกันเป็นแบบแผนปฏิบัติ และมีพฤติกรรมร่วมกันของกลุ่ม เมื่อกลุ่มมีความสนใจมุ่งไปทางทิศใด บุคคลส่วนใหญ่ในกลุ่มก็จะมี ความสนใจในทางนั้นด้วย ซึ่งการติดต่อโดยกลุ่มอาจทำได้โดยการสนทนาภายในกลุ่ม ประชุมสัมมนาคือจัดกลุ่มคนที่มีความสนใจร่วมกัน ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ให้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีปฏิริยาโต้ตอบกัน ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการตัดสินใจยอมรับ หรือปฏิเสธข่าวสารได้

ลาซาร์สเฟลด์ และเมนเซล (Lazarsfeld and Menzel, 1968 : 97) ได้ให้เหตุผลที่ทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล สามารถจัดการเลือกรับสารของผู้ฟังได้ เนื่องจากการหลีกเลี่ยงการสนทนาหรือรับฟัง เป็นไปได้ยากกว่าการรับฟังข่าวสารจากสื่อมวลชน โดยในการรับข่าว

สารจากจากสื่อมวลชนนั้น ผู้รับสารอาจหลีกเลี่ยงไม่รับฟังเนื้อหาที่ขัดแย้งกับทัศนคติและความเชื่อของตน หรือเรื่องที่ตนไม่สนใจได้ง่าย

2. การติดต่อสื่อสารแบบเผชิญหน้า เปิดโอกาสให้ผู้ส่งสารสามารถปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเนื้อหาที่ใช้ในการสนทนาได้ในเวลาอันรวดเร็ว หากว่าเนื้อหาที่สนทนานั้นได้รับการต่อต้านจากคู่สนทนา

3. การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลมักจะมีลักษณะง่าย เป็นกันเอง จึงง่ายต่อการชักจูงใจให้คล้อยตาม

4. ผู้รับสารส่วนใหญ่มักจะเชื่อถือในข้อตัดสินใจ และความคิดเห็นของผู้ที่เขารู้จักและนับถือมากกว่าบุคคลที่เขาไม่เคยรู้จักมาก่อนแล้วมาติดต่อสื่อสารด้วย

โรเจอร์ส และชูเมคเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971 : 251-260) ได้กล่าวไว้ว่าในกรณีที่ต้องการให้บุคคลใดๆ เกิดการยอมรับในสารที่เสนอไป หรือให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพที่สุด สื่อที่ใช้ในการกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจยอมรับสารนั้น ควรใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยสื่อบุคคลเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสาร สื่อบุคคลนั้นจะเป็นประโยชน์มาก ในกรณีที่ผู้ส่งสาร หวังผลให้ผู้รับเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมในการยอมรับสารนั้น นอกจากนี้ยังเป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้รับสารมีความเข้าใจกระจ่างชัดต่อสาร และตัดสินใจรับสารได้อย่างมั่นใจยิ่งขึ้นอีกด้วย

ปัจจัยของสื่อบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการโน้มน้าวใจ

ปัจจัยที่ทำให้สื่อบุคคลในฐานะที่เป็นผู้สื่อสารเหล่านี้ มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสารเป้าหมาย ได้แก่ปัจจัยต่างๆ ดังนี้ (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2542 : 110-112)

1. ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ความน่าเชื่อถือในที่นี้คือ ระดับของความรู้สึกที่ผู้รับสารรู้สึกว่าคุณส่งสารเป็นที่น่าไว้วางใจ (Trustworthy) และมีความสามารถ (Competent) ถ้ารับสารเป้าหมายมีความรู้สึกว่าคุณนักพัฒนาหรือผู้นำความคิดเห็นมีความน่าเชื่อถือ ผู้รับสารก็มีแนวโน้มที่จะยอมรับสารจากพวกเขาเหล่านั้น (Middlebrook, 1974 : 161-164)

จากการศึกษาของ อารอนสัน และโกเลน (Aronson and Golen, 1962 : 135-136) พบว่า สื่อบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือจะต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน โดยเป็นความชำนาญที่มาจากประสบการณ์ มากกว่าการศึกษา หรือสถานะทางสังคม ทั้งยังขึ้นอยู่กับความเป็นผู้มีไหวพริบ ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ และความใจกว้าง

ลักษณะดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้รับสารหรือกลุ่มเป้าหมายมีแนวโน้มที่จะหาข่าวสารรับฟัง คำแนะนำ ยอมรับและให้ความเชื่อถือสื่อบุคคล ไม่ว่าจะป็นนักพัฒนาหรือ ผู้นำความคิดเห็นที่พวกเขาเชื่อว่า เป็นบุคคลที่มีความสามารถมากกว่าตนเอง และความสามารถนี้อาจแสดงให้เห็นในรูปของสถานะทางสังคมที่สูงกว่า การศึกษาที่สูงกว่า ใช้สื่อมวลชนมากกว่า แต่ก็ต้องไม่แตกต่างกันมากเกินไป และที่สำคัญ คือ จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติบางประการดังกล่าวข้างต้นด้วย

2. ความดึงดูดใจ (Attractiveness) ผู้ส่งสารที่มีความดึงดูดใจย่อมกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดความสนใจหรือพึงพอใจในการได้พบเห็นพูดคุย เช่นเดียวกับการโฆษณาสินค้าที่นิยมนำดารารายานตร์ ศิลปินเพลง หรือนักกีฬาที่มีชื่อเสียงมาเป็นผู้โฆษณาสินค้า ทั่วๆ ไปบุคคลผู้นั้นอาจไม่ใช่ผู้ที่มีความน่าเชื่อถือหรือผู้เชี่ยวชาญในตัวสินค้านั้นๆ โดยเฉพาะ แต่เป็นเพียงผู้ที่มีบุคลิกภาพน่าดึงดูดใจ ซึ่งก็ทำให้ผู้รับสารเกิดความสนใจและคล้อยตามข่าวสารได้

3. ความคล้ายคลึง (Similarity) สื่อบุคคลหรือผู้ส่งสารที่มีความคล้ายคลึงกับผู้รับสารเป้าหมายในด้านต่างๆ เช่น อายุ เพศ เชื้อชาติ ภาษา การแต่งกาย สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ฯลฯ จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนทัศนคติและความคิดเห็นของผู้รับสาร เพราะความคล้ายคลึงนี้จะทำให้เกิดความรู้สึกเข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน ชอบพอและไว้วางใจ

นอกจากผู้ส่งสารจะต้องมีบุคลิกที่น่าเชื่อถือ น่าดึงดูดใจ และมีความคล้ายคลึงกับผู้รับสารแล้ว ลักษณะของข่าวสารที่ทำให้ผู้ส่งสารได้รับความเชื่อถือ และทำให้ผู้รับสารเห็นด้วยหรือคล้อยตามควรจะมีลักษณะดังนี้ คือ เป็นข่าวสารที่ตรงตามข้อเท็จจริง ไม่อวดอ้างจนเกินเลย และมีหลักฐานหรือเหตุผลสนับสนุน ทั้งนี้ข่าวสารและเหตุผลดังกล่าวควรจะมีการสอดคล้องกับประสบการณ์ของกลุ่มผู้รับสารเป้าหมาย เพราะบุคคลมีความโน้มเอียงที่จะยอมรับข่าวสารที่สอดคล้องกับประสบการณ์ที่ตนเองมีมาก่อน

สื่อเฉพาะกิจ

สื่อเฉพาะกิจเป็นสื่ออีกชนิดหนึ่งที่ผู้ส่งสารใช้ในการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลไปยังมวลชนบุคคล หรือกลุ่มบุคคล สื่อดังกล่าวนี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้ติดต่อกับกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะเรียกว่า สื่อเฉพาะกิจ (Specialized Media)

สมควร กวียะ (อ้างในอรุวรรณ ปิณฑโรวาท, 2537 : 196) ได้ให้คำจำกัดความของสื่อเฉพาะกิจไว้ คือ สื่อที่สร้างขึ้น หรือซื้อ หรือเช่า โดยองค์กรใดองค์กรหนึ่งเพื่อใช้ในการสื่อสารหรือ

ประชาสัมพันธ์ขององค์กรนั้นโดยเฉพาะ สื่อเฉพาะกิจจัดว่าเป็นแขนงหนึ่งของสื่อมวลชน แต่ได้พัฒนาเนื้อหาเพื่อให้ประโยชน์เป็นเรื่องๆ ไป ฉะนั้น สื่อเฉพาะกิจโดยทั่วไปจึงมีกลุ่มประชาชนที่เป็นเป้าหมายแน่นอน มีการส่งเนื้อหาต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์เฉพาะแก่ประชาชนกลุ่มนั้นๆ นอกจากนี้การผลิตและการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นไปอย่างง่าย ๆ

ประเภทของสื่อเฉพาะกิจ

สื่อเฉพาะกิจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทกว้างๆ ดังนี้ (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2540 : 135-4-143)

1. สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media)

สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจควรมีลักษณะที่สำคัญคือ จะต้องตอบสนองวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน นอกจากเนื้อหาหรือสารจะมีความชัดเจนแล้ว รูปแบบก็จะต้องมีความน่าสนใจด้วย เช่น การใช้สี การจัดหน้า ขนาดตัวอักษร การใช้ภาพที่สื่อความหมาย ฯลฯ ที่สำคัญที่สุดคือ การแจกจ่ายไปยังกลุ่มเป้าหมายต่างๆ จะต้องแจกจ่ายให้ทั่วถึง และตรงกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจที่สำคัญ มีดังนี้

- 1.1 ใบปลิว หรือ แผ่นปลิว (Leaflets) เอกสารที่ใช้แจกเป็นใบๆ
- 1.2 แผ่นพับ (Folders) มีลักษณะคล้ายใบปลิว อาจพับสอง พับสาม หรือพับสี่ ตามแต่จะออกแบบ ไม่เย็บกลางเล่ม
- 1.3 หนังสือเผยแพร่เล่มเล็ก (Pamphlets) เป็นหนังสือเล่มเล็กๆ คล้ายแผ่นพับมักเย็บกลางเล่ม มีจำนวนหน้ามากกว่าแผ่นพับ แต่มักไม่เกิน 10 หน้า
- 1.4 เอกสารแนะนำประกอบ (Brochures) เป็นหนังสือคู่มือปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ
- 1.5 แผ่นโฆษณา (Poster) เป็นแผ่นแจ้งข่าวย่อๆ ไม่มีรายละเอียดมากนัก เพื่อกระตุ้นให้คนสนใจ เตือนความทรงจำให้เข้าประชุม หรือไปร่วมรายการกิจกรรมต่างๆ ควรมีลักษณะที่เมื่อคนผ่านไปผ่านมาสามารถอ่านข้อความทั้งหมดเข้าใจได้ทันที
- 1.6 คู่มือสื่อมวลชน (Press Kit) เป็นแฟ้มขนาดกะทัดรัดเพื่อใส่ข่าวสารหรือข้อมูลพื้นฐานด้านความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการรณรงค์ให้สื่อมวลชนได้นำไปพิมพ์ หรือเผยแพร่ต่อไปยังกลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่วไป
- 1.7 หนังสือฉบับพิเศษ (Newspaper Supplement) เป็นวิธีการที่หน่วยงานจัดขอหน้าพิเศษของหนังสือพิมพ์ อาจเป็น 1-2 หน้า หรือทั้งเล่ม หรือเป็นใบแทรก หรือหนังสือพิมพ์แทรก

เป็นฉบับพิเศษ เพื่อเผยแพร่กิจกรรมการรณรงค์ หรือการระดมของความร่วมมือจากประชาชนทั่วไป

- 1.8 จดหมายข่าว (Newsletter) เป็นเอกสารที่เสนอข่าวสั้นๆ มีวาระการผลิตอย่างสม่ำเสมอ
- 1.9 จดหมาย (Letter) จดหมายถึงผู้รับจัดเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่จำหน่ายของถึงบุคคลต่างๆ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของเราโดยตรง จุดเด่นตรงที่เข้าถึงตัวผู้รับโดยตรงนี้ เมื่อผู้รับได้รับแล้วก็เกิดความรู้สึกที่ดี มีความรู้สึกเป็นส่วนตัว สามารถเปิดอ่านเมื่อไร ที่ไหนก็ได้ จดหมายนี้ควรมีเนื้อหาเพียงสั้นๆ ที่สื่อความหมายได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็น
- 1.10 ภาพพลิก เป็นสื่อที่จัดทำเป็นภาพขนาดใหญ่มีข้อความประกอบ ใช้บอกเล่าเรื่องราวหรือสารที่ต้องการนำเสนอ กลุ่มเป้าหมายสามารถพลิกอ่านเรื่องราวด้วยตนเองได้ หรือใช้เป็นสื่อประกอบการอบรม ภาพพลิกที่น่าสนใจอาจนำเสนอด้วยภาพวาดหรือการ์ตูน และมีการดำเนินเรื่องแบบละคร

2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronics Media)

สื่ออิเล็กทรอนิกส์เฉพาะกิจ คือ สื่อเฉพาะกิจที่ผลิตออกมาในรูปแบบแสงและเสียง เช่น สปอตวิทยุ สปอตโทรทัศน์ เทปบันทึกเสียง วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์ เป็นต้น

ลักษณะสำคัญที่สามารถนำมาใช้เพื่อการพัฒนา ได้แก่ การนำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยการเลือกรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ เช่น การผลิตวีดิทัศน์ เพื่อการรณรงค์ให้ความรู้เรื่องการติดเชื้อโรคเอดส์แก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวบ้าน โดยส่งไปยังโรงพยาบาลชุมชนต่างๆ เพื่อให้โรงพยาบาลใช้เผยแพร่แก่ชาวบ้านที่มาใช้บริการในโรงพยาบาลนั้น ควรจะนำเสนอด้วยรูปแบบสารระกึ่งละคร ซึ่งจะน่าสนใจมากกว่าการนำเสนอด้วยรูปแบบของสารคดีทั่วไป

3. สื่อกิจกรรม

ได้แก่ การจัดแสดงนิทรรศการ การจัดประกวด การจัดขบวนแห่ การจัดรถเคลื่อนที่ (Mobile Unit) การจัดสนทนากลุ่ม การจัดรายการพิเศษทางวิทยุ หรือโทรทัศน์ เป็นต้น ลักษณะที่สำคัญของการใช้สื่อกิจกรรมเป็นสื่อเฉพาะกิจเพื่อการพัฒนา ได้แก่ การเลือกกิจกรรมที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ โดยเน้นให้กลุ่มเป้าหมาย และผู้สนใจที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับทั้งสาระตามวัตถุประสงค์ และความบันเทิงไปพร้อมกัน

รูปแบบของกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่

- 3.1 การจัดวันและสัปดาห์พิเศษ (Special Days and Weeks) โดยการเลือกกำหนดเอาวันสำคัญหรือสัปดาห์สำคัญโดยเฉพาะเจาะจงขึ้นมาเองแล้วถือเอาวันหรือสัปดาห์ช่วงนั้นเป็นระยะเวลาจัดกิจกรรมของตนขึ้น
- 3.2 การจัดการแสดงและนิทรรศการ (Displays and Exhibitions) เป็นการจัดแสดงผลงานความก้าวหน้าของโครงการ หรืออาจจะเป็นการจัดแสดง เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่กลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมการแสดงและนิทรรศการที่ดีจะต้องมีความน่าสนใจและเร้าใจให้ผู้ชมหรือกลุ่มเป้าหมายเกิดความต้องการที่จะได้เข้ามาสัมผัส ได้พบได้เห็น ได้มีส่วนร่วมด้วยตนเอง
- 3.3 การพบปะ (Meetings) เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลหลายฝ่ายได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
- 3.4 การจัดประกวด (Contest) เป็นการเชิญชวนให้กลุ่มเป้าหมายกลุ่มต่างๆ ได้มีโอกาสส่งผลงานเข้าร่วม อันจะเป็นการกระตุ้นให้พวกเขาเกิดความตระหนักในปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
- 3.5 การจัดขบวนแห่ (Parades and Pageants) การจัดกิจกรรมนี้ ส่วนใหญ่แล้ว เป็นการจัดร่วมกับกิจกรรมประเภทการแสดงและนิทรรศการ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มสีสันและบรรยากาศที่เร้าใจให้เข้าร่วมงาน การจัดขบวนแห่ที่น่าสนใจเป็นการกระตุ้นเตือนให้กลุ่มเป้าหมายและชุมชนเกิดความตื่นตัว

กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นเหล่านี้ จะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมายด้วย เช่น ถ้ากลุ่มเป้าหมายเป็นชาวบ้านในชนบท สิ่งที่จะต้องระลึกถึงประการหนึ่ง คือ ช่วงเวลาของการจัดกิจกรรม ถ้าเป็นตอนเย็นหรือค่ำควรจะเริ่มต้นและสิ้นสุดลงในเวลาใด จึงจะไม่รบกวนเวลาอาหารเย็นและเวลาชมรายการโทรทัศน์ ซึ่งการที่เราจะตอบคำถามเหล่านี้ได้นั้นคงต้องอาศัยการสังเกตการณ์ในชุมชนสักระยะหนึ่ง

3. สื่ออื่นๆ

สื่ออื่นๆ ที่จะกล่าวถึงในที่นี้คือ หอกระจายข่าว ซึ่งเป็นสื่อที่มีอยู่ในชุมชนเกือบทุกแห่งทั่วประเทศ หอกระจายข่าวเป็นสื่อที่ชาวบ้านใช้กันเองในหมู่บ้าน ในชุมชนหลายแห่ง ทั้งผู้ส่งและผู้รับสารก็คือ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั่นเอง

ประสิทธิภาพของสื่อเฉพาะกิจ

อาดัมส์ (Adams, 1971 : 162-167) ได้กล่าวถึงความสำคัญถึงความสำคัญของสื่อเฉพาะกิจไว้ดังนี้ คือ สื่อเฉพาะกิจจัดว่ามีความสำคัญต่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เพราะสื่อเฉพาะกิจเป็นสื่อที่จัดทำขึ้น เพื่อสนับสนุนกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ การใช้สื่อเฉพาะกิจเป็นการให้ความรู้และข่าวสารที่เป็นเรื่องราวเฉพาะอย่างโดยมีกลุ่มเป้าหมาย ที่กำหนดไว้แน่นอน ตัวอย่างสื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ การจัดพิมพ์เอกสาร จุลสาร แผ่นพับ หรือแผ่นปลิวออกเผยแพร่ ซึ่งอาจจะจัดส่งไปยังกลุ่มเป้าหมายโดยทางไปรษณีย์นอกจากนี้การปิดโปสเตอร์ตามชุมชนต่างๆ การจัดนิทรรศการ การสาธิต ก็เป็น การใช้สื่อเฉพาะกิจที่มีประสิทธิภาพในการรณรงค์เผยแพร่

หลักสำคัญ 7 ประการในการสื่อสาร

สกอต เอ็ม คัทลิป และ อัลเลน เอช เซนเตอร์ (Scott M. Cutlip and Allen H. Center, 1971 : 260-261) เสนอความเห็นไว้ว่า การสื่อสารจะมีประสิทธิผลต้องมียอดประกอบ หรือมีหลักสำคัญ 7 ประการดังนี้

1. ความน่าเชื่อถือ (credibility) ของข่าวสารและวิธีการส่งข่าวสาร ผู้รับข่าวสารจะต้องมีความเชื่อมั่นในผู้ส่งข่าวสาร
2. ความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม (context) ความสำคัญของเรื่องนี้อยู่ที่ท่าทาง คำพูด ภาษา ที่เหมาะสมนอกเหนือไปจากสังคม วัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อมอื่นๆ
3. เนื้อหาสาระ (content) ข่าวสารที่ดีจะต้องมีความหมายต่อผู้รับข่าวสาร มีลักษณะน่าสนใจ และเป็นเรื่องเป็นราวที่อาจจะให้ทั้งความพึงพอใจหรือไม่พอใจ พร้อมกับมีการชี้แจงและแนะนำให้มีการตัดสินใจด้วย
4. บ่อยสม่ำเสมอต่อเนื่องกัน (continuity and consistency) การสื่อสารจะได้ผลต้องส่งบ่อยๆ ติดต่อกันหรือมีการย้ำเพื่อเตือนความทรงจำ หรือเปลี่ยนทัศนคติและมีความสม่ำเสมอ เสมอต้นเสมอปลาย มิใช่ส่งข่าวชนิดขาดๆ หายๆ ไม่เที่ยงตรงแน่นอน
5. ช่องทางข่าวสาร (channels) ข่าวสารจะเผยแพร่ได้ดีต้องส่งให้ถูกช่องทางของการสื่อสารนั้นๆ โดยมองหาช่องทางที่เปิดรับข่าวสารที่เราจะส่ง และถูกส่งสายงาน กรม กอง หน่วย หรือโดยวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ส่งถึงตัวบุคคลโดยตรงจะรวดเร็วกว่าหรือส่งที่บ้านได้รับเร็วกว่าการส่งไปที่ทำงาน เราควรเลือกช่องทางที่ได้ผลเร็วที่สุด

6. ความสามารถของผู้รับ (capability of audience) การสื่อสารที่ถือว่าได้ผลนั้นต้องใช้ความพยายามหรือแรงงานน้อยที่สุด การสื่อสารจะง่ายสะดวกขึ้นอยู่กับความสามารถในการรับของผู้รับซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น สถานที่ โอกาสอันววย นิสัย ความรู้ พื้นฐานที่จะช่วยให้เข้าใจ เป็นต้น
7. ความแจ่มแจ้ง (clarity) ข่าวสารต้องง่าย ใช้ภาษาที่ผู้รับเข้าใจ คือใช้ภาษาของเขา ศัพท์ที่ยากและสูงไม่มีประโยชน์ควรตัดออกให้หมดให้ชัดเจน เข้าใจง่าย มีความมุ่งหมายเดียวอย่าให้คลุมเครือหรือมีความหมายหลายแง่ หรือตกหล่นข้อความบางตอนที่สำคัญไป

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสาร

เมื่อทำการสื่อสารย่อมต้องการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด อยากรู้ว่าการสื่อสารชัดเจนแจ่มแจ้ง ความสำเร็จของการสื่อสารอยู่ที่ความสามารถส่งรหัส หรือสัญญาณออกไปได้ตรงกับที่ใจของเราต้องการ ผู้รับได้รับและเข้าใจตรงกับที่ต้องการด้วยเช่นกัน ความชัดเจนแจ่มแจ้ง (fidelity) ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการซึ่งมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร (บุญศรี ปรารภณศักดิ์และศิริพร จิรวัดมนกุล, 2534 : 41-51) ได้แก่

1. ปัจจัยด้านตัวบุคคล

เมื่อทำการสื่อสาร ปัจจัยในตัวเองหลายอย่างที่มีผลต่อสารที่เราส่งออกไป หรือการแปลความสารที่รับกลับมา ดังนี้

1.1 ทักษะในการสื่อสาร ได้แก่ ความชำนาญในการสื่อสาร เมื่อสื่อสารด้วยวิธีใด ต้องมีทักษะในการสื่อสารด้วยวิธีนั้น เช่น การพูด ต้องมีทักษะในการเปล่งเสียงได้ชัดถ้อยชัดคำ จัดประโยคได้ถูก ใช้คำที่แสดงความหมายได้ตรง จึงจะทำให้พูดออกไปได้ตรงกับที่ตนเองต้องการ และผู้ฟังได้มีโอกาสได้ยินตามที่เรต้องการ ทักษะในการส่งสารเช่น การพูด การเขียน การวาด การแสดงสีหน้า การท่าทาง หรือการใช้สัญลักษณ์ต่างๆ เช่น ภาษามือของคนใบ้ ทักษะในการรับสารได้แก่ ทักษะในการฟัง การอ่าน การดู การแปลความ เป็นต้น

1.2 เจตคติ หมายถึง ความคิดเป็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก การที่จะกล่าวว่ามีเจตคติอย่างไร จะต้องมี

- (1) ความรู้หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งนั้น
- (2) ความรู้สึกด้านอารมณ์ต่อสิ่งนั้น

(3) ท่าทีหรือแนวโน้มในการปฏิบัติต่อสิ่งนั้น

คนเรามีเจตคติต่อบุคคล สิ่งของและสถานการณ์ต่างๆ เสมอ เจตคติของผู้สื่อสารที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารมี 3 ส่วนด้วยกันคือ เจตคติต่อตนเอง ต่อผู้ที่เราสื่อสารด้วย และต่อเรื่องราวที่สื่อสารกัน

1.2.1 เจตคติต่อตนเอง ผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง จะทำให้เกิดความเชื่อมั่น ภาคภูมิใจ และความพร้อมที่จะสื่อสาร ตรงข้ามคนที่มีเจตคติต่อตนเองไม่ดี จะทำให้ขาดความมั่นใจ ไม่พร้อมที่จะสื่อสาร

1.2.2 เจตคติต่อผู้สื่อสาร หรือต่อผู้ที่เราสื่อสารด้วย

1.2.3 เจตคติต่อเรื่องราวที่สื่อสารกัน เมื่อผู้ส่งสารมีเจตคติที่ดีต่อเรื่องที่สื่อสารก็จะส่งสารได้ชัดเจนแจ่มแจ้ง

1.3 ความรู้ (knowledge) ความรู้ของผู้สื่อสารก็มีผลต่อการสื่อสารสามารถทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพหรือไม่ก็ได้ ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการสื่อสารประกอบด้วย

1.3.1 ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่สื่อสาร คนเราย่อมสื่อสารเรื่องที่เรามีความรู้อย่างดีดีกว่าเรื่องที่เราไม่รู้หรือรู้เพียงเล็กน้อย การมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่สื่อสารมากเพียงพอหากทำหน้าที่ส่งสารก็จะส่งเนื้อหาที่ถูกต้องและครบถ้วน หากทำหน้าที่รับสารก็จะเข้าใจเรื่องราวนั้นถูกต้องเช่นกัน

1.3.2 ความรู้เกี่ยวกับผู้สื่อสารของตน การมีความรู้เกี่ยวกับบุคคลที่จะสื่อสารด้วยจะช่วยให้สามารถสื่อสารได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

1.4 สถานภาพทางสังคม (social status) สถานภาพทางสังคมของบุคคลมีผลต่อการสื่อสาร ในการสื่อสารบุคคลจะพิจารณาสถานภาพทางสังคมของตนกับผู้ที่ต้องสื่อสารด้วย ซึ่งจะมีผลต่อท่าทีการแสดงออกและการใช้ถ้อยคำภาษา

1.5 พื้นฐานทางวัฒนธรรม หมายถึง แบบวิถีชีวิตของคนในสังคมทั้งด้าน การเป็นอยู่ อาหารการกิน การแต่งกาย การหาความบันเทิง ศิลปะดนตรี ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม อาชีพ และการสื่อสาร วัฒนธรรมจะหล่อหลอมแบบของการรับรู้และการตีความไว้

2. ปัจจัยด้านสาร

การสื่อสารจะราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์เพียงไร สารที่บุคคลสื่อสารกันก็มีส่วนเป็นตัวกำหนดที่สำคัญไม่น้อยทีเดียว คุณลักษณะภายในตัวสารที่มีผลต่อสารได้แก่

2.1 เนื้อหาสาร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เนื้อหาของสารควรจะต้องมีสาระมีคุณค่าเพียงพอในสายตาของผู้สื่อสารทุกฝ่าย ขณะเดียวกันต้องเสนอสาระได้ครบถ้วนเพียงพอที่จะทำให้เกิดความเข้าใจด้วย

โดยปกติแล้วเนื้อหาของสารอาจประกอบด้วย ข้อมูล ข้อเสนอ ข้อคิดเห็น ข้ออ้างอิง และข้อสรุป หรือมองในอีกแง่หนึ่งอาจกล่าวได้ว่าเนื้อหาของสารจัดเป็น 2 ประเภทคือ สารประเภทข้อเท็จจริง และสารประเภทข้อคิดเห็น สำหรับสารประเภทข้อคิดเห็นยังจำแนกได้เป็น 5 ชนิดคือ

- (1) ข้อคิดเห็นเชิงประมาณค่า
- (2) ข้อคิดเห็นเชิงแนะนำ
- (3) ข้อคิดเห็นเชิงตั้งข้อสังเกต
- (4) ข้อคิดเห็นเชิงตัดสินใจ
- (5) ข้อคิดเห็นเชิงอารมณ์

2.2 รหัสของสาร การเลือกใช้รหัสสารมีส่วนสำคัญต่อผลการสื่อสารมาก เพราะหากใช้รหัสสารผิดไปความหมายก็ผิดไปด้วย การให้รหัสสารได้เหมาะสมจึงต้องอาศัยความสามารถทางภาษามาก ไม่ว่าจะเป็นภาษาถ้อยคำ หรือภาษาสัญลักษณ์ใดๆ ก็ตาม นอกจากนี้รหัสสารยังต้องเป็นเรื่องของการตกลงกันในระหว่างผู้สื่อสารให้ชัดเจนด้วยว่าจะใช้สัญลักษณ์ใดในความหมายใด

2.3 การจัดสาร เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการสื่อสารว่าจะแจ่มแจ้งเข้าใจได้ตรงกันหรือไม่ การจัดกระทำต่อสารอาจทำให้สารที่เสนอนั้นง่ายที่จะเข้าใจ หรือดึงดูดความสนใจให้ติดตาม ซึ่งการจัดสารอาจออกมาในรูปของ การวางโครงเรื่อง การเรียบเรียง จัดลำดับเรื่อง ลีลาของภาษาสำนวน การจัดวางตำแหน่ง การเลือกเวลา การใช้สี ขนาด ฯลฯ

3. ปัจจัยด้านช่องสารหรือสื่อ

สารที่เราสื่อถึงกันมีระดับการรับรู้ที่แตกต่างกัน บางอย่างมีลักษณะเป็นรูปธรรม บางอย่างเป็นนามธรรม บางอย่างเป็นสิ่งที่รับรู้ได้จากประสบการณ์ตรงเท่านั้น การเลือกใช้สื่อหรือช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมจึงมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร

3.1 คุณลักษณะของสื่อและการยังผล สื่อชนิดต่างๆ มีคุณลักษณะเฉพาะ ซึ่งการจะใช้สื่อเหล่านั้นให้เกิดผลดีก็จะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะของสื่อดังนี้

- (1) เนื้อที่ (space) สื่อบางชนิดต้องใช้เนื้อที่ในการเสนอสาร ได้แก่ หนังสือ สิ่งพิมพ์ต่างๆ แผ่นป้ายโฆษณา โปสเตอร์ การที่สื่อจะใช้ได้ผลดีจะต้องมีเนื้อที่ที่พอเพียง และอยู่ในตำแหน่งที่พบเห็นได้ง่ายด้วย

- (2) เวลา (time) สื่อบางชนิดต้องอาศัยเวลาในการเสนอสาร เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ การพูด สื่อประเภทนี้จะให้ผลดี ต้องมีเวลาที่เพียงพอและเป็นเวลาที่ตรงกันระหว่างผู้ส่งและผู้รับสารด้วย
- (3) ความเร็ว (speed) สื่อแต่ละชนิดส่งสารได้ช้าเร็วแตกต่างกัน สื่อที่สามารถส่งสารได้ถึงผู้รับได้อย่างรวดเร็ว ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ โทรเลข โทรศัพท์ เป็นต้น
- (4) ความคงทนถาวร (permanent) สื่อที่สามารถเก็บรักษาเนื้อหาสาระได้ทนนาน ได้แก่ สื่อจำพวกสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือ ตำรา ต่างจากวิทยุและโทรทัศน์ที่เมื่อฟังและดูแล้วเสียงและภาพก็เลือนหายไป ไม่คงทน
- (5) การมีส่วนร่วมของผู้รับสาร (participation of audience) สื่อแต่ละชนิดเปิดโอกาสให้ผู้รับสารรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในการสื่อสารแตกต่างกัน การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการมีคุณลักษณะข้อนี้มาก

นอกจากสื่อชนิดต่างๆ ยังมีข้อดีและข้อจำกัดแตกต่างกันออกไป ฉะนั้นการเลือกใช้สื่อจะต้องคำนึงถึงธรรมชาติของสื่อแต่ละชนิดด้วย

3.2 การเลือกใช้สื่อ การเลือกใช้สื่อเพื่อให้สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

- สารนั้นเป็นเรื่องยาวหรือสั้น ต้องมีการอธิบายมากน้อยเพียงไร
- เป็นเรื่องที่น่าสนใจได้ยากหรือง่าย
- ต้องการความรีบด่วนเพียงใด
- ต้องการส่งให้ใคร
- ผู้รับมีจำนวนเท่าใด อยู่ ณ ที่ใด
- พื้นฐานความรู้และขีดความสามารถของผู้รับเป็นอย่างไร
- มีความจำเป็นในการสื่อสารกลับมากเพียงไร
- เหมาะสมกับกาลเทศะหรือไม่ มีงบประมาณเท่าใด

4. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมการสื่อสาร

การสื่อสารไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่การสื่อสารทุกครั้งทุกขณะเกิดภายใต้บริบท (Context) หรือสิ่งแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้นสิ่งแวดล้อมการสื่อสารจึงมีผลต่อการสื่อสารของมนุษย์ด้วย สิ่งที่มีผลต่อการสื่อสารได้แก่ เวลา สถานที่ บุคคล อุปกรณ์ต่างๆ และรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้ที่มาสื่อสารกัน หรือการสื่อสารครั้งที่ผ่านๆ มาของทั้งสองฝ่าย ล้วนมีอิทธิพลต่อ

การสื่อสารที่จะเกิดขึ้นทั้งสิ้น การสื่อสารจะราบรื่นและเกิดผลดี ถ้าผู้สื่อสารทำการสื่อสารได้เหมาะสมกับกาลเทศะ และสิ่งแวดล้อม

5. ปัจจัยด้านสภาพการสื่อสาร

สภาพการสื่อสารเองก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่มีส่วนกำหนดว่าการสื่อสารจะปรากฏผลออกมาเช่นไร จะชัดเจนแจ่มแจ้งเข้าใจตรงกันหรือไม่ ในที่นี้จะกล่าวถึงสภาพการสื่อสาร 2 ลักษณะคือ

5.1 การสื่อสารทางเดียวหรือสองทาง การสื่อสารสองทาง (two-way communication) จะให้ผลดีว่าการสื่อสารทางเดียว (one-way communication) ทั้งในด้านความเข้าใจต่อเนื้อหาของสาร และสัมพันธภาพระหว่างคู่สื่อสาร

5.2 การสื่อสารหลายทอด ยิ่งสารถูกส่งต่อกันไปหลายทอดมากขึ้น ก็เกิดปัญหา ความบิดเบือนของสาร (distortion) มากตามไปด้วย ความคลาดเคลื่อนบิดเบือนของสารอาจเกิดได้จากหลายสาเหตุ ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ

ในงานพัฒนาชุมชน คณะกรรมการบริหารชุมชนเปรียบเสมือนผู้นำชุมชน ผู้เป็นจุดเริ่มที่จะเผยแพร่ความรู้ ความคิดต่างๆ ที่ได้รับจากส่วนราชการไปสู่ประชาชน และเป็นบุคคลที่จะชักนำประชาชนไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน ในการแสดงพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะสร้างความเข้าใจให้ประชาชนรับทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นในส่วนของแนวคิดและทฤษฎีในเรื่องสื่อประเภทต่างๆ ที่คณะกรรมการบริหารชุมชนนำมาใช้ในงานพัฒนาชุมชน ก็เพื่อนำแนวคิดเหล่านั้นไปใช้เพื่อแนวทางในการศึกษาเรื่องการสื่อสารในการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักสำคัญของการกระจายอำนาจในระดับท้องถิ่น คือ การคืนอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ปกครองและมีบทบาทในการกำหนดการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจังและมากขึ้น แนวทางหลักในการกระจายอำนาจ คือ การวางแนวทางให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ บริหาร และปกครองชุมชน (อรพินท์ สฟโชคชัย, 2538 : 7) ดังนั้นการระดมประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ย่อม

เป็นปัจจัยสำคัญในการนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน และต่อการดำเนินงานด้านการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น

ความเป็นมาของแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเริ่มเกิดขึ้นและแพร่หลายในช่วงกลางศตวรรษ 1970 เนื่องมาจากความล้มเหลวของโครงการพัฒนาชนบทที่ให้ความสำคัญกับการถ่ายโอนเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตและความเจริญมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ จากประสบการณ์ขององค์กรพัฒนาระหว่างประเทศต่างๆ เช่น World Bank, International Labour Organization และ Food and Agriculture Organization (FAO) พบว่าโครงการพัฒนาชนบทที่ดำเนินงานในประเทศด้วยพัฒนาในอัฟริกาไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากประชาชนระดับล่างไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและผลประโยชน์ใดๆ ซึ่งสมาชิกองค์กรพัฒนาระหว่างประเทศที่เข้าร่วมประชุม World Conference on Agrarian Reform and Rural Development (WCARRD) ที่กรุงโรม ในปี ค.ศ. 1979 ได้สรุปสาเหตุของความล้มเหลวของการพัฒนารูปแบบเก่าว่า เกิดจากการที่คนยากจนขาดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในโครงการพัฒนาที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อช่วยเหลือคนยากจนเหล่านั้น

ในที่ประชุม WCARRD ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า (Food and Agriculture, 1991)

Participation by rural people in the institutions that govern their lives is basic human right. If rural development was to realize its potential, the Conference said, disadvantaged rural people had to be organized and actively involved in designing policies and programme and in controlling social economic institutions.

WCARRD saw a close link between participation and voluntary, autonomous and democratic organization representing the poor. It called on development agencies to work in close cooperation with organizations of intended beneficiaries, and proposed that assistance be channeled through small farmers and peasant groups.

จึงกล่าวได้ว่า WCARRD ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ซึ่งดำเนินการโดยผ่านตัวแทนของคนยากจนที่รวมตัวกันขึ้นเป็นองค์กร

ประชาชนในลักษณะของการอาสาสมัคร มีความเป็นอิสระบนหลักการประชาธิปไตย รวมทั้งยังเรียกร้องให้หน่วยงานพัฒนาต่างๆหันมาทำงานและให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับองค์กรประชาชน

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหาที่สมาชิกมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมกลุ่ม โดยอาจจะเกี่ยวข้องในลักษณะของการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการ

ความหมายของการมีส่วนร่วมนั้นมีหลากหลาย ดังที่รายงานการประชุมของ The Ad Hoc Group of Experts ในเรื่องเกี่ยวกับ “Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and National Development” (อ้างถึงใน ปัญญา สวัสดิ์เสรี, 2539 : 17) ได้กล่าวว่า “คำว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ไม่สามารถให้คำจำกัดความที่แน่นอนได้ และมีการให้ความหมายต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกัน การที่จะเข้าใจความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องพิจารณาถึงบริบท (Context) ของแต่ละประเทศ และสภาพเศรษฐกิจ สังคมการเมืองของประเทศนั้น” ได้เสนอความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้กว้างๆ คือ

การมีส่วนร่วมของประชาชน จะนำมาซึ่งโอกาสที่จะทำให้สมาชิกของชุมชนและสังคมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและมีอิทธิพลในกระบวนการพัฒนา และในการแบ่งสรรผลของการพัฒนาอย่างเป็นธรรม ซึ่งหมายถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกันในประเด็นของ

1. การสนับสนุนกระบวนการพัฒนา
2. การแบ่งสรรผลประโยชน์ จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม
3. การตัดสินใจในรูปของการกำหนดเป้าหมาย การวางนโยบาย การวางแผน และการปฏิบัติตามแผน ทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (Department of International Economic and Social Affairs, 1981 : 5)

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาไว้ว่า คือ การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในระดับต่างๆ (United Nation อ้างถึงใน ปรียานุช ปัญจวงศ์, 2540 : 30) คือ

1. ในกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้
2. ในการเข้าร่วมปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการในรูปแบบต่างๆ ด้วยความสมัครใจ

อรพินท์ สพอิชชัย (2538 : 2) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม โดยทั่วไปจะมีความหมายที่กว้างขวางสำหรับความหมายที่พูดถึงในเชิงการพัฒนาชนบทมักจะหมายถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนหรือประชาชนในการที่เข้ามาร่วมมือบทบาทในการดำเนินงานพัฒนาของภาครัฐเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างหนึ่ง แต่การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้างกว่าอาจจะหมายถึงการเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาต่างๆ ของชุมชนโดยตรง

แฟรงคลิน ลิสค์ (Franklyn Lisk อ้างถึงใน ชินรัตน์ สมสืบ, 2539 : 23) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมในมุมมองที่กว้างว่า เป็นการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับและทุกรูปแบบของกิจกรรมต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และโดยเฉพาะในบริบทของกระบวนการวางแผนที่มีการกำหนดรูปแบบ แนวคิดการมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับการเข้าร่วมของมวลชนอย่างกว้างขวางในการเลือก การบริหาร และการประเมินผลของแผนงานและโครงการต่างๆ ที่จะนำมาซึ่งการยกระดับความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (อ้างถึงใน ชินรัตน์ สมสืบ, 2539 : 21) ให้ความหมายการมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การทำงานร่วมกับกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความร่วมมือร่วมใจ โดยกระทำการดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพคือถูกจังหวะและเหมาะสมกับทั้งกระทำการดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือได้ แสดงว่าการมีส่วนร่วมเป็นผลของความร่วมมือร่วมใจ การประสานงานและความรับผิดชอบ

ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ และคณะ (2534 : 76) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า คือการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ในลักษณะการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามผล เป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมายได้

รับโอกาสและใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกถึงความรู้สึกร่วมกันคิด แก้ไขปัญหาความต้องการของตน โดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

ยูว์ฒัน วุฒิเมธี (2526 : 20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาการตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อบุคคล การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกันในการพัฒนา เป็นการแก้ไขปัญหา และทำให้สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้น เป็นที่ยอมรับกันว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น สังคม รวมทั้งอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527 : 6) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาล ส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในระดับบุคคล ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ โดยมีส่วนร่วมในลักษณะต่อไปนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้า ปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจน ความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือสร้าง สรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ไขปัญหาและ สอนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจ ในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรม ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ให้ใช้ ประโยชน์ได้ตลอดไป

ดังนั้น หากจะกล่าวโดยสรุปถึงความหมายของ การมีส่วนร่วม คือ การที่คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนนั้น เพื่อเป็นพลังในการพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป

จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าว ทำให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น เป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งพอสรุปได้ว่าพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. กลไกการพัฒนาต้องเกิดจากประชาชน โดยประชาชนมีบทบาทหลักในการพัฒนา
2. เป้าหมายการพัฒนา คือ การพัฒนาขีดความสามารถเพื่อพึ่งตนเองและพัฒนาตนเองมิใช่พึ่งพารัฐหรือองค์กรพัฒนาภายนอก
3. กระบวนการพัฒนายึดหลักความต้องการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นภายในชุมชนจากตัวประชาชนเอง มากกว่าความต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

สำหรับรูปแบบของการมีส่วนร่วมนั้น นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 188) ได้ให้ความคิดเห็นและแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ประการ ตามลักษณะของการมีส่วนร่วมดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (Industrial Organization) เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสมาชิกต่างๆ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) เช่น กรรมการกลุ่ม หรือชุมชน
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-Representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม

ลี เจ แคร์ (Lee J. Cary, 1976 : 144) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ 5 ลักษณะดังนี้

1. เป็นสมาชิก (Membership)
2. เป็นผู้เข้าประชุม (Attendance at Meeting)
3. เป็นผู้บริจาคเงิน (Financial Contribution)
4. เป็นสมาชิกชุมชน (Membership of Community)

5. เป็นประธาน (Leader)

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1977 : 7-11) ได้อธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบการมีส่วนร่วม โดยได้แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่ม การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วม โดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและร่วมมือรวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนรวม
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

อคิน รพีพัฒน์ (2525 : 78-79) แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับคือ

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และความต้องการของชุมชนตลอดจนเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา ร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม (Organizer)
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหา และแนวทางต่างๆ ที่อาจนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง และวิธีการที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงานสนาม
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา
5. ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528 : 11-12) กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. ร่วมแสดงความคิดเห็น ในรูปของการเขียน การพูด หรือการสื่อสารในรูปอื่น เพื่อแสดงความคิดเห็นของตน การแสดงความคิดเห็นเช่นนี้อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนใดของกิจกรรมการพัฒนาก็ได้

2. ร่วมสละทรัพยากรวัสดุ โดยการให้ยืมหรือให้เงิน วัสดุ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การใช้ประโยชน์จากสถานที่และอุปกรณ์ต่างๆ
3. การร่วมสละแรงกาย ในกิจกรรมการพัฒนานั้นๆ
4. ร่วมสละเวลา เช่น ร่วมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เข้าร่วมประชุม (แม้จะไม่แสดงความคิดเห็นส่วนตัวก็ตาม)

ศรัปริญญา ฐประจ่าง (2529 : 28-39) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมไว้คือ

1. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา
2. การมีส่วนร่วมวางโครงการ
3. การมีส่วนร่วมปฏิบัติ
4. การมีส่วนร่วมติดตามผล
5. การมีส่วนร่วมบำรุงรักษา

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมัครงการ (2535 : 37) สรุปว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมสามารถแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ
2. การมีส่วนร่วมไม่แท้จริง เช่น การร่วมลงแรงในการทำโครงการ ร่วมบริจาคเงินหรือสิ่งอื่นๆ หรือการร่วมบำรุงรักษา โดยไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

การที่ประชาชนได้ตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น งานพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องมีกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการ ทักษะและทัศนคติของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่ความรับผิดชอบ ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกผูกพัน อันสามารถที่จะก่อให้เกิดการช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด

วิลเลียม ริดเดอร์ (William Reeder, 1963 : 39-53) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่เข้ามามีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน
2. บุคคลและกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นๆ มีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน
3. บุคคลและกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมและปกป้อง รักษาผลประโยชน์ของตน
4. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อตนเองได้เคยมีประสบการณ์ที่เป็นอคติต่อกิจกรรมนั้นมาแล้ว
5. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่ตนเองได้มาหรือหวังเอาไว้
6. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่
7. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลจะกระทำโดยการบีบบังคับไม่ได้
8. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ บุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและจารีตประเพณี
9. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ย่อมขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะเอื้ออำนวย
10. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถ
11. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุน กระตุ้น ยั่วยุ และจูงใจให้เกิดขึ้น

อำนาจ อนันตชัย (2526 : 138) กล่าวถึงความสำเร็จของการพัฒนาแบบระดมความร่วมมือว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนตั้งแต่เริ่มว่า มีปัญหา สาเหตุของปัญหา การแก้ไขปัญหา ด้วยการคิดว่าจะทำโครงการอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน โดยใช้ประโยชน์จากแรงงาน ทักษะ ท้องถิ่นอย่างเต็มที่
2. การผสมผสานแผนงานและโครงการของส่วนราชการด้วยการพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถด้านประชาชนและคุณภาพของเจ้าหน้าที่ เพื่อแก้ไขปัญหาเดือตร้อน สนองผลประโยชน์ได้ถูกต้องตามเวลาและสถานที่
3. การสร้างองค์กรท้องถิ่น กลไกการประสานงาน งบประมาณ ปัจจัยดำเนินงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตามความต้องการอันจำเป็นของประชาชน

อนุภาพ ทิรภาพ (2528 : 25-26) กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. ความเกรงใจผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า
2. ความต้องการการเป็นกลุ่มพวก
3. ความเชื่อถือในตัวผู้นำ
4. ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ
5. การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน
6. การยอมรับแบบอย่าง
7. ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อม
8. การยอมรับในอำนาจ
9. ฐานะทางเศรษฐกิจ

วรรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์ (2540 : 1) พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนได้แก่

1. ปัจจัยทางด้านบุคคลและทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส สถานภาพภายในครอบครัว ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ สถานที่ทำงาน ระยะเวลาในการประกอบอาชีพในชุมชน
2. ปัจจัยทางด้านสังคมประกอบด้วย
  - (1) ความต้องการเกียรติ เป็นที่ยกย่องของบุคคลอื่น
  - (2) การได้รับการชักจูงจากผู้นำในชุมชน
  - (3) การได้รับการชักจูงจากเพื่อนบ้าน

- (4) การได้รับการชักจูงจากเจ้าหน้าที่ในโครงการ
- (5) ความต้องการเป็นกลุ่มพวก
- (6) มีศรัทธาต่อโครงการ
- (7) การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน
- (8) ความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ศึกษาถึงพฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน จึงมีการศึกษาแนวคิดดังกล่าวเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านลักษณะ รูปแบบ นอกจากนั้นยังเป็นแนวทางที่อธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลของการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย

3. แนวคิดและทฤษฎีด้านจิตวิทยา

การวิเคราะห์ทางด้านจิตวิทยาของผู้รับสาร จะเป็นแนวทางที่มีประโยชน์ต่อการศึกษารับรู้และความพึงพอใจของผู้รับสาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ (Perception)

การรับรู้เป็นกระบวนการที่มนุษย์จะเข้าใจสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่งที่ปรากฏกับประสาทสัมผัสส่วนใดส่วนหนึ่งของเรา การรับรู้เป็นสิ่งที่กำหนดความต้องการ แรงจูงใจ และการกระทำในทางพฤติกรรมต่างๆ ให้เกิดขึ้น

แกริสัน และเบอร์กู้น (Garrison and Burgoon, 1972 : 607) ให้คำจำกัดความไว้ว่า การรับรู้หมายถึง กระบวนการซึ่งสมองตีความหรือแปลข้อความที่ได้จากการสัมผัส (Sensation) ของร่างกาย (ประสาทสัมผัสต่างๆ) กับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งเร้า ทำให้ทราบว่าสิ่งเร้าหรือสิ่งแวดล้อมที่เราสัมผัสนั้นเป็นอะไร มีความหมายอย่างไร มีลักษณะอย่างไร ฯลฯ การที่เราจะรับรู้สิ่งเร้าที่มาสัมผัสนั้น จะต้องอาศัยประสบการณ์ของเราเป็นเครื่องช่วยในการตีความหรือแปลความ

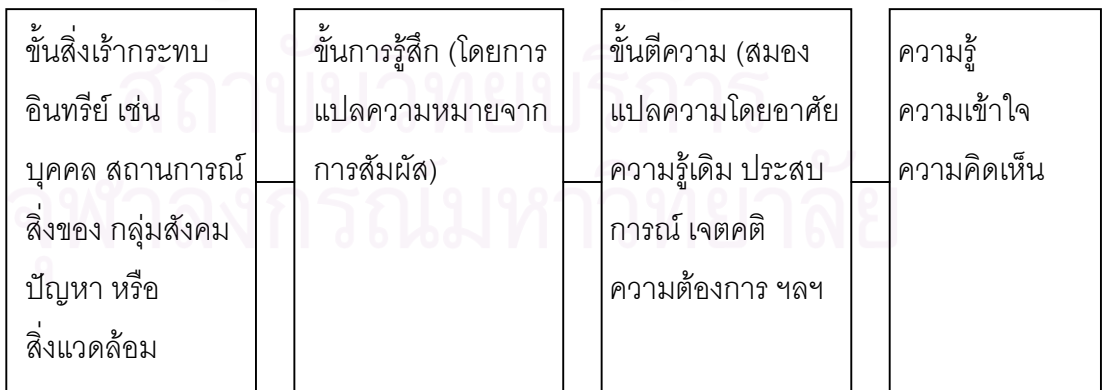
สมัย จิตหมวด (อ้างถึงใน สุชาดา ราชภัฏรักษา, 2541 : 12) กล่าวว่า การรับรู้ คือ อากา รสัมผัสที่มีความหมาย (Sensation) และการรับรู้เป็นการแปลหรือตีความแห่งสัมผัสที่ได้รับออกมาเป็น สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมายอันเป็นสิ่งที่รู้จักและเข้าใจกัน และในการแปลความ หรือตีความของการ สัมผัสนั้น จำเป็นที่อินทรีย์จะต้องให้ประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิม หรือความเจตคติที่มีแต่หนหลัง

วรลักษณ์ ธีราโมกษ์ (2533) ได้อธิบายถึงความหมายของการรับรู้ของบุคคลว่า “การรับรู้ คือ กระบวนการที่มีการจัดหมู่และการตีความข้อมูลจากประสาทสัมผัสทั้งห้า โดยการรวมกับประสบ การณ์ในอดีต”

วัชรีย์ ทรัพย์มี (อ้างถึงใน กุสุมา ภูใหญ่, 2541 : 47) กล่าวว่า “การรับรู้ คือ การตีความหมาย การรับสัมผัส ออกเป็นสิ่งใดที่มีความหมาย ซึ่งการตีความหมายนั้นจะต้องอาศัยประสบการณ์หรือการ เรียบรู้”

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปความหมายของการรับรู้ได้ว่า การรับรู้คือการแสดงออก ถึงความรู้สึกนึกคิด ความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นในจิตใจของแต่ละบุคคล อันเนื่องมา จากการตีความหรือแปลความอาการสัมผัส (Sensation) ของร่างกายกับสิ่งเร้า หรือสิ่งแวดล้อมโดย อาศัยประสบการณ์เดิมเป็นเครื่องช่วย

การรับรู้ข้างต้น สามารถแสดงเป็นแผนภูมิดังนี้

เนื่องจากการรับรู้คือการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ซึ่ง เกิดขึ้นในจิตใจของแต่ละบุคคล อันเนื่องมาจากการตีความหรือแปลความจากอาการสัมผัส

(Sensation) ของร่างกายกับสิ่งเร้า หรือสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการวัดการรับรู้จึงต้องวัดจากสิ่งที่บุคคลแสดงออก อันได้แก่ ความรู้สึกนึกคิด ความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้า โดยอาจใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวัด ซึ่งจะทำให้มองเห็นได้ชัดว่าบุคคลนั้นมีการรับรู้ในสถานการณ์นั้นอย่างไร

กระบวนการรับรู้

โดยทั่วไป การรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น โดยไม่รู้ตัวหรือตั้งใจและมักเกิดตามประสบการณ์และการสั่งสมทางสังคม

เหตุผลที่สำคัญที่สุดเหตุผลหนึ่งว่าทำไมคนเรามีการรับรู้ การรับรู้เป็นกระบวนการที่เรียนรู้ได้ เด็กเมื่อเกิดมาจะสามารถรับรู้ความรู้สึกต่างๆ และตอบสนองความรู้สึกเหล่านั้นได้ แต่เด็กมักจะเริ่มเรียนรู้ว่าความรู้สึกต่างๆ หมายถึงอะไรจากการสัมผัสโดยตรงว่าเป็นความเจ็บปวดหรือความสบาย หรือสนองต่อความต้องการหรือไม่ ครั้งแรกก่อนที่เราจะรู้ว่า “ความร้อน” คืออะไร เราไม่รู้ว่าความร้อนเผาเราได้ หรือทำให้เราเจ็บปวดได้ แต่เมื่อเราถูกไฟเข้าครั้งหนึ่งเราจะรู้ทันที แต่ครั้งต่อไปเราเริ่มรู้สึกว่าอะไรร้อนไม่ว่าจะเป็นเตาไฟหรือเตารีด ที่เราไม่เคยเห็นมาก่อนก็ตาม เราจะไม่กล้าแตะต้องมันอีก แล้วก็เริ่มแยกความรู้สึกต่างๆ ที่ใกล้เคียงกันได้ทีละน้อยๆ เช่น ความร้อนจากเตาไฟในครัว ความอบอุ่นจากเตาผิง ความอุ่นของน้ำที่อาบ ฯลฯ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อย

คนเราไม่สามารถให้ความสนใจกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวได้ทั้งหมด แต่ละเลือกรับรู้เพียงบางส่วนเท่านั้น แต่ละคนมีความสนใจและรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวต่างกัน ฉะนั้นเมื่อได้รับสารเดียวกันผู้รับสารสองคนอาจให้ความสนใจและรับรู้สารเดียวกันต่างกัน โดยทั่วไปการรับรู้ที่แตกต่างกันเกิดจากอิทธิพลหรือตัวกรอง (filter) บางอย่าง

1. แรงผลักดันหรือแรงจูงใจ (motives) เรามักเห็นในสิ่งที่เราต้องการเห็นและได้ยินในสิ่งที่เราต้องการได้ยินเพื่อสนองต่อความต้องการของตนเอง
2. ประสบการณ์เดิม (past experience) คนเราต่างเติบโตขึ้นในสภาพแวดล้อมต่างกัน ถูกเลี้ยงดูด้วยวิธีต่างกัน และคบหาสมาคมกับคนต่างกัน
3. กรอบอ้างอิง (frame of reference) ซึ่งเกิดจากการสั่งสมอบรมทางครอบครัวและสังคม ฉะนั้น คนต่างศาสนากันจึงมีความเชื่อและทัศนคติในเรื่องต่างๆ กันได้

4. สภาพแวดล้อม คนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมต่างกัน เช่น อุณหภูมิ บรรยากาศ สถานที่ ฯลฯ จะตีความสารที่ได้รับต่างกัน
5. สภาวะจิตใจและอารมณ์ ได้แก่ ความโกรธ ความกลัว ฯลฯ

กล่าวโดยสรุป การรับรู้ของบุคคลเป็นผลมาจากสภาพร่างกายหรือความสามารถทางกายภาพของบุคคล (individual biology, or physical ability) การเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม (cultural training) และลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคล (personal psychology)

หากการรับรู้ต่างกันมาก การตีความสารต่างๆ ก็จะเป็นไปคนละทาง เกิดปัญหาการสร้าง ความเข้าใจต่อกัน เป็นผลให้การสื่อสารไม่สัมฤทธิ์ผล

นอกเหนือไปจากการรับรู้ต่างกันเนื่องมาจากตัวกรองการสื่อสารของแต่ละบุคคลแล้วยังมี ปัญหาการรับรู้ประเภทอื่นๆ ด้วย ซึ่งทำให้การสื่อสารไม่มีประสิทธิภาพ เช่น

- ก. การรับรู้แบบเหมารวม (stereotype) เช่น มักมองว่าผู้หญิงทุกคนเป็นคนอ่อนแอ หรือ ชาวใต้เป็นคนดุ
- ข. การรับรู้แบบมีอคติหรือความโน้มเอียง (bias) เช่น มองคนที่ตนรักเป็นคนดี มองคนที่ตนเกลียดเป็นคนไม่ดีเสมอไป
- ค. การรับรู้แบบสุดขั้ว (black or white) เช่น มองว่าถ้าคนไม่สวยก็ต้องชั่วเหว่ หรือถ้าไม่เป็น คนเสียสละก็ต้องเป็นคนเห็นแก่ตัว
- ง. การรับรู้แบบแช่แข็ง (freezing) เช่น ถ้าเห็นคนๆ หนึ่ง หรือของอย่างหนึ่งเคยเป็นอย่างไร ก็ จะเห็นคนหรือของนั้นเป็นเช่นนั้นตลอดเวลา แม้ว่าในความเป็นจริง อาจมีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างเกิดขึ้นแล้วก็ตาม

การเลือกรับรู้ (Selective Perception)

ปัจจัยในการเลือกรับรู้นั้น มีทั้งปัจจัยจากตัวผู้รับและจากตัวกระตุ้น โดยอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ปัจจัย คือ (วรลักษณ์ ธีราโมกษ์, 2533)

1. ความคลุมเครือของตัวกระตุ้น ยิ่งตัวกระตุ้นคลุมเครือมากเท่าใด การรับรู้ก็จะขึ้นอยู่กับจิตวิสัยมากเท่านั้น ฉะนั้น เมื่อจะติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น การนำเสนอข้อมูลอย่างชัดเจน จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น
2. ความต้องการของปัจเจกบุคคล
3. การตามอย่างผู้อื่น

เบอร์กูน และคณะ (Burgoon et al.,1994) ได้กล่าวว่า “ความแตกต่างในสภาพแวดล้อมอารมณ์ความรู้สึกของผู้รับรู้ ความแตกต่างในค่านิยม เป้าหมายและทัศนคติภายในตัวผู้รับรู้ ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการรับรู้ความจริงของแต่ละบุคคล” และกล่าวว่า “ประสบการณ์และความคาดหวังในอดีตของบุคคล จะส่งผลต่อการรับรู้ในสิ่งที่มากระตุ้นจากสภาพแวดล้อม”

คุณลักษณะของผู้รับรู้

สจวร์ต จันท์เฮม (2529) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้รับรู้ ได้แก่

1. ประสบการณ์เดิม (Experiences) ประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล ทำให้มีการรับรู้สิ่งเร้า หรือเหตุการณ์ต่างๆ แตกต่างกันไป
2. ความต้องการ (Needs) หากบุคคลมีความต้องการสิ่งใดมากที่สุดในขณะนั้น เขามักจะมองเห็นหรือรับรู้สิ่งเร้า เช่นสิ่งที่เขาต้องการได้ หรือผู้ที่มีความต้องการสูงในสิ่งใด ย่อมรับรู้สิ่งนั้นดีกว่า
3. อิทธิพลทางสังคม (Social Factor) สภาพวัฒนธรรมภายในสังคม เป็นเหตุให้บุคคลในสังคมต่างๆ รับรู้สิ่งต่างๆ แตกต่างกันไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การรับรู้ของคนเรา มีข้อจำกัดอยู่กับจุดมุ่งหมาย หรือประโยชน์ที่จะได้รับกับประสบการณ์ ซึ่งจะจำแนกองค์ประกอบพื้นฐานได้ 5 ประการได้แก่ วัตถุประสงค์หรือบุคคล การรับรู้วัตถุประสงค์หรือบุคคลนั้น จะทำให้มีการแปลความหมายของสิ่งนั้นหรือบุคคลนั้น เพื่อตัดสินใจว่าจะตอบสนองหรือมีปฏิกิริยาอย่างไรต่อสิ่งที่ถูกรับรู้ นั้น จึงจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ สิ่งที่แสดงออกไปต่อผู้ที่ถูกรับรู้เท่ากับเป็นการตรวจสอบการรับรู้ของตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดข้อมูลใหม่ย้อนกลับสู่ผู้รับรู้เพื่อให้ปรับพฤติกรรมตอบสนองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ (Satisfaction)

ออสแคมป์ (Oskamp, 1984) ได้สำรวจแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ พบว่าความพึงพอใจมีความหมายอยู่ใน 3 นัย คือ

1. ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพการณ์ที่ผลปรากฏจริงได้เป็นไปตามที่บุคคลได้คาดหวังไว้
2. ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับของความสำเร็จที่เป็นไปตามความต้องการ
3. ความพึงพอใจ หมายถึง การทำงานได้เป็นไปตาม หรือตอบสนองต่อคุณค่าของบุคคล

จากความหมายทั้ง 3 นัยดังกล่าว ออสแคมป์เห็นว่า ได้นำไปสู่การพัฒนาทฤษฎีว่าด้วยความพึงพอใจ 3 ทฤษฎีสำคัญ คือ ตามความหมายแรกอยู่ในกลุ่มทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theories) ตามความหมายที่สองอยู่ในกลุ่มทฤษฎีความต้องการ (Need Theories) และตามความหมายที่สามจัดอยู่ในกลุ่มทฤษฎีคุณค่า (Value Theories)

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2533 : 52) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบ 3 ด้านของการสร้างทัศนคติซึ่งเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของบุคคล คือ “ขั้นแรก เป็นขั้นของการเกิดความรู้และความเชื่อ ต่อมาก็จะเกิดความรู้สึกร่วมด้วยกับความรู้หรือความเชื่อนั้น แล้วผลักดันให้เกิดการแสดงพฤติกรรมเป็นลำดับท้าย”

แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสาร

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษาถึงความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนแล้ว ยังศึกษาความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนในชุมชนด้วย ซึ่งมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสาร

สมยศ นาวิการ (2527 อ้างในกุสุมา ภูใหญ่, 2541 : 49) ได้กล่าวว่า “ความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารขึ้นอยู่กับสิ่งที่บุคคลได้มา เปรียบเทียบกับสิ่งที่บุคคลต้องการ ถ้าหากว่าการติดต่อสื่อสารเป็นไปตามความต้องการ ความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารจะเกิดขึ้น”

เช่นเดียวกัน อีแวน (Evan, 1962) ได้กล่าวว่า “ความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสาร คือ ความพึงพอใจในข่าวสารที่ได้รับ (Information Satisfaction) เพราะข่าวสารต่างๆ ที่ได้รับนั้น ผู้รับสารสามารถนำไปใช้ตัดสินใจ และการปฏิบัติงานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้”

สมควร กวียะ (2532) ได้นำเสนอแบบจำลองเกี่ยวกับการได้รับประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อมวลชน (Uses and Gratification Approach) ของแคทซ์ (Katz) และคณะโดยปรับแนวคิดดังกล่าวให้สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารระหว่างบุคคล ดังนี้

ภาพที่ 4 แบบจำลองความพึงพอใจในการสื่อสารของแคทซ์ (Katz) และคณะโดยปรับทฤษฎี เป็นแบบจำลองที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างบุคคลของสมควร กวียะ (2532)

นอกจากแนวคิดเรื่องความพึงพอใจที่กล่าวมาในข้างต้นนั้น ก็มีแนวคิดที่สามารถอธิบายถึงความพึงพอใจของประชาชนได้ คือแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ เนื่องมาจากความพึงพอใจของบุคคลนั้น ส่วนหนึ่งก็มีผลมาจากทัศนคติ เพราะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงระดับความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับภาวะทางใจของบุคคลที่มีต่อวัตถุ เป็นส่วนนำที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมทางบวก หรือทางลบต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติที่นำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ (2540 : 32) กล่าวว่า “ทัศนคติจะมีพื้นฐานมาจากชนิด ขนาดของข่าวสาร ข้อมูลที่แต่ละคนได้รับมา และลักษณะของแหล่งที่มาของข่าวสารอีกด้วย”

แบล็ค วูด (Black Wood อ้างในอรุวรรณ ปิณฑิโรวาท, 2537 : 28) ได้สรุปถึงแหล่งที่มาของทัศนคติและความพึงพอใจว่า ประกอบด้วยประสบการณ์การเรียนรู้ ความเชื่อ ค่านิยม และปทัสถานของสังคม

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 64-65) กล่าวว่า ทศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้จากแหล่ง
 ทศนคติ (Source of Attitude) ต่างๆ อย่างไรก็ตามแหล่งที่ทำให้เกิดทศนคติ ก็คือ

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) เมื่อบุคคลมีประสบการณ์เฉพาะอย่าง
 ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางดีหรือไม่ดี จะทำให้เขาเกิดทศนคติต่อสิ่งนั้นไปตามทิศทางที่เคยมี
 ประสบการณ์มาก่อน
2. การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (Communication from others) การได้ติดต่อสื่อสารกับ
 บุคคล จะทำให้เกิดทศนคติจากการรับรู้ข่าวสารต่างๆ จากผู้อื่นได้เช่นกัน
3. สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models) การเลียนแบบผู้อื่นทำให้เกิดทศนคติได้ เช่น พ่อแม่เป็นแบบ
 อย่างที่ดีสำหรับลูก เด็กจะเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อแม่ สิ่งใดชอบและสิ่งใดไม่ชอบ
4. ความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) ทศนคติของบุคคลหลายอย่างเกิดขึ้น
 เนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน เช่น โรงเรียน วัด และอื่นๆ ซึ่งสถาบันเหล่านี้จะเป็น
 แหล่งที่มาและสนับสนุนให้เกิดทศนคติบางอย่างขึ้นได้

การ์เดอร์ ลินเซ และเอลเลียท อาร์สัน (Gardner Lindzey and Elliot Arson อ้างถึงใน กนกรัตน์
 วงศ์ลักษณะพันธ์, 2542 : 32) กล่าวว่า “ทศนคติ” เป็นพลังสำคัญที่ทำให้คนเราแสดงพฤติกรรมออกมา

ชัตติยา กรรณสูตร (2516 : 37) กล่าวว่า ทศนคติเป็นความรู้สึกที่คนเรามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือ
 หลายสิ่งก็ตาม ในลักษณะที่เป็นอัตวิสัย (Subjective) อันเป็นพื้นฐานเบื้องต้นหรือมีผลให้เกิดการ
 กระทบหรือแสดงออกที่เรียกว่า “พฤติกรรม”

นิวคอมบ์ (T.M. Newcomb, 1945 : 128) กล่าวว่า ทศนคติเป็นความโน้มเอียงของจิตใจที่มี
 ต่อประสบการณ์ที่ได้รับมา และแสดงออกเป็นพฤติกรรมในลักษณะของความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ

พยอมน วงศ์สารศรี (2526 : 33) กล่าวว่า ทศนคติเป็นสภาพทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความคิด
 การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ ทศนคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้าสภาพแวดล้อม หรือเหตุการณ์ต่างๆ
 เปลี่ยนแปลงไป หรือได้รับข้อมูลใหม่ โดยทั่วไปเชื่อกันว่าทศนคติมีผลต่อการปฏิบัติของบุคคล

ดังนั้น อาจกล่าวสรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีด้านจิตวิทยา ในเรื่องการรับรู้และความพึงพอใจ
 รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับทศนคติ เป็นแนวคิดที่นำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการรับรู้และความพึง

พอใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่และการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน และเพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนต่อไป

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำและบทบาทผู้นำ

การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น องค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารในฐานะสื่อบุคคล คือ ผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีภาวะผู้นำโดดเด่นในชุมชน เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้นำในการกระตุ้นสนับสนุนให้เกิดความคิดริเริ่มของประชาชนในชุมชน และเป็นผู้ประสานความร่วมมือ ความช่วยเหลือระหว่างรัฐกับประชาชนในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ดังที่ ฮามิโจโย (Hamijoyo, 1992 : 88-94) กล่าวว่า “นักสื่อสารพัฒนาการยอมรับว่าการใช้ยุทธวิธีส่งเสริมบทบาทของผู้นำท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของชุมชน”

ความหมายของผู้นำ

ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับความหมายและลักษณะของผู้นำในงานด้านพัฒนาชุมชน ด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนาและด้านสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ ผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่น ดังนี้

สุรางค์ จันทรเอม (2527 : 5-6) กล่าวว่า “ผู้นำหมายถึงบุคคลที่สามารถประสานงานกลุ่ม ให้ความต้องการของกลุ่มสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกแต่ละคน สามารถจัดข้อขัดแย้งภายในกลุ่มลงได้ด้วยดี และนำกลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางที่ตั้งไว้ให้ได้ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของกลุ่มตน

จิตจำนงค์ กิติกริต (2525 : 108-109) ให้ความหมายว่า “ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่ช่วยให้ผู้อื่นหรือชุมชนได้มีการตกลงกัน และพยายามหาทางให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ พฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นจะมีอิทธิพลเหนือประชาชนในท้องถิ่นนั้น อันจะก่อให้เกิดความร่วมมือกันทำงาน โดยมุ่งความสำเร็จของชุมชนเป็นสำคัญ หรืออาจกล่าวได้ง่ายๆ โดยสรุปคือ ผู้นำท้องถิ่นก็คือผู้มีอำนาจหรืออิทธิพลสามารถชักจูงคนในชุมชนได้”

อรรถัย ซึ่งมโนษย์ (2519) ได้สรุปลักษณะกว้างๆ ของความหมายผู้นำ 6 ประการคือ

1. ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้นำ
2. ผู้นำที่เป็นจุดรวมของพฤติกรรมในกลุ่ม
3. ผู้นำที่ถูกเลือกขึ้นมาจากเหล่าสมาชิกในกลุ่ม
4. ผู้นำที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกคนอื่นๆ โดยที่สมาชิกรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม
5. ผู้นำที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม
6. ผู้นำที่มีพฤติกรรมหรือบทบาทในการนำคนอื่นๆ

ประเภทของผู้นำ

ผู้นำท้องถิ่น อาจจำแนกอย่างกว้างๆ ได้เป็น 2 ประเภทคือ ผู้นำแบบเป็นทางการ และผู้นำแบบไม่เป็นทางการหรือผู้นำตามธรรมชาติ (จิรพรรณ กาญจนะจิตรา, 2520; บุญศรี คำแก้วศรี และมนตรี ขอรัตน์, 2525; พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์, 2517 อ้างใน ปัญญา สวัสดิ์เสรี, 2538 : 40)

ผู้นำแบบเป็นทางการ ได้แก่ ผู้มีอำนาจ (authority) โดยได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งจากทางราชการโดยหน่วยราชการต่างๆ เป็นผู้เข้าไปดำเนินการคัดเลือกและแต่งตั้ง ตัวอย่างเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการสภาตำบล ตลอดจนข้าราชการประเภทต่างๆ รวมทั้งพัฒนากรที่ประจำหมู่บ้าน ผู้นำประเภทนี้มีตำแหน่งอำนาจหน้าที่ของทางการค้ำจุนอยู่ และชาวบ้านก็ตระหนักดีในฐานะของการเป็นเพราะมีการเลือกตั้ง แต่งตั้ง และประกาศเป็นทางการให้ทราบ ผู้นำแบบเป็นทางการจะมีความรับผิดชอบที่จำกัดแน่นอนและในทางปฏิบัติผู้นำแบบนี้จะหมดสภาพความเป็นผู้นำเมื่อหมดอำนาจหน้าที่ลง เว้นแต่คุณงามความดีที่มีอยู่ระหว่างที่ปฏิบัติหน้าที่จะทำให้ประชาชนชาวบ้านยังคงรับรองในความเป็นผู้นำของเขาอยู่ต่อไป

ผู้นำแบบไม่เป็นทางการหรือผู้นำตามธรรมชาติ ได้แก่ ผู้มีอิทธิพลมีความรู้ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ มีความสามารถ ของหมู่บ้าน เช่น ผู้นำกลุ่มสตรี ผู้นำกลุ่มเยาวชน ผู้นำกลุ่มนันทนาการ และผู้นำทางด้านศาสนา เป็นต้น ผู้นำแบบนี้ไม่ได้รับมอบตำแหน่งอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบใดจากทางราชการ ประชาชนชาวบ้านเองก็ไม่ตระหนักในความเป็นผู้นำของเขา แต่ยอมรับนับถือว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในการทำงานของหมู่บ้าน เมื่อประชาชนมีความเดือดร้อนหรือมีปัญหาจะอาศัยบุคคลเหล่านี้เป็นที่พึ่งได้ ผู้นำประเภทนี้มีประโยชน์ต่องานพัฒนาชุมชนมาก เพราะโดยแก่น

แท้เป็นผู้ที่เต็มใจให้ความร่วมมือเพื่อส่วนรวมอยู่แล้วแม้จะไม่มีอำนาจหน้าที่รับรองเป็นทางการก็ตาม อีกทั้งยังเป็นทีเฝ้าคอยให้กำลังใจของประชาชนชาวบ้านอยู่แล้วอีกด้วย สภาพความเป็นผู้นำของผู้นำประเภทนี้ไม่มีระยะเวลาสิ้นสุดแน่นอนเหมือนผู้นำแบบเป็นทางการเพราะไม่มีการสิ้นสุดลงของอำนาจหน้าที่ยกเว้นแต่ประชาชนชาวบ้านจะเลิกให้การยอมรับนับถือไปเอง สำหรับผู้นำแบบไม่เป็นทางการ หรือผู้นำตามธรรมชาตินี้มีข้อสังเกตประการหนึ่งคือ บางครั้งจะพบผู้นำแบบนี้ทั้งอำนาจหน้าที่และอิทธิพลอยู่เบื้องหลังการทำงานของหมู่บ้าน แต่ไม่ได้รับการตระหนักในความเป็นผู้นำ และบางทีตัวเขาเองก็ไม่ว่าตัวเองมีอิทธิพลต่อประชาชนทั้งนี้เพราะประชาชนมีความคุ้นเคยกับผู้นำแบบเป็นทางการ จนเกิดทรรคนะว่าผู้นำหมู่บ้านคือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการเท่านั้นจึงเท่ากับเป็นการมองข้ามทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญไป (พัฒน์ บุญยรัตพันธ์ อ้างถึงใน ปัญญา สวัสดิ์เสรี, 2538 : 41)

คุณลักษณะของผู้นำ

จิตจำนงค์ กิติเกียรติ (2525 : 110) ให้คุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นที่จะเอื้ออำนวยต่องานพัฒนาชุมชน ควรประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. มีจิตใจมุ่งมั่นที่จะพัฒนา
2. มีความซื่อตรงต่อหน้าที่
3. มีจิตใจเป็นกุศล
4. การยอมรับวิทยาการแผนใหม่
5. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
6. มีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
7. มีความจงรักภักดีต่อสถาบัน
8. มีความเป็นผู้นำ

ชูศักดิ์ ชูช่วย (2533) สรุปคุณสมบัติของผู้นำที่ดี ควรประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
2. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
3. สร้างความสามัคคีในเกิดขึ้นในกลุ่มของตน
4. ส่งเสริมให้สมาชิกของกลุ่มมีความคิดริเริ่มในการทำงาน

5. มีความสุภาพเรียบร้อย
6. มีความอดทนและมีไหวพริบในการทำงาน
7. ไม่เห็นแก่ตัว
8. มีความยุติธรรม
9. มีความกระตือรือร้น
10. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

สตอกคิล และคูนส์ (Stogdill and Coons อ้างถึงใน สุชนทรี ธาราธิคุณ, 2542 : 67) กล่าวว่าผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลให้เกิดผลงานของกลุ่ม ขวัญ และความพอใจของสมาชิกกลุ่ม รวมไปถึงสามารถนำกลุ่มไปสู่เป้าหมายได้อย่างสัมฤทธิ์ผล ซึ่งผู้นำที่มีประสิทธิภาพมีลักษณะดังนี้

1. มีความคิดริเริ่ม มีความคิดสร้างสรรค์ มีการตัดสินใจ มั่นใจในตัวเองสูง
2. มีความใกล้ชิดกับสมาชิกในหมู่คณะ ทำตัวเป็นกันเองเข้ากันได้กับหมู่คณะ และสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับหมู่คณะได้
3. มีการปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่ม รักษาไว้ซึ่งการกระทำในนามหมู่คณะ เมื่อกลุ่มถูกตำหนิผู้นำจะเจ็บร้อนแทน หากทางต่อสู้ป้องกันผลประโยชน์ ไม่เอาตัวรอดแต่ผู้เดียว
4. มีการเสริมสร้างความสามัคคีและมิตรไมตรีให้เกิดขึ้นในกลุ่ม หมายถึง การสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดในหมู่คณะ โดยพยายามลดความขัดแย้ง ความไม่ลงรอยกัน ความเป็นอริภายในกลุ่มให้ลดลง
5. มีการแบ่งสรรงาน ผู้นำที่ดีต้องสามารถกำหนดลักษณะงานทั้งของตนและของสมาชิกผู้อื่นในหมู่คณะให้ชัดเจนได้ และเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของงานแต่ละส่วนที่สมาชิกของกลุ่มทำอยู่
6. มีความสามารถระงับการกระทำบางประการที่สมาชิกไม่สมควรกระทำ ตลอดจนสามารถยับยั้งการกระทำของกลุ่มได้ด้วย
7. มีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างหน่วยงานหรือสมาชิกกลุ่มด้วยกัน อันจะทำให้ตนเองและสมาชิกได้รู้ถึงกิจกรรมของกลุ่มเสมอ
8. ยอมรับการกระทำของสมาชิกกลุ่ม มีการสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มมานะพยายามที่จะทำงานให้ได้ผลดีกว่าเดิม

9. มีความกล้าที่จะตัดสินใจ โดยเฉพาะเมื่อได้พิจารณาไตร่ตรองเรื่องนั้นๆ อย่างรอบคอบพอสมควรแล้ว และเมื่อตัดสินใจแล้วก็พร้อมที่จะรับผิดชอบในผลที่จะตามมา
10. มีการเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ถือว่าความคิดของตนถูกที่สุดเสมอไป แต่ควรถือว่าความคิดของสมาชิกกลุ่มมีคุณค่าด้วย รู้จักรับฟังความคิดของสมาชิกด้วยใจเป็นธรรม และยังให้แง่คิดที่ดีเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วย
11. มีการรู้จักผู้ร่วมงานเป็นอย่างดี เช่น รู้ถึงศักยภาพ ความสนใจ ความถนัดของแต่ละคน เพื่อประโยชน์ในการมอบหมายงาน
12. มีความเสียสละให้แก่หมู่คณะ ได้รับการชื่นชม ยินดี สรรเสริญจากลูกน้องหรือผู้ร่วมงาน รู้จักเสียสละความสุข ความสบายส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
13. มีความสามารถเหนือสมาชิกกลุ่มในด้านวิชาการ งานเฉพาะของกลุ่ม อีกทั้งมีความสามารถในด้านอื่นๆ ที่อาจไม่เกี่ยวข้องกับงานของกลุ่มโดยตรงพอสมควร เช่น ความสามารถในด้านความเข้าใจคน

คุณลักษณะของผู้นำ พิจารณาจากวิธีการใช้อำนาจ

สมยศ นาวิการ (2540 : 155-156) ให้ความเห็นว่าลักษณะของผู้นำ โดยการพิจารณาจากวิธีการใช้อำนาจ มีคุณลักษณะดังนี้

1. ผู้นำแบบเผด็จการ (Autocratic Leader) คือ บุคคลที่สั่งการแล้วผู้ใต้บังคับบัญชาต้องกระทำ และคาดหวังการเชื่อฟังโดยไม่มีข้อสงสัย ถือตัวเองเป็นใหญ่ ใช้อำนาจเป็นที่ตั้ง
2. ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participation Leader) คือ บุคคลที่ยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น แต่ยังรักษาอำนาจการตัดสินใจไว้
3. ผู้นำแบบปล่อยตามสบาย (Laissez-Faire Leader) คือ บุคคลไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของผู้ใต้บังคับบัญชาเลย ใช้อำนาจในการควบคุมการบริหารแต่น้อย บรรดาผู้ใต้บังคับบัญชาต่างมีเสรีที่จะวินิจฉัยสั่งการ ทำให้มาตรฐานการปฏิบัติงานหรือระบบการจัดงานไม่เป็นไปตามหลักการหรือกฎเกณฑ์เท่าใด การกำหนดนโยบายไม่แน่นอน ขาดความริเริ่มและไม่มีการประเมินผลงานเพื่อหาแนวทางแก้ไข
4. ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leader) ถือว่าเป็นแบบผู้นำที่ดีที่สุด อำนวยผลในการบริหารงานมากที่สุด เพราะเป็นการบริหารงานโดยยึดถือความคิดเห็นของกลุ่มเป็น

สำคัญ เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นเพื่อร่วมกันวินิจฉัย เลือกวิธีที่จะทำงานให้ งานบรรลุวัตถุประสงค์ การปฏิบัติงานจะเป็นไปในลักษณะของความร่วมมือประสานงาน กันอย่างจริงจัง

คุณลักษณะของผู้นำ พิจารณาจากโครงสร้างสังคม

สมพันธ์ เตชะอธิก (อ้างถึงใน จิระวรรณ ตันภูรานันท์, 2542 : 16) ได้แบ่งผู้นำ โดย พิจารณาจากโครงสร้างสังคม ดังนี้

1. ผู้นำในระบบเศรษฐกิจ หมายถึง ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี
2. ผู้นำในระบบเครือญาติ หมายถึง ผู้อาวุโสที่ชาวบ้านให้ความเคารพ
3. ผู้นำในระบบการปกครอง หมายถึง ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งจากทางการ มีตำแหน่งเป็นทางการ ในการปกครอง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น
4. ผู้นำในระบบศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถและชาวบ้านยอมรับให้ประกอบพิธีทางศาสนาประเพณี และวัฒนธรรมความเชื่อ เช่น พระสงฆ์
5. ผู้นำในระบบการศึกษา หมายถึง ผู้ที่มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนเด็ก เยาวชน หรือชาวบ้านทั่วไป มักเป็นผู้ที่สนใจข่าวคราวทั่วไป และเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ความคิด เห็นไปสู่ชุมชนอีกต่อหนึ่ง

ความสำคัญของผู้นำท้องถิ่น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2515 : 171-172) ได้กล่าวถึงความสำคัญของผู้นำท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. ผู้นำท้องถิ่นเป็นตัวสื่อความคิดสองทาง (Two-way Communication)
2. ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ชักนำประชาชนเข้ามาร่วมโครงการพัฒนาตำบล หมู่บ้าน
3. ผู้นำท้องถิ่นมีความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและสร้าง สรรค์ความเจริญก้าวหน้าด้านต่างๆ

ทองศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ และคณะ (2534 : 79) ได้กล่าวถึงความสำคัญของผู้นำท้องถิ่นว่า ความ สำเร็จในงานพัฒนาชุมชนผู้นำท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะผู้นำท้องถิ่น

1. เป็นแกนนำในการพัฒนา
2. เป็นผู้เชื่อมประสานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนในชุมชน
3. เป็นผู้ชักนำความช่วยเหลือมาสู่ชุมชน และสร้างบรรยากาศแห่งการพัฒนาชุมชน
4. เป็นผู้มีความพร้อมในการรับรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพ
5. เป็นผู้กล้าเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ สูง อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพ
6. เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
7. เป็นผู้มีความมั่นใจที่จะพัฒนา มุ่งมั่นในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน

ทฤษฎีบทบาท

บทบาท คือ หน้าที่ฐานะของตำแหน่ง เมื่อบุคคลหนึ่งได้ดำรงตำแหน่งใด สิ่งก็ตามมากับตำแหน่งนั้น ก็คือ การมีปฏิสัมพันธ์ กับตำแหน่งอื่นๆ ที่สูงกว่าและต่ำกว่า สิ่งก็ตามมากับตำแหน่งอันเป็นเครื่องกำหนดสำหรับการดำรงฐานะตำแหน่งนั้น เรียกว่า บทบาท (Young and mack, 1959 อ้างถึงใน ถันยพร พงษ์โสภณ, 2539 : 41)

ลินตัน (Linton, 1945) ได้เสนอความแตกต่างระหว่างคำว่า “ฐานะ” หรือ “ตำแหน่ง” กับคำว่า “บทบาท” ว่า “ฐานะ” เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ครองฐานะนั้นอยู่ และคือการรวมกันของสิทธิและหน้าที่ ส่วน “บทบาท” เป็นความเคลื่อนไหวของฐานะนั้น เมื่อคนเราใช้สิทธิและหน้าที่ต่างๆ ก็ก่อให้เกิดผลของฐานะหรือตำแหน่ง บทบาทและฐานะจึงไม่อาจแยกออกจากกันเสียได้ทีเดียว ดังจะเห็นได้ว่า ไม่มีบทบาทโดยปราศจากฐานะต่างๆ หรือมีสถานะต่างๆ โดยปราศจากบทบาท ดังเช่น ตำแหน่งคณะกรรมการบริหารชุมชนก็ย่อมต้องกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้นไว้ด้วย

เลวินสัน (Levinson, 1971 : 11) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการ ดังนี้

บทบาท คือ ปทัสถาน ความคาดหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบ และอื่นๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันกับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้ บทบาทตามความหมายนี้ คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุดแต่มุ่งที่การบ่งชี้หน้าที่อันควร

บทบาท คือ ความคิดเห็นของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งเอง ที่คิดและกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น

บทบาท คือ การกระทำของบุคคลแต่ละคน ที่กระทำโดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้นๆ

วิทยา วรรณศิริ (อ้างถึงใน นาวิณ ชันธิรัฐ, 2541 : 25) ได้สรุปว่า “บทบาท” หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรม หรือการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับอำนาจหน้าที่และสิทธิซึ่งจะอยู่ในขอบเขตของฐานะตำแหน่งที่บุคคลนั้นดำรงอยู่

บรูม และ เซลส์ริกค์ (Broom and Selsrick, 1977 : 34-35) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทที่กำหนดไว้ หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติ ที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งไว้
2. บทบาทที่ควรกระทำ (The Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่า ควรจะกระทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งอาจจะไม่ตรงตามบทบาทตามอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้
3. บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงๆ ตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจน ความกดดันและโอกาสที่จะกระทำ ในแต่ละสังคม ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

โคเฮน (Cohen, 1979 : 36) ได้ให้คำอธิบายเรื่องบทบาท ไว้ดังนี้ การที่สังคมได้กำหนดเฉพาะเจาะจงให้เราปฏิบัติหน้าที่ ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้น เรียกว่า เป็นบทบาทที่ถูกกำหนด (Prescribed Role) ถึงแม้ว่าบุคคลบางคน จะไม่ได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทที่คาดหวังโดยผู้อื่น เขาก็ยังคงยอมรับว่า จะต้องปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Role) เป็นวิธีการที่บุคคลใช้แสดง หรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่งของเขา ความไม่ตรงกันของบทบาทที่ถูกกำหนดกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงนั้น อาจมีสาเหตุมาจาก

1. บุคคลขาดความเข้าใจ ในส่วนของบทบาทที่ต้องการ (Lack of Understanding)
2. ความไม่เห็นด้วย (Not to Confirm) หรือไม่ลงรอยกับบทบาทที่ถูกกำหนด
3. บุคคลไม่มีความสามารถ (Inability) ที่จะแสดงบทบาทนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น บทบาทจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ ประการแรก หน้าที่หรือพฤติกรรมตามตำแหน่ง หรือสถานภาพของบุคคลตามที่กำหนดไว้ หรือตามที่แสดงออก ประการที่สอง หน้าที่หรือพฤติกรรม จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกันในสังคม และประการสุดท้าย บทบาทจะปรากฏใน 2 ลักษณะด้วยกัน คือ ลักษณะที่เป็นแบบอุดมคติ ซึ่งเห็นได้จากหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ หรือตามความคาดหวัง กับลักษณะที่เป็นพฤติกรรม ซึ่งเห็นได้จากการแสดงออกหรือการกระทำ

สำหรับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนนั้น ถือได้ว่ามีบทบาทใน 2 ลักษณะ เช่นเดียวกัน คือ

1. บทบาทที่กำหนดไว้ (Prescribed Role) โดยระเบียบเทศบาลเมืองตรังว่าด้วยคณะกรรมการบริหารชุมชน พ.ศ. 2536 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2539 ได้กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนไว้ดังนี้

- (1) ส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- (2) ประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหน่วยราชการ และเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชน
- (3) พัฒนาชุมชนทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม
- (4) เสริมสร้างความสามัคคีและการมีวินัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชน
- (5) ส่งเสริมวัฒนธรรม ศีลธรรมและประเพณีอันดีงาม
- (6) ดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและสาธารณสมบัติ
- (7) แต่งตั้งผู้มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมเป็นที่ปรึกษาหรืออนุกรรมการฝ่ายต่างๆ

2. บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) ซึ่งเป็นบทบาทที่นอกเหนือไปจากที่กำหนดไว้ ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน เช่น กระจายข่าวสารในชุมชน, การนำเสนอปัญหาและการแก้ไขปัญหาของชุมชน, ชักจูงให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน, หรือสอบถามความคิดเห็นของประชาชน เป็นต้น

5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนา (Development) เป็นการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง เป็นการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจ ไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาจะคำนึงถึงในเรื่องหลักๆ ที่สำคัญ คือ การเปลี่ยน

แปลง (Change) การเจริญเติบโต (Growth) และการทำให้ทันสมัย (Modernization) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ของคนในสังคม โดยการช่วยให้บุคคลที่รวมกัน ในสังคมสามารถช่วยเหลือตนเองได้ (Self help) พึ่งพาตนเองได้ (Self reliance) และสามารถช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมได้ต่อไป

สาเหตุของความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาก็คือ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่รุมเร้าความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคม ทำให้ประชาชนเกิดความหวาดระแวงและเกิดความไม่สงบสุข ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งและเป็นแนวทางสำคัญในการผลักดันให้สังคมและประเทศชาติก้าวเดินไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น

อาเธอร์ ดันแฮม (Arthur Danham, 1958 : 3) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชุมชน คือ “การรวมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของชุมชน ให้เป็นปึกแผ่น ตามแนวทางที่ตนเองต้องการ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจของคนในชุมชนนั้นๆ ในการช่วยเหลือตนเอง (Self Reliance) และร่วมมือกันดำเนินงาน แต่มักจะได้รับความช่วยเหลือเพิ่มเติม ทางด้านเทคนิค วิชาการ จากองค์กรของรัฐ หรือองค์กรอาสาสมัครอื่นๆ

สุวิทย์ ยิ่งวรพันธุ์ (อ้างถึงใน ภาวี่ กรีใจวัง, 2541 : 12) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนยั่วยุและส่งเสริมประชาชนในชนบทให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้นและเข้าร่วมมือในการดำเนินงานปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเอง และเสริมสร้างท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองตามแบบประชาธิปไตย”

นิรุฒ ไชยกุล (อ้างถึงใน ภาวี่ กรีใจวัง, 2541 : 12) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า “การพัฒนาชุมชน คือการพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนในชุมชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชนให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล สรุปก็คือการพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่นำเอาบริการของรัฐผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ของประชาชนให้ดีขึ้น”

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า “เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปโดยความพยายามร่วมพลังของประชาชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ ให้เจริญยิ่งขึ้น และผสมผสานชุมชนเหล่านั้นเข้าไว้เป็นหัวใจของชาติ เพื่อให้ประชาชนสามารถอุทิศตน เพื่อความก้าวหน้าของชาติอย่างเต็มที่”

ปรีชา เศรษฐวิธร (2527) ได้สรุปคำว่าการพัฒนาชุมชน ได้เป็นข้อๆ ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชน คือความพยายามที่จะยกฐานะการครองชีพของประชาชนให้ดีขึ้น ให้คนในชุมชนนั้นๆ มีความกินดีอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากรัฐบาลเอง จะต้องช่วยตัวเองในการพัฒนาบนพื้นฐานของความสมัครใจ เพราะการพัฒนาชุมชนมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ตัวประชาชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการพัฒนาทุกสาขา และมีความรับผิดชอบที่จะช่วยเหลือตัวเอง
2. การพัฒนาชุมชน มีความมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ลักษณะทางกายภาพ ทัศนคติของประชาชน พฤติกรรมแบบเก่าๆ ของชุมชนนั้นๆ อย่างไม่อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทุกอย่าง
3. การพัฒนาชุมชนจะต้องใช้หลักยั่วยุ รังเร้า ส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่ม ตลอดจนการดำเนินการไปตามโครงการพัฒนานั้นๆ
4. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง จะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่กระตุ้น ยั่วยุ และส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเกิดความคิดริเริ่ม

จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการหนึ่งในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากสภาพเดิมที่ไม่พึงประสงค์ไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม การช่วยเหลือตนเอง การมีความคิดริเริ่มและความต้องการของประชาชนในชุมชนนั่นเองเป็นสำคัญ รวมทั้งการประสานความร่วมมือกันระหว่างองค์กรประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และชุมชนมีความเจริญอย่างสมดุล

หลักการพัฒนาชุมชน

หลักการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายแห่งการพัฒนาชุมชน หรือเรียกว่า เป็นการพัฒนาคุณภาพของประชาชนนั้น จะต้องเริ่มจากภาวะความเป็นอยู่ของชุมชน พยายามดึงประชาชนให้เข้าร่วม

กิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เป็นการเข้าใจและระลึกเสมอว่า งานใดๆ ในชุมชนนั้น เป็นงานและกิจกรรมของเขาเอง และการกระทำกิจการใดๆ ก็ตาม ให้เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยคำนึงถึงสิ่งประกอบอื่นๆ ในชุมชน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการปลูกฝังนิสัยและส่งเสริมให้คนได้รู้จักคิด ตัดสินใจ วางแผน และดำเนินการด้วยตนเองอยู่เสมอ เพราะการทำอยู่เสมอๆ จะได้เป็นการพัฒนาทางสมองของตน นอกจากนี้ ในการพัฒนาควรมีหลักการดังนี้ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น คือ

1. หลักการช่วยตนเอง (Self Reliance)

คือการสนับสนุนให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเอง การช่วยเหลือตนเอง การช่วยเหลือจากภายนอกให้อยู่ในขอบเขตที่จะเป็นการช่วยให้เขาได้ช่วยตนเองได้เท่านั้น ไม่ควรช่วยทุกสิ่งทุกอย่าง ตัวเขาไม่ได้มีส่วนร่วมเพียงพอแก่การพัฒนาสมองของเขา และเพื่อที่จะให้เขาช่วยตนเองได้ จึงควร

- 1.1 เริ่มจากภาวะการณ์ที่เป็นอยู่ของเขา
- 1.2 เริ่มจากสิ่งเล็กๆ น้อยๆ และจากสิ่งง่าย ๆ ไปหาสิ่งยาก
- 1.3 ไม่รีบเร่งทำโครงการดำเนินงาน แต่ค่อยทำค่อยไป เพื่อให้โอกาสเขาได้เรียนรู้จากการทำงานนั้น
- 1.4 พยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้มากที่สุด

2. หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วม (People Participation)

กิจกรรมทุกอย่างประชาชนต้องมีส่วนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อให้เขาได้เป็นผู้ตัดสินใจทำงาน ลงมือทำงานตามที่เขาได้ตัดสินใจไปแล้วด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการทำให้เขาได้ปฏิบัติตามความสนใจและความต้องการ กรณีที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการนั้นๆ จะทำให้เขาได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง แต่ในการถึงประชาชนเข้าร่วมในกิจการนั้นๆ จะต้องไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ จะต้องมาจากชนทุกชั้นของสังคม ตั้งแต่คนร่ำรวยที่สุดจนถึงยากจนที่สุดของชุมชน จะเลือกที่รักมักที่ชังไม่ได้

3. หลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน (Democracy)

ซึ่งหมายความว่า ในการดำเนินกิจการใดๆ ทุกคนจะมีสิทธิ์มีเสียงเท่าเทียมกัน ไม่มีใครใหญ่กว่าใครด้วยศรัทธาบรรดาศักดิ์ ยากดีมีเงินหรือระดับการศึกษา แต่ถือว่าเป็นคนหนึ่งที่มีสิทธิ์ออกเสียงในการลงคะแนนเสียงหรือออกเสียงได้เสียงหนึ่ง

4. หลักการใช้ประโยชน์จากผู้นำท้องถิ่น (Opinion Leader)

คือ ผู้นำท้องถิ่น หรือผู้นำความคิดเห็น เป็นบุคคลที่มีผู้ให้ความเคารพ นับถือ ไว้วางใจ หรือมีอิทธิพล ต่อความรู้สึกนึกคิด และการตัดสินใจของมหาชนในชุมชน เขาจึงเป็นผู้ช่วยเหลือเผยแพร่ให้เกิดความนิยม จูงใจจากประชาชนให้มาร่วมงานด้วย อย่างมีประสิทธิภาพ และบางครั้งยังช่วยเป็นวิทยากรในบางสาขาให้อีกด้วย

5. หลักความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น (Culture)

ทั้งนี้เพราะแต่ละท้องถิ่นย่อมมีขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นเป็นของตนเอง ซึ่งเหมือนคล้ายคลึงหรือต่างไปจากชุมชนอื่น ผู้มีหน้าที่พัฒนาจำต้องทราบและยึดถือ อย่างน้อยขั้นแรกๆ ในการเข้าสู่ชุมชน ต้องวางโครงการให้สอดคล้องกับความเชื่อถือไปพลางๆ ก่อน ต่อมาภายหลังเห็นว่าสิ่งใดควรปรับปรุง ดัดแปลงแก้ไข จึงค่อยทำไปที่ละเล็กละน้อย โดยให้เขาได้รับความกระทบกระเทือนใจน้อยที่สุดหรือไม่รู้สึกเลย ทั้งนี้เพราะเห็นดีเห็นงามในการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ด้วย

6. หลักการประเมินผล (Evaluation)

คือ การที่ได้มีการประเมินผลงาน ภายหลังจากที่ได้ดำเนินการไปแล้วชั่วระยะเวลาหนึ่ง ย่อมเป็นหลักที่ดีของทุกโครงการ เพื่อเป็นการตรวจสอบดูว่า โครงการ หรือกิจกรรมเหล่านั้น ได้ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ หรือไม่ ถ้ามีอุปสรรค ก็จะได้แก้ไขได้อย่างทันท่วงที ไม่ก่อให้เกิดผลเสียตามมา ภายหลัง

หลักการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

องค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดหลักการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในที่ประชุมเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2500 ได้ให้หลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้ดังนี้ (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2534 : 11)

1. โครงการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องสอดคล้องกับความต้องการอันแท้จริงของประชาชนและเริ่มจากโครงการง่ายๆ ก่อน
2. โครงการพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องเป็นโครงการเอนกประสงค์ คือมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนหรือปรับปรุงความสุขความเจริญได้ในหลายๆ ด้าน พร้อมๆ กัน
3. การพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องเริ่มดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนไปพร้อมๆ กับการดำเนินงานโครงการ

4. ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในโครงการต่างๆ ที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการสร้างพลังชุมชนและจัดรูปสถาบันหรือหน่วยการปกครอง หน่วยงานบริหารของประชาชนขึ้น
5. ต้องแสวงหาผู้นำท้องถิ่นและพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำในท้องถิ่นขึ้นตามลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็นของชุมชน
6. ต้องยอมรับและเปิดโอกาสให้สตรีและเยาวชนได้เข้ามามีบทบาทร่วมกันในโครงการพัฒนาชุมชนให้มากที่สุด เพราะสตรีมีบทบาทต่อการขยายตัวของงานและแนวความคิดต่างๆ ส่วนเยาวชนนั้นจะสามารถเป็นกำลังรับช่วงผลงานได้เป็นอย่างดี
7. รัฐบาลจะต้องจัดบริการไว้ให้พร้อมเพื่อคอยเสริมงานของประชาชนเป็นหลักประกันในประสิทธิภาพความสำเร็จของงานและกำลังใจ
8. การวางแผนงานเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น รวมทั้งการจัดบริหารงานในทุกๆ ระดับจะต้องมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง
9. ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น ควรสนับสนุนให้องค์กรเอกชน องค์กรอาสาสมัครต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย
10. ในการวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนนั้น ต้องมีการวางแผนดำเนินงานให้เกิดความเจริญพร้อมๆ กันไปทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความเจริญให้ได้ระดับกันทุกส่วนของประเทศ

จากการนำหลักการทั้ง 10 ประการ ขององค์การสหประชาชาติมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัตินั้น เพื่อเป็นการทำความเข้าใจในหลักการพัฒนาชุมชนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงมีคำอธิบายหลักการสำคัญๆ ของการพัฒนาชุมชน ดังนี้

1. หลักความร่วมมือของประชาชน หลักการดำเนินงานพัฒนาชุมชนที่สำคัญยิ่งก็คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างจริงจัง และจริงจัง ทั้งนี้ด้วยการเปิดโอกาสให้มีการศึกษา (Education) การร่วมพิจารณา (Consensus) และการตกลงใจร่วมกัน (Consent) ในการแก้ปัญหาหรือการวางแผนโครงการต่างๆ การที่จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมก็เพื่อเป็นการให้ประชาชนได้มีสิทธิเสมอภาคกันในอันที่จะมีส่วนร่วมรับผิดชอบในสังคม ประชาชนจะมีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ

2. หลักการแสวงหาผู้นำ ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น เน้นในเรื่องการค้นหาผู้นำและพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำให้เกิดขึ้นในชุมชน เพราะจุดมุ่งหมายสุดท้ายของการพัฒนาชุมชนนั้นคือการให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ การช่วยเหลือหรือการพัฒนาใดๆ จะต้องเป็นการช่วยเหลือเพื่อให้ประชาชนสามารถช่วยตัวเองได้ ดังนั้นผู้นำที่มาจากชาวบ้านจึงเป็นเป้าหมายที่จะต้องสร้างขึ้นเพื่อรับผิดชอบและรับช่วงงานได้ต่อไปและแม้แต่การปฏิบัติงานแทน หรือเป็นเงาของเจ้าหน้าที่ได้

3. หลักการทำงานกับกลุ่ม วัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชนนั้นมุ่งสร้างระบบต่างๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งนี้โดยพยายามสร้างและพัฒนาองค์การหรือสถาบันต่างๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชนกลุ่มคนในรูปแบบต่างๆ จำเป็นต้องพัฒนาให้มีขึ้น เพื่อเป็นสถาบันของประชาชน เป็นแหล่งกลางในการศึกษา การรับแนวความคิดใหม่ๆ และเป็นแกนนำในทางปฏิบัติ การพัฒนาชุมชนทุกชนิดจึงมุ่งไปสู่การทำงานกับกลุ่มเป็นสำคัญ

4. หลักการสมทบ หลักการนี้เป็นวิธีดำเนินงานเพื่อการแบ่งเบาภาระการเงินของรัฐบาลและเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนใช้แรงงานและวัสดุอุปกรณ์ในชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างเต็มที่ โดยการดำเนินกิจกรรมใดๆ ในชุมชนนั้น ประชาชนจะได้รับการกระตุ้นให้เกิดความเสียสละเพื่อส่วนรวมด้วยการสละแรงงาน วัสดุอุปกรณ์ของประชาชนเข้าสมทบกับงบประมาณ หรือเจ้าหน้าที่ของทางราชการด้วยวิธีนี้โครงการต่างๆ ของการพัฒนาชุมชน จึงใช้งบประมาณของรัฐแต่น้อย ทำให้งบประมาณอันจำกัดของรัฐฯ สามารถให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง

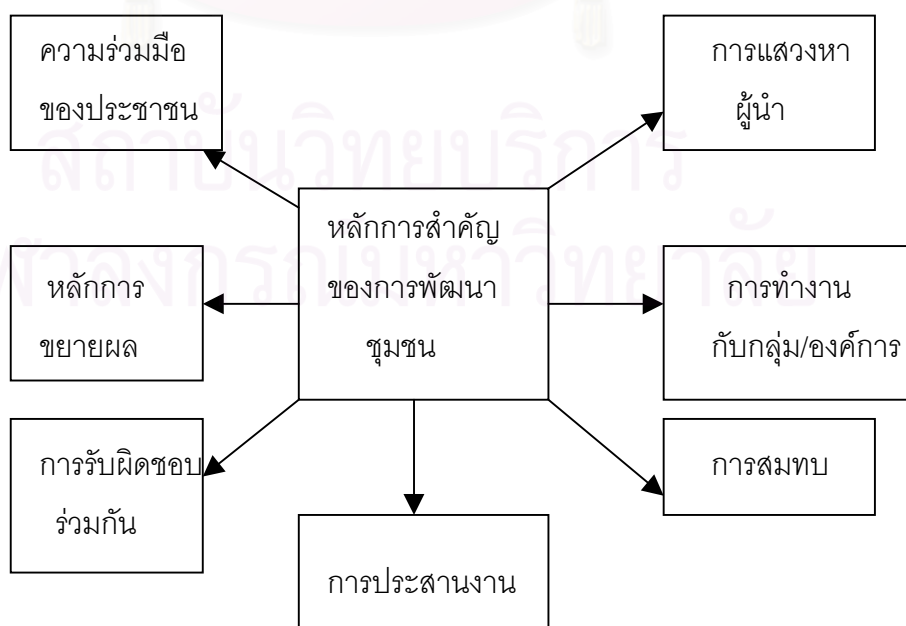
5. หลักการประสานงาน ได้กล่าวแต่ต้นแล้วว่า การพัฒนาชุมชนนั้น โดยตัวของมันเองแล้วไม่มีเอกลักษณ์เด่นชัดของงานแต่ประการใด แต่เป็นเพียงกลวิธีที่สอดแทรกเข้าไปเสริมในทางด้านต่างๆ บรรลุผลสำเร็จอย่างมั่นคงเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การพัฒนาชุมชนจึงไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ลำพังตัวเอง ต้องอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ที่มีหน้าที่เฉพาะในกิจกรรมเพื่อสังคมในด้านรูปแบบต่างๆ

6. หลักการรับผิดชอบร่วมกัน ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น ความสำเร็จของงานมิได้อยู่เพียงแต่ได้มีการปฏิบัติงานเสร็จตามโครงการ แต่ยังมีความหมายไกลไปถึงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบดูแลรักษาให้ผลงานนั้นๆ คงอยู่เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนนานเท่านาน ดังนั้นการพัฒนาความรับผิดชอบร่วมกันจึงเป็นหลักการพัฒนาชุมชนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำให้ประชาชนเข้ามามี

ส่วนร่วมรับผิดชอบ เพราะจะทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของซึ่งจะนำไปสู่การมีความรู้สึกห่วงแหนและดูแลรักษาด้วย

7. หลักการขยายผล เนื่องจากการพัฒนาชุมชนนั้นเป็นการพัฒนาในระบบของการทำงานในด้านต่างๆ ดังนั้น การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนจึงมีกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนที่สามารถบอกผลที่จะเกิดขึ้นได้มากพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสามารถควบคุมปัจจัยเกี่ยวกับคนได้ ดังนั้นความสำเร็จของงานแต่ละอย่างระบบการทำงานจะต้องสามารถเป็นแบบอย่างนำไปปฏิบัติที่อื่นหรือกับงานอื่นๆ ได้ กล่าวโดยสรุปก็คือ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องสามารถขยายผลการดำเนินงานออกไปสู่ชุมชนอื่นๆ ได้

จากหลักการต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นทั้ง 7 ประการ จะเห็นได้ว่างานพัฒนาชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับประชาชนเป็นสำคัญกล่าวคือ มุ่งให้ประชาชนดำเนินกิจกรรมของตนเองและเพื่อตนเองหลักการสำคัญยิ่งของการพัฒนาชุมชนและการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและร่วมรับผิดชอบในโครงการด้วย หลักการนี้ การที่จะกล่าวว่างานชนิดใดได้ปฏิบัติไปโดยใช้หลักการพัฒนาชุมชนหรือไม่นั้นก็ดูได้ว่างานนั้นเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนหรือไม่ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมอย่างน้อยแค่ไหน และวิธีการปฏิบัตินั้นเป็นแบบอย่างที่จะขยายผลได้หรือไม่ถ้าเข้าลักษณะเป็นงานที่ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มเป็นผู้ปฏิบัติและผลสำเร็จสามารถขยายระบบการปฏิบัติไปสู่ที่อื่นๆ ได้นั้นคือ ลักษณะของงานพัฒนาชุมชน ดังแสดงให้เห็นเป็นแผนภูมิ หลักการพัฒนาชุมชน ดังนี้

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนนั้นจึงมีขึ้นเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบต่างๆ ในชุมชนให้ดีขึ้น โดยที่จุดสำคัญของวิธีการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนอยู่ที่ว่าจะมีวิธีใดที่จะชักชวนให้ประชาชนเข้ามาร่วมงานพัฒนานาชุมชน เพราะถือเป็นก้าวแรกที่จะนำไปสู่การพัฒนาในระดับอื่นๆ ต่อไป การศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน ก็เพื่อเป็นแนวทางว่าคณะกรรมการบริหารชุมชนจะเป็นผู้ที่สามารถมีอิทธิพลชักจูงใจให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพียงใด และเพื่อประสิทธิภาพในการพัฒนาในระดับท้องถิ่น จนถึงระดับประเทศต่อไป

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติศักดิ์ เชื้อแดง (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น” พบว่าประชาชนจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น เพราะประชาชนมีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีการสื่อสารกับประชาชนในระดับมาก ซึ่งประกอบไปด้วยการที่ประชาชนทราบเรื่อง และรับฟังรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการพัฒนาหมู่บ้าน มีการเปิดโอกาสให้ซักถามเมื่อมีข้อสงสัย และเจ้าหน้าที่ก็มีความสามารถในการอธิบายข้อสงสัยได้แจ่มชัด นอกจากนี้ยังประชาชนมีปริมาณการรับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลมากก็ทำให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนมากขึ้น

ปัญญา สวัสดิ์เสรี (2539) วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนในเขตจอมทองที่มีต่อบทบาทผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน” พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในระดับที่ค่อนข้างน้อย และรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนก็มักจะเป็นการขอความร่วมมือจากประชาชนในลักษณะร่วมแรงงาน ร่วมสละทรัพย์สินเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามบทบาทของผู้นำชุมชนก็มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท” พบว่า กิจกรรมการพัฒนาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านเป็นผลตอบสนองของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่ถูกกำหนดโดยหน่วยงานของรัฐมีบุคลากรในพื้นที่เป็นผู้ผลักดันให้เกิดขึ้น ตามนโยบายหรือแผนปฏิบัติการของรัฐบาล ในแง่นี้ ประชาชนมิได้มีส่วนร่วมกำหนดปัญหานั้นแต่เริ่มต้น ประชาชนมีส่วนร่วมเพียงช่วงกลางของกระบวนการพัฒนา

พนิดา อินทรลักษณ์ (2533) ศึกษาผลกระทบในการสื่อสารระหว่างบุคคลต่อประชาชนในการเผยแพร่ความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัว พบว่าสื่อบุคคล มีผลต่อความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของประชาชนมากที่สุด

สุจินต์ ดาววีระกุล(2527) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน” พบว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมมีดังนี้ คือ

1. ร่วมในการประชุม
2. ร่วมในการแสดงความคิดเห็น
3. ร่วมในการเป็นผู้รับผิดชอบหรือควบคุมดำเนินงาน
4. ร่วมในการเป็นผู้ประสานงาน
5. ร่วมในการเป็นผู้ชักชวนเพื่อนบ้าน
6. ร่วมในการสละเงิน
7. ร่วมในการสละวัสดุอุปกรณ์
8. ร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน

สำนักงานพัฒนาชุมชนเขต 3 (2524) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน” พบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนในปริมาณสูงโดยการมาร่วมประชุมเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับสูงกว่า จะเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่า

สุรีย์ ตันท์ศรีโรจน์ (2531) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วม จากการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้นำเยาวชนในชุมชนคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร” ไว้ดังนี้

1. แสดงความคิดเห็น
2. เป็นผู้ริเริ่ม
3. เป็นกรรมการ
4. เข้าประชุม

5. บริจาคเงิน
6. ออกวัสดุอุปกรณ์
7. สมทบแรงงาน

บัวพันธ์ พรอคทิง และคณะ (2532) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชนบท การเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาของชาวบ้าน” พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาในระดับปานกลางและต่ำ ทั้งในโครงการของรัฐและชาวบ้าน ในโครงการของรัฐนั้นชาวบ้านโดยทั่วไปจะเข้าร่วมเพียงบางขั้นตอน เนื่องจากชาวบ้านมีความรู้สึกที่ว่า โครงการต่างๆ เหล่านั้น เป็นความรับผิดชอบของทางราชการ ในกรณีกิจกรรมของชาวบ้านมีขอบเขตจำกัดเกี่ยวข้องกับบุคคลจำนวนน้อยรวมทั้งการถูกจำกัดโดยปัจจัยสนับสนุนด้านอื่นๆ เช่น งบประมาณ เป็นต้น

ศาสตราจารย์เรบิน (Professor Rabin อ้างถึงใน สุรพล กาญจนะจิตรา, 2521 : 264) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของคนไทยในชนบท” พบว่า การที่ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เป็นเพราะมีลักษณะนิสัยของคนใน 2 สิ่ง คือ ความเกรงใจ และกำลังใจ กล่าวคือ ชาวชนบท เมื่อได้รับการร้องขอจากผู้ที่เขาเคารพนับถือ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้ไปร่วมกิจกรรมของชุมชนเขาจะมีความรู้สึกเกรงใจ ทำให้ต้องเข้าไปมีส่วนร่วม ถึงแม้ว่าจะไม่มีความสนใจหรือมองไม่เห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมก็ตาม ถ้าหากกิจกรรมของชุมชนมีข้าราชการไปปรากฏตัวอยู่ด้วยก็เกิดมีกำลังใจในการทำงาน และอยากจะเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ ด้วย

เบญจมาศ สอนศิลป์พงศ์ (2530) ได้วิจัยเรื่อง “โครงสร้างอำนาจในชุมชน : ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนแออัดทางรถไฟ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” พบว่า การที่คณะกรรมการบริหารชุมชนประสานงานให้หน่วยงานรัฐนำโครงการเข้าสู่ชุมชนโดยเป็นการนำประโยชน์สู่ชุมชนที่สามารถมองเห็นทางด้านรูปธรรม ทำให้คณะกรรมการบริหารชุมชนมีภาพพจน์ในสายตาชาวบ้านในด้านดี และสิ่งที่ตามมาคือ ความเกรงใจ ความเคารพนับถือ และให้เกียรติในระดับหนึ่ง

กุสุมา ภูใหญ่ (2541) ได้วิจัยเรื่อง “การรับรู้ ความคาดหวัง ความพึงพอใจและการยอมรับของชาวมุสลิมในเขตหนองจอก ต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของอิหม่าม” พบว่าการรับรู้บทบาทของอิหม่ามมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในบทบาทของอิหม่าม

อัญชลี รัชกุล (2542) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การรับรู้ ความคาดหวัง และความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของตำรวจชุมชนประจำตำบล” พบว่าการสื่อสารระหว่างตำรวจชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้บทบาทตำรวจชุมชน และมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อบทบาทตำรวจชุมชน การรับรู้มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในบทบาทตำรวจชุมชน

จากเอกสารและงานวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทั้งในเรื่องของการรับรู้และความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน รวมถึงเรื่องการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชน ซึ่งพบว่ามีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้และทัศนคติของประชาชนเป็นอันมาก และส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยและข้อเสนอแนะต่างๆ จากงานวิจัยข้างต้น มาปรับใช้ในส่วนต่างๆ ของงานวิจัยชิ้นนี้ เพื่อสนับสนุนให้งานวิจัยมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ของประชาชนในเขตเทศบาลนครตรัง จ.ตรัง เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) แบบวัดครั้งเดียว (One-shot Descriptive Study) และใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ประชาชนในชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาลนครตรัง ซึ่งมีชุมชนทั้งสิ้น 23 ชุมชน มีประชาชนรวมทั้งสิ้น 62,435 คน (www.dola.go.th)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยในชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาลนครตรัง จ.ตรัง โดยใช้วิธีกำหนดขนาดตัวอย่างด้วยการเปิดตารางสำเร็จของ Taro Yamane (วิเชียร เกตุสิงห์, 2543 : 24) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95.5% และยอมให้เกิดความผิดพลาดได้ไม่เกิน 5% ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 398 ราย ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดจำนวนตัวอย่างทั้งหมดไม่ต่ำกว่า 400 ราย

วิธีการเลือกตัวอย่าง

ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จากจำนวนชุมชนทั้งหมดในเขตเทศบาลนครตรัง 23 ชุมชน กำหนดตัวอย่างโดยคิดเป็นร้อยละ 50 ของจำนวนชุมชนทั้งหมด จะได้ชุมชนมา 12 ชุมชน

การสุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก ให้ได้ชุมชนมา 12 ชุมชน ดังนี้

1. ชุมชนบางรัก
2. ชุมชนควนขัน
3. ชุมชนคลองน้ำเจ็ด
4. ชุมชนท่าจีน
5. ชุมชนท่ากลาง
6. ชุมชนย่านการค้า
7. ชุมชนนาตาล่วง
8. ชุมชนวัดกุฎยาราม
9. ชุมชนวังตอ
10. ชุมชนท้ายพรุ
11. ชุมชนวิเศษกุล
12. ชุมชนกะพังสุรินทร์

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดตัวอย่างทั้งหมดไม่ต่ำกว่า 400 ราย เมื่อนำมากำหนดสัดส่วนจาก 400/12 จะมีค่าเท่ากับ 33.33 คน ดังนั้นในการกำหนดตัวอย่างจะสุ่มตัวอย่างชุมชนละ 34 คน จึงได้จำนวนตัวอย่างทั้งหมด $34 \times 12 = 408$ ราย

ขั้นตอนที่ 2 วิธีการเก็บข้อมูลในแต่ละชุมชน จะใช้การสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 408 คน โดยแบ่งเป็นชุมชนละ 34 คน เป็นชาย 17 คนและหญิง 17คน จาก 12 ชุมชน จนครบจำนวนที่กำหนด

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยแจกแจงตามสมมติฐาน ได้ดังนี้

- สมมติฐานที่ 1** พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
- ตัวแปรอิสระ ได้แก่ พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชน

ตัวแปรตาม ได้แก่ การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

สมมติฐานที่ 2 พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

สมมติฐานที่ 3 พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ พฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

สมมติฐานที่ 4 การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

สมมติฐานที่ 5 การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

สมมติฐานที่ 6	ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
ตัวแปรอิสระ ได้แก่	ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
ตัวแปรตาม ได้แก่	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ และเอกสารต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาถึงการสร้างแบบสอบถามอย่างละเอียดซึ่งแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้เป็นแบบสอบถามชนิดปลายปิด (Close-Ended Questionnaire) โดยแบ่งเนื้อหาคำถาม ดังนี้

- ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน
- ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชน
- ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
- ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
- ส่วนที่ 5 เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) และหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงภาษาที่ใช้ในการสอบถามว่าผู้ตอบมีความเข้าใจถูกต้องหรือไม่ เริ่มต้นจากผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ใช้วัดตัวแปรต่างๆ ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาเนื้อหาของแบบสอบถาม เพื่อที่จะตรวจสอบความเที่ยงตรง

(Validity) ของเนื้อหา (Content) ในแบบสอบถาม และได้คำถามที่สามารถสื่อความหมายได้ เพื่อปรับปรุงการใช้คำ(Wording)

2. หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปตรวจสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดสอบ (Pretest) กับผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ใช่ตัวอย่างจริง เพื่อทดลองแบบสอบถาม เพื่อหาค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) ของเครื่องมือ โดยใช้สูตร Coefficient Alpha ของครอนบาช (Cronbach)

$$\alpha = \frac{k}{(k-1)} \left| 1 - \frac{\sum Vi}{Vt} \right|$$

เมื่อ α = ค่าความเชื่อถือได้

K = จำนวนข้อ

Vi = ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

Vt = ความแปรปรวนของคะแนนรวมทุกข้อ
ซึ่งได้ผลการตรวจสอบดังนี้

พฤติกรรมกรรมการสื่อสารในด้านรูปแบบการสื่อสาร = .7324

พฤติกรรมกรรมการสื่อสารในด้านเนื้อหาข่าวสาร = .7571

การรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน = .9341

ความพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน = .6921

ความพึงพอใจต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน = .9351

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน = .9177

เกณฑ์การให้คะแนน

คำถามในแบบสอบถามตอนที่ 2-5 ที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามกรรมวิธีของ Likert ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

1. พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชน กำหนดค่าคะแนนดังนี้

1.1 ความบ่อยครั้งในการติดต่อสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชน

ประมาณเดือนละ 5-6 ครั้ง	ให้ 5 คะแนน
เดือนละ 3-4 ครั้ง	ให้ 4 คะแนน
เดือนละ 1-2 ครั้ง	ให้ 3 คะแนน
น้อยกว่าเดือนละครั้ง	ให้ 2 คะแนน
น้อยกว่า 3 เดือนต่อครั้ง	ให้ 1 คะแนน

แปลความหมายของค่าเฉลี่ย โดยแบ่งออกเป็นช่วงๆ ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายความว่า	พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารสูงมาก
3.50 – 4.49	หมายความว่า	พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารสูง
2.50 – 3.49	หมายความว่า	พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายความว่า	พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารต่ำ
1.00 – 1.49	หมายความว่า	พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารต่ำมาก

1.2 เนื้อหาของข่าวสารประเภทต่างๆ ที่ได้รับจากคณะกรรมการบริหารชุมชน กำหนดค่าคะแนนดังนี้

ข่าวสารที่ได้รับมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
ข่าวสารที่ได้รับมาก	ให้ 4 คะแนน
ข่าวสารที่ได้รับปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
ข่าวสารที่ได้รับน้อย	ให้ 2 คะแนน
ข่าวสารที่ได้รับน้อยที่สุด	ให้ 1 คะแนน

แปลความหมายของค่าเฉลี่ย โดยแบ่งออกเป็นช่วงๆ ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายความว่า	ได้รับข่าวสารในปริมาณมากที่สุด
3.51 – 4.49	หมายความว่า	ได้รับข่าวสารในปริมาณมาก
2.50 – 3.49	หมายความว่า	ได้รับข่าวสารในปริมาณปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายความว่า	ได้รับข่าวสารในปริมาณน้อย
1.00 – 1.49	หมายความว่า	ได้รับข่าวสารในปริมาณน้อยที่สุด

2. การรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน กำหนดค่าคะแนนดังนี้

บทบาทที่คิดว่าคณะกรรมการบริหารชุมชนปฏิบัติได้มากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
บทบาทที่คิดว่าคณะกรรมการบริหารชุมชนปฏิบัติได้มาก	ให้ 4 คะแนน
บทบาทที่คิดว่าคณะกรรมการบริหารชุมชนปฏิบัติได้ปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
บทบาทที่คิดว่าคณะกรรมการบริหารชุมชนปฏิบัติได้น้อย	ให้ 2 คะแนน
บทบาทที่คิดว่าคณะกรรมการบริหารชุมชนปฏิบัติได้น้อยที่สุด	ให้ 1 คะแนน

แปลความหมายค่าเฉลี่ย โดยแบ่งเป็นช่วงๆ ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายความว่า	บทบาทที่คณะกรรมการบริหารชุมชนปฏิบัติได้มากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายความว่า	บทบาทที่คณะกรรมการบริหารชุมชนปฏิบัติได้มาก
2.50 – 3.49	หมายความว่า	บทบาทที่คณะกรรมการบริหารชุมชนปฏิบัติได้ปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายความว่า	บทบาทที่คณะกรรมการบริหารชุมชนปฏิบัติได้น้อย
1.00 – 1.49	หมายความว่า	บทบาทที่คณะกรรมการบริหารชุมชนปฏิบัติได้น้อยที่สุด

3. ความพึงพอใจต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน ได้แก่

3.1 ความพึงพอใจต่อการสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชน

พอใจมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
พอใจมาก	ให้ 4 คะแนน
พอใจปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
พอใจน้อย	ให้ 2 คะแนน
พอใจน้อยที่สุด	ให้ 1 คะแนน

แปลความหมายค่าเฉลี่ย โดยการแบ่งเป็นช่วงๆ ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายความว่า	ระดับสูงมาก
3.50 – 4.49	หมายความว่า	ระดับสูง
2.50 – 3.49	หมายความว่า	ระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายความว่า	ระดับต่ำ
1.00 – 1.49	หมายความว่า	ระดับต่ำมาก

3.2 ความพึงพอใจต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

พอใจมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
พอใจมาก	ให้ 4 คะแนน
พอใจปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
พอใจน้อย	ให้ 2 คะแนน
พอใจน้อยที่สุด	ให้ 1 คะแนน

แปลความหมายค่าเฉลี่ย โดยการแบ่งเป็นช่วงๆ ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายความว่า	ระดับสูงมาก
3.50 – 4.49	หมายความว่า	ระดับสูง
2.50 – 3.49	หมายความว่า	ระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายความว่า	ระดับต่ำ
1.00 – 1.49	หมายความว่า	ระดับต่ำมาก

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน กำหนดค่าคะแนนดังนี้

เป็นประจำ	ให้ 4 คะแนน
ค่อนข้างบ่อย	ให้ 3 คะแนน
ปานกลาง	ให้ 2 คะแนน
นานๆ ครั้ง	ให้ 1 คะแนน
ไม่เคยเลย	ให้ 0 คะแนน

แปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายความว่า	มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนสูงมาก
3.52 – 4.49	หมายความว่า	มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนสูง
2.50 – 3.49	หมายความว่า	มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายความว่า	มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนต่ำ
1.00 – 1.49	หมายความว่า	มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนต่ำมาก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ช่วยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม ในกรณีที่ผู้ตอบไม่สามารถแบบตอบแบบสอบถามได้เอง และแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างตอบเอง ในกรณีที่สามารถตอบได้เอง โดยทำการเก็บข้อมูลในเดือนกันยายน 2545 ซึ่งกำหนดระยะเวลาในการเก็บข้อมูลรวมทั้งสิ้น 1 เดือน

การประมวลผลข้อมูล

หลังเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้น ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูล และนำแบบสอบถามทั้งหมดมาทำการลงรหัส (coding) เปลี่ยนสภาพข้อมูลให้อยู่ในรูปของสัญลักษณ์ที่เครื่องคอมพิวเตอร์คำนวณได้ โดยนำข้อมูลไปประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/FW (Statistical Package for the Social Sciences/ For Windows) โดยวิธีการทางสถิติดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
2. การวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมุติฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยการหาความสัมพันธ์ โดยใช้สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation)

โดยให้เกณฑ์ในการแบ่งค่าสหสัมพันธ์ ดังนี้

ต่ำกว่า .20	ระดับต่ำมาก
.20 - .40	ระดับต่ำ
.41 - .60	ระดับปานกลาง
.61 - .80	ระดับสูง
.81 - 1.00	ระดับสูงมาก

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การเสนอรายงานผลการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ของประชาชนในเขตเทศบาลนครตรัง จังหวัดตรัง ได้ แบ่งเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยการหาค่าสถิติพื้นฐาน คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบาย

1. ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ สมรส อาชีพ และรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน
2. พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชน
  - 2.1 รูปแบบการสื่อสาร
  - 2.2 เนื้อหาของข่าวสาร
3. การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
4. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
  - 4.1 ความพึงพอใจต่อการสื่อสาร
  - 4.2 ความพึงพอใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน
5. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing)

สมมติฐานข้อที่ 1-6 ใช้การวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยใช้เทคนิคการทดสอบค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation)

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

1. ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	204	50.0
หญิง	204	50.0
รวม	408	100

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีจำนวนเท่ากันอย่างละครึ่ง คิดเป็นร้อยละ 50 ทั้งสองกลุ่ม ตามที่กำหนดไว้ในการสุ่มตัวอย่าง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	22	5.6
21-30 ปี	66	16.2
31-40 ปี	95	23.3
41-50 ปี	109	26.7
51-60 ปี	78	19.1
มากกว่า 61 ปีขึ้นไป	28	6.9
ไม่ตอบ	9	2.2
รวม	408	100

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.7 รองลงมาเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.3 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.1 กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุอยู่ในช่วง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.2 รองลงมาอีกเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากกว่า 61 ปี ขึ้นไป และกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุอยู่ในช่วงต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า ป.4	19	4.7
ป.4-ป.6 / เทียบเท่า	106	26.0
ม.1-ม.3 / เทียบเท่า	64	15.7
ม.4-ม.6 / เทียบเท่า	67	16.4
อนุปริญญา	61	15.0
ปริญญาตรี	85	20.3
สูงกว่าปริญญาตรี	5	1.2
ไม่ตอบ	3	0.7
รวม	408	100

จากตารางที่ 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีการศึกษาในระดับ ป.4-ป.6 / เทียบเท่า ร้อยละ 26.0 รองลงมาคือกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 20.3 ส่วนกลุ่มที่ใกล้เคียงกัน คือ กลุ่มที่มีการศึกษาระดับ ม.4-ม.6 / เทียบเท่า, กลุ่ม ม.1-ม.3 / เทียบเท่า และกลุ่มอนุปริญญา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 16.4, 15.7, และ 16.0 ตามลำดับ กลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ป.4 มีร้อยละ 4.7 และกลุ่มระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีน้อยที่สุด คือ 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	จำนวน	ร้อยละ
โสด	107	26.2
สมรส	259	63.5
หม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต)	27	6.6
หย่า / แยกกันอยู่	15	3.7
รวม	408	100

จากตารางที่ 4 พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวนมากกว่าครึ่งสมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 63.5 รองลงมาคือกลุ่มที่เป็นโสด ร้อยละ 26.2 กลุ่มเป็นหม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต) ร้อยละ 6.6 กลุ่มหย่า / แยกกันอยู่ มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.7

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	107	26.2
รับจ้าง / ลูกจ้างแรงงาน	107	26.2
เกษตรกรรม	41	10.0
รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	72	17.6
แม่บ้าน	36	8.8
นักเรียน / นักศึกษา	34	8.3
อื่นๆ	8	2.0
ไม่ตอบ	3	0.7
รวม	408	100

จากตารางที่ 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว และกลุ่มที่มีอาชีพรับจ้าง / ลูกจ้างแรงงาน มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 26.2 โดยมีกลุ่มอาชีพรับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ รองลงมา ร้อยละ 17.6 กลุ่มเกษตรกรรม ร้อยละ 10.0 กลุ่มแม่บ้านร้อยละ 8.8 ซึ่งใกล้เคียงกับกลุ่มนักเรียน / นักศึกษา ที่คิดเป็นร้อยละ 8.3 และกลุ่มอาชีพอื่นๆ มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.0

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 3,000 บาท	52	12.7
3,001-6,000 บาท	95	23.3
6,001-9,000 บาท	113	27.7
9,001-12,000 บาท	48	11.8
12,001-15,000 บาท	31	7.6
มากกว่า 15,000 บาท	63	15.4
ไม่ตอบ	6	1.5
รวม	408	100

จากตารางที่ 6 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากที่สุด คือ กลุ่มที่มีรายได้ 6,001-9,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.7 เป็นจำนวนมากกว่า 1 ใน 4 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำกว่า 3,001-6,000 บาท ร้อยละ 23.3 เป็นลำดับถัดมา กลุ่มที่มีรายได้มากกว่า 15,000 บาท ร้อยละ 15.4 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท ร้อยละ 12.7 กลุ่มที่มีรายได้ 9,001-12,000 บาท ร้อยละ 11.8 และกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุดคือ กลุ่มที่มีรายได้ 12,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.6

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชน

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชน

รูปแบบการสื่อสาร	ความบ่อยครั้งในการสื่อสาร							ค่าเฉลี่ย	ระดับการสื่อสาร
	ประมาณเดือนละ 5-6 ครั้ง	เดือนละ 3-4 ครั้ง	เดือนละ 1-2 ครั้ง	น้อยกว่าเดือนละครั้ง	น้อยกว่า 3 เดือนต่อครั้ง	ไม่ตอบ	รวม		
พบปะด้วยตนเอง	36 (8.8)	79 (19.9)	165 (40.4)	89 (21.8)	39 (9.6)	-	408 (100)	3.04	ปานกลาง
การประชุมภายในชุมชน	51 (12.5)	106 (26.0)	182 (44.6)	55 (13.5)	12 (2.9)	2 (0.5)	408 (100)	2.68	ปานกลาง
ผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก	31 (7.6)	95 (23.3)	162 (39.7)	90 (22.1)	29 (7.1)	1 (0.2)	408 (100)	2.98	ปานกลาง
จดหมายข่าวหรือไปรษณีย์	68 (16.7)	122 (29.9)	137 (33.6)	66 (16.2)	14 (3.4)	1 (0.2)	408 (100)	2.60	ปานกลาง
ป้ายประกาศ	101 (24.8)	118 (28.9)	103 (25.2)	58 (14.2)	18 (4.4)	10 (2.5)	408 (100)	2.45	ต่ำ
อื่นๆ	17 (4.2)	8 (2.0)	13 (3.2)	8 (2.0)	5 (1.2)	357 (87.5)	408 (100)	2.94	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม 2.78 (ปานกลาง)									

จากตารางที่ 7 พบว่า รูปแบบการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชน ด้วยการพบปะกับประชาชนด้วยตนเองนั้น กลุ่มตัวอย่างมีความบ่อยครั้งในการติดต่อสื่อสารในการพัฒนาชุมชนมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.04 เป็นการสื่อสารในระดับปานกลาง รองลงมาเป็นรูปแบบการสื่อสารโดยผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก ซึ่งก็มีปริมาณใกล้เคียงกับการใช้รูปแบบการสื่อสารอื่นๆ เช่น การรับข่าวสารผ่านเสียงตามสาย หรือการติดต่อผ่านโทรศัพท์ เป็นต้น โดยมีค่าเฉลี่ย 2.98 และ 2.94 ตามลำดับ

สำหรับการประชุมภายในชุมชน เป็นรูปแบบการสื่อสารที่กลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสาร มีค่าเฉลี่ย 2.68 มีการเปิดรับอยู่ในระดับปานกลาง ใกล้เคียงกับการได้รับจดหมายข่าวหรือใบปลิว ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.60 และกลุ่มตัวอย่างได้มีการรับข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชน ในรูปแบบการสื่อสารผ่านป้ายประกาศน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.45 มีระดับการเปิดรับอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

โดยรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชนด้วยรูปแบบการสื่อสารต่างๆ ซึ่งเป็นการสื่อสารในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.78

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเนื้อหาของข่าวสารการพัฒนา
จากคณะกรรมการบริหารชุมชน

เนื้อหาของข่าวสาร	ปริมาณของเนื้อหาข่าวสาร							ค่าเฉลี่ย	ระดับ ของการ เปิดรับ
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่ สุด	ไม่ตอบ	รวม		
กิจกรรมของคณะ กรรมการบริหาร ชุมชน	13 (3.2)	54 (13.2)	199 (48.8)	105 (25.7)	35 (8.6)	2 (0.5)	4.8 (100)	3.23	ปาน กลาง
กิจกรรมของชุมชน	14 (3.4)	56 (13.7)	193 (47.3)	108 (26.5)	35 (8.6)	2 (0.5)	4.8 (100)	3.23	ปาน กลาง
ปัญหาต่างๆของชุมชน	42 (10.3)	142 (34.8)	142 (34.8)	60 (14.7)	21 (5.1)	1 (0.2)	408 (100)	2.70	ปาน กลาง
การขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือต่างๆ	15 (3.7)	129 (31.6)	142 (34.8)	92 (22.5)	30 (7.4)	-	408 (100)	2.98	ปาน กลาง
ข่าวสารจากทางราชการ	32 (7.8)	126 (30.9)	154 (37.7)	77 (18.9)	19 (4.7)	-	408 (100)	2.82	ปาน กลาง
ความรู้หรือข่าวสารทั่วไป	46 (11.3)	116 (28.4)	156 (38.2)	65 (15.9)	18 (4.4)	7 (1.7)	408 (100)	2.74	ปาน กลาง
อื่นๆ	12 (2.9)	10 2.5	14 3.4	11 (2.7)	7 (1.7)	354 (86.8)	408 (100)	2.98	ปาน กลาง
ค่าเฉลี่ยรวม 2.96 (ปานกลาง)									

จากตารางที่ 8 พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับเนื้อหาข่าวสารต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.96 โดยกลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารด้านกิจกรรมของคณะกรรมการบริหารชุมชน เท่ากับการได้รับข่าวสารเรื่องกิจกรรมของคณะกรรมการบริหารชุมชน คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.23 เท่ากัน

กลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารการขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือต่างๆ เท่ากับข่าวสารอื่นๆ โดยมีค่าเฉลี่ย 2.98 โดยที่เรื่องความรู้หรือข่าวสารทั่วไปมีจำนวนรองลงมา มีค่าเฉลี่ย 2.78 และข่าวสารที่มีจำนวนการเปิดรับน้อยที่สุด คือ ข่าวสารด้านปัญหาต่างๆของชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.70 มีการเปิดรับอยู่ในระดับปานกลาง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

การปฏิบัติหน้าที่	ปริมาณการรับรู้							ค่าเฉลี่ย	ระดับของการรับรู้
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ตอบ	รวม		
1.ประสานงานและดำเนินงานร่วมกับทางราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง	8 (2.0)	43 (10.5)	144 (35.3)	150 (36.8)	62 (15.2)	1 (0.2)	408 (100)	3.53	สูง
2.สนใจรับฟังปัญหาและความเดือดร้อนจากประชาชนในชุมชน	9 (2.2)	58 (14.2)	185 (45.3)	113 (27.7)	41 (10.0)	2 (0.5)	408 (100)	3.29	ปานกลาง
3.เสริมสร้างความสามัคคีและการมีวินัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชน	8 (2.0)	76 (18.6)	153 (37.5)	138 (33.8)	32 (7.8)	1 (0.2)	408 (100)	3.27	ปานกลาง
4.ดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและสาธารณสมบัติ	12 (2.9)	81 (19.9)	187 (45.8)	80 (19.6)	43 (10.5)	5 (1.2)	408 (100)	3.15	ปานกลาง
5.ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของความร่วมมือกันในชุมชนและระหว่างชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น	10 (2.5)	74 (18.1)	156 (38.2)	122 (29.9)	46 (11.3)	-	408 (100)	3.29	ปานกลาง
6.ชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหาให้แก่ประชาชนในชุมชนอย่างมีเหตุผล	8 (2.0)	83 (20.3)	167 (40.9)	119 (29.2)	31 (7.6)	-	408 (100)	3.20	ปานกลาง
7.ร่วมไกล่เกลี่ย หรือสร้างความเข้าใจอันดีเมื่อเกิดความขัดแย้งในชุมชน	20 (4.9)	100 (24.5)	179 (43.9)	81 (19.9)	27 (6.6)	1 (0.2)	408 (100)	2.99	ปานกลาง
8.แสดงความตั้งใจจริงในการทำงานและแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนอย่างจริงจัง	10 (2.5)	51 (12.5)	145 (35.5)	150 (36.8)	52 (12.7)	-	408 (100)	3.45	ปานกลาง
9.เป็นตัวแทนของชาวชุมชนในการชี้แจงข้อเท็จจริง เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชน	17 (4.2)	54 (13.2)	159 (39.0)	130 (31.9)	48 (11.8)	-	408 (100)	3.34	ปานกลาง
10.เปิดโอกาสให้ชาวชุมชนใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ในกิจการของชุมชนอย่างมีเหตุผล	13 (3.2)	62 (15.2)	153 (37.5)	117 (28.7)	63 (15.4)	-	408 (100)	3.38	ปานกลาง
11.จัดให้มีการประชุมในแต่ละชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ตามที่ทางราชการกำหนด	20 (4.9)	62 (15.2)	152 (37.3)	119 (29.2)	55 (13.5)	-	408 (100)	3.31	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม 3.29 (ปานกลาง)									

จากตารางที่ 9 พบว่ากลุ่มตัวอย่างรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างรับรู้ถึงการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนในการประสานงานและดำเนินงานร่วมกับทางราชการ และเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชนมากที่สุด ซึ่งมีการรับรู้อยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย 3.53

บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนในการแสดงความตั้งใจจริงในการทำงานและแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนอย่างจริงจัง มีปริมาณการรับรู้ใกล้เคียงกับการที่คณะกรรมการบริหารชุมชนเปิดโอกาสให้ชาวชุมชนใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ในกิจการของชุมชนอย่างมีเหตุผล โดยมีค่าเฉลี่ย 3.45 และ 3.38 ตามลำดับ

บทบาทที่กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้รองลงมาคือ การที่คณะกรรมการบริหารชุมชนเป็นตัวแทนของชาวชุมชนในการชี้แจงข้อเท็จจริง เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชน ตามมาด้วยบทบาทในการจัดให้มีการประชุมในแต่ละชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ตามที่ทางราชการกำหนด มีค่าเฉลี่ย 3.34 และ 3.31 ตามลำดับ

สำหรับบทบาทของการสนใจรับฟังปัญหาและความเดือดร้อนจากประชาชนในชุมชน มีปริมาณรับรู้เท่ากับบทบาทของการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของความร่วมมือกันในชุมชนและระหว่างชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น คือมีค่าเฉลี่ย 3.29 มีการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง

การเสริมสร้างความสามัคคีและการมีวินัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชน มีระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.27 ใกล้เคียงกับบทบาทการชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหาให้แก่ประชาชนในชุมชนอย่างมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ย 3.20 และบทบาทการดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและสาธารณสมบัติ มีค่าเฉลี่ย 3.15

บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนในการร่วมไกล่เกลี่ย หรือสร้างความเข้าใจอันดีเมื่อเกิดความขัดแย้งในชุมชน เป็นบทบาทที่มีปริมาณการรับรู้น้อยที่สุด แต่ก็ยังอยู่ในระดับปานกลาง คือมีค่าเฉลี่ย 2.99

โดยรวมแล้วการรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีค่าเฉลี่ยรวม 3.29 และเป็นการรับรู้ในระดับปานกลาง

4. ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน

รูปแบบการสื่อสาร	ปริมาณความพึงพอใจ							ค่าเฉลี่ย	ระดับของความพึงพอใจ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ตอบ	รวม		
พบปะด้วยตนเอง	10 (2.5)	32 (7.8)	140 (34.3)	169 (41.4)	57 (17.0)	-	408 (100)	3.57	สูง
การประชุมภายในชุมชน	11 (2.7)	51 (12.5)	182 (44.6)	125 (30.6)	38 (9.3)	1 (0.2)	408 (100)	3.31	ปานกลาง
ผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก	13 (3.2)	86 (21.1)	205 (50.2)	80 (19.6)	23 (5.6)	1 (0.2)	408 (100)	3.03	ปานกลาง
จดหมายข่าวหรือใบปลิว	31 (7.6)	108 (26.5)	148 (36.3)	95 (23.3)	25 (6.1)	1 (0.2)	408 (100)	2.94	ปานกลาง
ป้ายประกาศ	46 (11.3)	112 (27.5)	149 (36.5)	71 (17.4)	25 (6.1)	5 (1.2)	408 (100)	2.80	ปานกลาง
อื่นๆ	11 (2.7)	5 (1.2)	15 (3.7)	13 (3.2)	3 (0.7)	361 (85.5)	408 (100)	2.98	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม 3.11 (ปานกลาง)									

จากตารางที่ 10 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมได้ 3.11 จัดอยู่ในระดับปานกลาง

รูปแบบการสื่อสารโดยการที่คณะกรรมการบริหารชุมชนพบปะด้วยตนเองกับประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.57 ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับสูง รองลงมาเป็นการสื่อสารผ่านการประชุมภายในชุมชน ซึ่งมีระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.31

การสื่อสารผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก มีค่าเฉลี่ย 3.03 จัดอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับการสื่อสารผ่านรูปแบบอื่นๆ มีปริมาณความพึงพอใจใกล้เคียงกับการสื่อสารผ่านจดหมายข่าวหรือใบปลิว คือมีค่าเฉลี่ย 2.98 และ 2.94 ตามลำดับ

โดยที่รูปแบบการสื่อสารที่กลุ่มตัวอย่างมีปริมาณความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ การสื่อสารผ่านป้ายประกาศ คิดเป็นร้อยละ 2.80 เป็นความพึงพอใจในระดับปานกลาง

ตาราง 11 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความพึงพอใจต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน	ปริมาณความพึงพอใจ							ค่าเฉลี่ย	ระดับของความพึงพอใจ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ตอบ	รวม		
1.ประสานงานและดำเนินงานร่วมกับทางราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง	3 (0.7)	45 (11.0)	149 (36.5)	140 (34.3)	70 (17.2)	1 (0.2)	408 (100)	3.56	สูง
2.สนใจรับฟังปัญหาและความเดือดร้อนจากประชาชนในชุมชน	11 (2.7)	56 (13.7)	171 (41.9)	122 (29.9)	48 (11.8)	-	408 (100)	3.34	ปานกลาง
3.เสริมสร้างความสามัคคีและการมีวินัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชน	10 (2.5)	71 (17.4)	154 (37.7)	131 (32.1)	42 (10.3)	-	408 (100)	3.30	ปานกลาง
4.ดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและสาธารณสมบัติ	22 (5.4)	70 (17.2)	179 (43.9)	95 (23.3)	41 (10.0)	1 (0.2)	408 (100)	3.15	ปานกลาง
5.ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของความร่วมมือกันในชุมชนและระหว่างชุมชนเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น	8 (2.0)	81 (19.9)	157 (38.5)	124 (30.4)	38 (9.3)	-	408 (100)	3.25	ปานกลาง
6.ชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหาให้แก่ประชาชนในชุมชนอย่างมีเหตุผล	18 (4.4)	80 (19.6)	168 (41.2)	107 (26.2)	35 (8.6)	-	408 (100)	3.15	ปานกลาง
7.ร่วมไกล่เกลี่ย หรือสร้างความเข้าใจอันดี เมื่อเกิดความขัดแย้งในชุมชน	12 (2.9)	82 (20.1)	193 (47.3)	101 (24.8)	18 (4.4)	2 (0.5)	408 (100)	3.08	ปานกลาง
8.แสดงความตั้งใจจริงในการทำงานและแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนอย่างจริงจัง	13 (3.2)	44 (10.8)	156 (38.2)	147 (36.0)	48 (11.8)	-	408 (100)	3.42	ปานกลาง
9.เป็นตัวแทนของชาวชุมชนในการชี้แจงข้อเท็จจริง เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชน	8 (2.0)	61 (15.0)	176 (43.1)	119 (29.2)	44 (10.8)	-	408 (100)	3.32	ปานกลาง
10.เปิดโอกาสให้ชาวชุมชนใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ในกิจการของชุมชนอย่างมีเหตุผล	9 (2.2)	65 (15.9)	156 (38.2)	127 (31.1)	51 (12.5)	-	408 (100)	3.36	ปานกลาง
11.จัดให้มีการประชุมในแต่ละชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ตามที่ทางราชการกำหนด	13 (3.2)	68 (16.7)	160 (39.2)	124 (30.4)	43 (10.5)	-	408 (100)	3.28	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม 3.29 (ปานกลาง)									

จากตารางที่ 11 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของ คณะกรรมการบริหารชุมชน ในเรื่องการประชุมงานและดำเนินงานร่วมกับทางราชการและเอกชน ที่เกี่ยวข้องเพื่อจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชนมากที่สุด และเป็นความพึงพอใจในระดับสูง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.56

บทบาทในการแสดงความตั้งใจจริงในการทำงานและแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนอย่างจริงจัง กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง การเปิดโอกาสให้ชาวชุมชนใช้สิทธิและเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ในกิจการของชุมชนอย่างมีเหตุผล กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกับการสนใจรับฟังปัญหาและความเดือดร้อนจากประชาชนในชุมชน และการเป็นตัวแทนของชาวชุมชนในการชี้แจงข้อเท็จจริงเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชน คือมีค่าเฉลี่ย 3.36, 3.34 และ 3.32 ตามลำดับ

การเสริมสร้างความสามัคคีและการมีวินัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.30 กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง รองลงมาเป็นการจัดให้มีการประชุมในแต่ละ ชุมชนอย่างสม่ำเสมอตามที่ทางราชการกำหนด และการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของความ ร่วมมือกันในชุมชนและระหว่างชุมชนเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

การชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหาให้แก่ประชาชนในชุมชนอย่างมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับการดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและสาธารณสมบัติ คือ 3.15 กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจ ระดับปานกลาง สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ที่กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ การร่วม ใกล้เคียงหรือสร้างความเข้าใจอันดีเมื่อเกิดความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งคิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.08

ความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทคณะกรรมการบริหารชุมชน มีค่าเฉลี่ยรวม 3.29 และเป็นความพึงพอใจในระดับปานกลาง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

ชุมชน

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ความบ่อยครั้งในการมีส่วนร่วม							ค่าเฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
	เป็นประจำ	ค่อนข้างบ่อย	ปานกลาง	นานๆครั้ง	ไม่เคยเลย	ไม่ตอบ	รวม		
1.มีส่วนร่วมในการเข้าประชุมของชุมชน	28 (6.9)	101 (24.8)	97 (23.8)	93 (22.8)	89 (21.8)	-	408 (100)	3.28	ปานกลาง
2.มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การจัดกิจกรรมด้านต่างๆ ของชุมชน	48 (11.8)	102 (25.0)	126 (30.9)	82 (20.1)	47 (11.5)	3 (0.7)	408 (100)	2.95	ปานกลาง
3.มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดกิจกรรมให้มีขึ้นในชุมชน	59 (14.5)	109 (26.7)	129 (31.6)	59 (14.5)	51 (12.5)	1 (0.2)	408 (100)	2.84	ปานกลาง
4.มีส่วนร่วมในการประสานงานดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน	61 (15.0)	116 (28.4)	115 (28.2)	62 (15.2)	54 (13.2)	-	408 (100)	2.83	ปานกลาง
5.มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือด้านแรงงานในการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน	40 (9.8)	105 (25.7)	123 (30.1)	76 (18.6)	64 (15.7)	-	408 (100)	3.05	ปานกลาง
6.มีส่วนร่วมในการสละทรัพย์สินส่วนตัว เช่น เงิน วัสดุ อุปกรณ์ เป็นต้น	37 (9.1)	152 (37.3)	117 (28.7)	63 (15.4)	38 (9.3)	1 (0.2)	408 (100)	2.79	ปานกลาง
7.มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของกิจกรรมพัฒนาที่ชุมชนจัดขึ้น	101 (24.8)	97 (23.8)	124 (30.4)	54 (13.2)	30 (7.4)	2 (0.5)	408 (100)	2.55	ปานกลาง
8.มีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้าของกิจกรรมพัฒนาชุมชน	23 (5.6)	101 (24.8)	151 (36.8)	70 (17.2)	60 (14.7)	4 (1.0)	408 (100)	3.11	ปานกลาง
9.มีส่วนร่วมในการติดตามการทำงานของคณะกรรมการบริหารชุมชน	29 (7.1)	104 (25.5)	153 (37.5)	71 (17.4)	50 (12.3)	1 (0.2)	408 (100)	3.02	ปานกลาง
10.มีส่วนร่วมในการชักจูงบุคคลอื่นๆ เข้าร่วมกิจกรรม	46 (11.3)	101 (24.8)	121 (29.7)	79 (19.4)	58 (14.2)	3 (0.7)	408 (100)	3.00	ปานกลาง
11.มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาชุมชน	60 (14.7)	105 (25.7)	134 (32.8)	80 (19.6)	26 (6.4)	3 (0.7)	408 (100)	2.77	ปานกลาง
12.มีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและทางราชการ	50 (12.3)	103 (25.2)	129 (31.6)	76 (18.6)	49 (12.0)	1 (0.2)	408 (100)	2.93	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม 2.93 (ปานกลาง)									

จากตารางที่ 12 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวม 2.93 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมของชุมชนมากที่สุด โดยเป็นการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.28

การมีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้าของกิจกรรมพัฒนาชุมชน เป็นอันดับที่สองที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.11 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือด้านแรงงานในการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ซึ่งใกล้เคียงกับการมีส่วนร่วมในการติดตามการทำงานของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.05 และ 3.02 ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมในการชักชวนบุคคลอื่นๆ เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.00 การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นการจัดกิจกรรมด้านต่างๆ ของชุมชน, การมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและทางราชการ, และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดกิจกรรมให้ดีขึ้นในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.95, 2.93 และ 2.84 ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมในการประสานงานดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.83 สำหรับการมีส่วนร่วมในการสละทรัพย์สินส่วนตัว เช่น เงิน วัสดุ อุปกรณ์ เป็นต้น มีค่าเฉลี่ย 2.79 มีระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนาชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.77

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของกิจกรรมพัฒนาที่ชุมชนจัดขึ้นน้อยที่สุด เป็นการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.55

ตอนที่ 2 การทดสอบตามสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ตารางที่ 13 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างรูปแบบการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน กับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

รูปแบบการสื่อสาร	ค่าสหสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชน
1.พบปะด้วยตนเอง	.4111***
2.การประชุมภายในชุมชน	.4331***
3.ผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก	.3011***
4.จดหมายข่าวหรือใบปลิว	.4051***
5.ป้ายประกาศ	.3474***
รวม	.4968***

*** $P < 0.001$

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 13 สรุปได้ว่า รูปแบบการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เป็นความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 โดยความสัมพันธ์ที่พบเป็นความสัมพันธ์ทางบวก กล่าวคือ การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน ในด้านรูปแบบการสื่อสารทั้งสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจ มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน โดยที่การสื่อสารด้วยการพบปะด้วยตนเอง และการประชุมภายในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ในระดับปานกลาง ส่วนการสื่อสารผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก จดหมายข่าวหรือใบปลิว และป้ายประกาศ มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ระดับต่ำ

ตารางที่ 14 แสดงค่าความสัมพันธ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างเนื้อหาข่าวสาร การพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของ คณะกรรมการบริหารชุมชน

เนื้อหาข่าวสาร	ค่าสหสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชน
1.กิจกรรมของคณะกรรมการบริหารชุมชน	.5674***
2.กิจกรรมของชุมชน	.6089***
3.ปัญหาต่างๆ ของชุมชน	.4616***
4.การขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือต่างๆ	.5364***
5.ข่าวสารจากทางราชการ	.5527***
6.ความรู้หรือข่าวสารทั่วไป	.5201***
รวม	.6700***

***P < .001

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 14 พบว่า เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 โดยความสัมพันธ์ที่พบเป็นความสัมพันธ์ทางบวก สรุปว่าเนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนทุกประเภท มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชน โดยที่ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ในระดับสูง ส่วนข่าวสารประเภทอื่นมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ในระดับปานกลาง กล่าวคือ ชาวชุมชนที่ได้รับเนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนมาก จะทำให้ชาวชุมชนมีการรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากตามไปด้วย

สมมติฐานข้อที่ 2 พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ตารางที่ 15 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างรูปแบบการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนและความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

รูปแบบการสื่อสาร	การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน
1.พบปะด้วยตนเอง	.4184***
2.การประชุมภายในชุมชน	.4143***
3.ผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก	.4250***
4.จดหมายข่าวหรือใบปลิว	.5173***
5.ป้ายประกาศ	.4974***
รวม	.5982***

***P < .001

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

จากตารางที่ 15 พบว่ารูปแบบการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เป็นความสัมพันธ์ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 โดยความสัมพันธ์ที่พบเป็นความสัมพันธ์ทางบวก สรุปได้ว่า การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนทุกรูปแบบมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน โดยที่จดหมายข่าวหรือใบปลิวมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อการสื่อสารสูงกว่ารูปแบบการสื่อสารประเภทอื่น กล่าวคือ ชาวชุมชนที่มีการติดต่อสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชนทุกรูปแบบการสื่อสาร โดยเฉพาะจดหมายข่าวหรือใบปลิว ชาวชุมชนจะมีความพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากตามไปด้วย

ตารางที่ 16 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างรูปแบบการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนและความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน

รูปแบบการสื่อสาร	ความพึงพอใจต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
1.พบปะด้วยตนเอง	.3842***
2.การประชุมภายในชุมชน	.4295***
3.ผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก	.3230***
4.จดหมายข่าวหรือใบปลิว	.3590***
5.ป้ายประกาศ	.3484***
รวม	.4824***

***P < .001

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

จากตารางที่ 16 พบว่ารูปแบบการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เป็นความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 โดยความสัมพันธ์ที่พบเป็นความสัมพันธ์ทางบวก สรุปได้ว่า การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนทุกรูปแบบมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน โดยที่การประชุมภายในชุมชนเป็นรูปแบบการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อบทบาทสูงกว่าการสื่อสารรูปแบบอื่น กล่าวคือ ชาวชุมชนที่มีการติดต่อสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชนทุกรูปแบบการสื่อสาร โดยเฉพาะรูปแบบการประชุมภายในชุมชน ชาวชุมชนก็จะมี ความพึงพอใจต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากตามไปด้วย

ตารางที่ 17 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างเนื้อหาข่าวสารการ พัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชน กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารของ คณะกรรมการบริหารชุมชน

เนื้อหาของข่าวสาร	ความพึงพอใจต่อการสื่อสาร คณะกรรมการบริหารชุมชน
1.กิจกรรมของคณะกรรมการบริหารชุมชน	.5151***
2.กิจกรรมของชุมชน	.5701***
3.ปัญหาต่างๆ ของชุมชน	.3385***
4.การขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือต่างๆ	.5577***
5.ข่าวสารจากทางราชการ	.4728***
6.ความรู้หรือข่าวสารทั่วไป	.4858***
รวม	.6060***

***P < .001

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

จากตารางที่ 16 พบว่า เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 โดยความสัมพันธ์ที่พบเป็นความสัมพันธ์ทางบวก สรุปได้ว่า เนื้อหาข่าวสารจากคณะกรรมการบริหารชุมชนทุกประเภท มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน โดยที่เนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ของชุมชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อการสื่อสารในระดับต่ำ แต่เนื้อหาข่าวสารประเภทอื่นมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อการสื่อสารในระดับปานกลาง กล่าวคือ ชาวชุมชนที่มีการรับทราบเนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนทุกข่าวสาร จะมีความพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากตามไปด้วย

ตารางที่ 18 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างเนื้อหาข่าวสารการพัฒนาคณะกรรมการบริหารชุมชน กับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

เนื้อหาของข่าวสาร	ความพึงพอใจต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
1.กิจกรรมของคณะกรรมการบริหารชุมชน	.5472***
2.กิจกรรมของชุมชน	.6017***
3.ปัญหาต่างๆ ของชุมชน	.4533***
4.การขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือต่างๆ	.5215***
5.ข่าวสารจากทางราชการ	.5264***
6.ความรู้หรือข่าวสารทั่วไป	.5125***
รวม	.6525***

***P < .001

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

จากตารางที่ 18 พบว่า เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 โดยความสัมพันธ์ที่พบเป็นความสัมพันธ์ทางบวก สรุปได้ว่า เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาคณะกรรมการบริหารชุมชนทุกประเภทมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน โดยที่ข่าวสารเรื่องกิจกรรมของชุมชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อบทบาทสูงกว่าข่าวสารประเภทอื่น กล่าวคือ ชาวชุมชนที่มีการรับทราบเนื้อหาข่าวสารการพัฒนาคณะกรรมการบริหารชุมชนทุกประเภท จะมีความพึงพอใจต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากตามไปด้วย

สมมติฐานข้อที่ 3 พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ตารางที่ 19 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างรูปแบบการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

รูปแบบการสื่อสาร	การมีส่วนร่วมของประชาชน
1.พบปะด้วยตนเอง	.4874***
2.การประชุมภายในชุมชน	.4724***
3.ผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก	.3565***
4.จดหมายข่าวหรือโบปลิวิ	.4058***
5.ป้ายประกาศ	.3912***
รวม	.5535***

***P < .001

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

จากตารางที่ 19 พบว่ารูปแบบการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 เป็นความสัมพันธ์ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 โดยความสัมพันธ์ที่พบเป็นความสัมพันธ์ทางบวก สรุปว่า การสื่อสารผ่านรูปแบบการสื่อสารทุกรูปแบบมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน กล่าวคือ ชาวชุมชนที่มีการติดต่อสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชน ไม่ว่าจะป็นด้วยรูปแบบการสื่อสารผ่านสื่อบุคคลหรือสื่อเฉพาะกิจ จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากตามไปด้วย ในทางกลับกัน ชาวชุมชนที่มีการติดต่อสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชนน้อย จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาน้อยตามไปด้วย

ตารางที่ 20 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างเนื้อหาข่าวสารการ พัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

เนื้อหาของข่าวสาร	การมีส่วนร่วมของประชาชน
1.กิจกรรมของคณะกรรมการบริหารชุมชน	.6301***
2.กิจกรรมของชุมชน	.6024***
3.ปัญหาต่างๆ ของชุมชน	.5720***
4.การขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือต่างๆ	.5240***
5.ข่าวสารจากทางราชการ	.5503***
6.ความรู้หรือข่าวสารทั่วไป	.5305***
รวม	.7038***

***P < .001

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

จากตารางที่ 20 พบว่า เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความ สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 ซึ่งเป็น ไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 โดยความสัมพันธ์ที่พบอยู่ในระดับสูง เป็นความสัมพันธ์ทางบวก สรุปว่า เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนทุกประเภทมีความสัมพันธ์กับการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน โดยที่ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของคณะกรรมการ บริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในระดับสูง ส่วนข่าวสารประเภทอื่นมีความสัมพันธ์ ในระดับปานกลาง กล่าวคือ ชาวชุมชนที่ได้รับข่าวสารจากคณะกรรมการบริหารชุมชนทุกประเภท จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากตามไปด้วย

สมมติฐานข้อที่ 4 การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ตารางที่ 21 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ตัวแปรตาม	ความพึงพอใจ	การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน	บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
การรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน		.6331***	.8559***

***P < .001

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

จากตารางที่ 21 พบว่า การรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4 ความสัมพันธ์ที่พบเป็นความสัมพันธ์ทางบวก โดยที่การรับรู้มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนในระดับสูง และมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนในระดับสูงมาก กล่าวคือ หากชาวชุมชนมีการรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมาก จะมีความพึงพอใจต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากตามไปด้วย

สมมติฐานข้อที่ 5 การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ตารางที่ 22 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ตัวแปร	การมีส่วนร่วมของประชาชน
การรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน	.6506***

***P < .001

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

จากตารางที่ 22 สรุปได้ว่า การรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 และเป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 5 โดยความสัมพันธ์ที่พบเป็นความสัมพันธ์ทางบวก กล่าวคือ หากกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมาก ก็จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากตามไปด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมติฐานข้อที่ 6 ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ตารางที่ 23 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ตัวแปร	การมีส่วนร่วมของประชาชน
ความพึงพอใจ	
การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน	.4857***
บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน	.6801***

***P < .001

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

จากตารางที่ 23 สรุปได้ว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 6 และความสัมพันธ์ที่พบเป็นความสัมพันธ์ทางบวก โดยที่ความพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในระดับปานกลาง และความพึงพอใจต่อบทบาทมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในระดับสูง กล่าวคือ หากประชาชนมีความพึงพอใจต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมาก ก็จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากตามไปด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชน
2. ศึกษาการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
3. ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
4. ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
5. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนกับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
6. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
7. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
8. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน
9. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
10. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการตั้งสมมติฐานในการวิจัยไว้ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

สมมติฐานข้อที่ 2 พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

สมมติฐานข้อที่ 3 พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

สมมติฐานข้อที่ 4 การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

สมมติฐานข้อที่ 5 การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

สมมติฐานข้อที่ 6 ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ ประชาชนในเขตเทศบาลนครตรังจำนวน 408 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่อใช้อธิบายลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชน การรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ส่วนการทดสอบสมมติฐานนั้นใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลคุณลักษณะทางประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำนวน 408 คน มีจำนวนเท่ากันทั้งเพศชายและเพศหญิง ส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี มีการศึกษาในระดับ ป.4-ป.6 / เทียบเท่า เกินกว่าครึ่งหนึ่งของชาวชุมชนสมรสแล้ว และมีอาชีพค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนอยู่ในระหว่าง 6,001-9,000 บาท

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชน

ผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชนด้วยการพบปะด้วยตนเองมากที่สุด ซึ่งเป็นการติดต่อสื่อสารในระดับปานกลาง รองลงมาเป็นการสื่อสารผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก การสื่อสารผ่านรูปแบบการสื่อสารแบบอื่นๆ การสื่อสารผ่านการประชุมภายในชุมชน การสื่อสารผ่านจดหมายข่าวหรือไปรษณีย์ ซึ่งชาวชุมชนมีการติดต่อสื่อสารในระดับปานกลาง ส่วนการสื่อสารผ่านทางป้ายประกาศ พบว่าชาวชุมชนมีการติดต่อสื่อสารในระดับต่ำ โดยเฉลี่ยรวมแล้วชาวชุมชนมีการติดต่อสื่อสารในระดับปานกลาง

สำหรับเนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชน พบว่าชาวชุมชนเปิดรับข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชน โดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเปิดรับข่าวสารกิจกรรมของคณะกรรมการบริหารชุมชนและกิจกรรมชุมชนมากที่สุด แต่เป็นการเปิดรับในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ข่าวสารการขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือต่างๆ ข่าวสารอื่นๆ ข่าวสารจากทางราชการ ข่าวสารความรู้หรือข่าวสารทั่วไป ข่าวสารด้านปัญหาต่างๆ ของชุมชน ซึ่งมีการเปิดรับอยู่ในระดับระดับปานกลาง

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนโดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยรับรู้หน้าที่การประสานงานและดำเนินงานร่วมกับทางราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้องมากที่สุด ซึ่งเป็นการรับรู้ในระดับสูง รองลงมาได้แก่การรับรู้ด้านการแสดงความตั้งใจจริงในการทำงานและแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนอย่างจริงจัง การเปิดโอกาสให้ชาวชุมชนใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ในกิจการของชุมชนอย่างมีเหตุผล การเป็นตัวแทนของชาวชุมชนในการชี้แจงข้อเท็จจริงเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชน การจัดให้มีการประชุมในแต่ละชุมชนอย่างสม่ำเสมอตามที่ทางราชการกำหนด การสนใจรับฟังปัญหาและความเดือดร้อนจากประชาชนในชุมชน การส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของความร่วมมือกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชนเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การเสริมสร้างความสามัคคีและการมีวินัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชน การชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหาให้แก่ประชาชนในชุมชนอย่างมีเหตุผล การดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและสาธารณสมบัติ และการ

ร่วมใกล้เคียงหรือสร้างความเข้าใจอันดีเมื่อเกิดความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งชาวชุมชนมีระดับการรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนเหล่านี้ในระดับปานกลางเช่นเดียวกันทุกด้าน

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ความพึงพอใจต่อรูปแบบการสื่อสาร พบว่า ชาวชุมชนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสื่อสารโดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสื่อสารผ่านการพบปะด้วยตนเองมากที่สุด และเป็นความพึงพอใจในระดับสูง รองลงมาได้แก่ ผ่านการประชุมภายในชุมชน การสื่อสารผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก การสื่อสารแบบอื่นๆ การสื่อสารผ่านจดหมายข่าวหรือโบปลิวิ และการสื่อสารผ่านป้ายประกาศ ทั้งนี้ชาวชุมชนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสื่อสารทั้งหมดในระดับปานกลางเช่นเดียวกันทุกด้าน

ความพึงพอใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน พบว่าชาวชุมชนมีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนโดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจด้านการประสานงานและดำเนินงานร่วมกับทางราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้องมากที่สุด ซึ่งเป็นความพึงพอใจในระดับสูง รองลงมาคือ การแสดงความตั้งใจจริงในการทำงานและแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนอย่างจริงจัง การเปิดโอกาสให้ชาวชุมชนใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ในกิจการของชุมชนอย่างมีเหตุผล การสนใจรับฟังปัญหาและความเดือดร้อนจากประชาชนในชุมชน การเป็นตัวแทนของชาวชุมชนในการชี้แจงข้อเท็จจริงเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชน การเสริมสร้างความสามัคคีและการมีวินัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชนการจัดให้มีการประชุมในแต่ละชุมชนอย่างสม่ำเสมอตามที่ทางราชการกำหนด การส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของความร่วมมือกันในชุมชนและระหว่างชุมชนเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและสาธารณสมบัติ การชี้แนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนในชุมชนอย่างมีเหตุผล และการร่วมใกล้เคียงหรือสร้างความเข้าใจอันดีเมื่อเกิดความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งชาวชุมชนมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนเหล่านี้ในระดับปานกลางเช่นเดียวกันทุกด้าน

ส่วนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา

ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมของชุมชนมากที่สุด รองลงมาเป็นการติดตามความก้าวหน้าของกิจกรรมพัฒนาชุมชน การช่วยเหลือด้านแรงงานในการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน การติดตามการทำงานของคนคณะกรรมการบริหารชุมชน การชักจูงบุคคลอื่นๆ เข้าร่วมกิจกรรม การแสดงความคิดเห็นการจัดกิจกรรมด้านต่างๆ ของชุมชน การทำหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและทางราชการ การตัดสินใจกำหนดกิจกรรมให้มีขึ้นในชุมชน การประสานงานดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน การสละทรัพย์สินส่วนตัว เช่น เงิน วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น และการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ส่วนการรับผลประโยชน์ของกิจกรรมพัฒนาชุมชนนั้น ชาวชุมชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

2. การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

จากผลการทดสอบพบว่า การสื่อสารในด้านรูปแบบการสื่อสาร และเนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สมมติฐานข้อที่ 2 พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

จากผลการทดสอบพบว่า การสื่อสารในด้านรูปแบบการสื่อสาร และเนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสาร และบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สมมติฐานข้อที่ 3 พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

จากผลการทดสอบพบว่า การสื่อสารในด้านรูปแบบการสื่อสาร และเนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สมมติฐานข้อที่ 4 การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

จากผลการทดสอบพบว่า การรับรู้เกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4 อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สมมติฐานข้อที่ 5 การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

จากผลการทดสอบพบว่า การรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 5 อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สมมติฐานข้อที่ 6 ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

จากผลการทดสอบพบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 6 อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

อภิปรายผล

สมมติฐานข้อที่ 1 พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับประชาชนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

1.1 การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

จากการวิจัยพบว่า การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1

การสื่อสารที่คณะกรรมการบริหารชุมชนใช้ ทั้งในรูปแบบที่เป็นการสื่อสารผ่านสื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ การพบปะด้วยตนเองของคณะกรรมการบริหารชุมชน การประชุมภายในชุมชน การสื่อสารผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก จดหมายข่าวหรือโบปลิว และป้ายประกาศ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน ทั้งนี้ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสื่อสารโดยใช้สื่อบุคคลจะมีค่าความสัมพันธ์กับการรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนสูงกว่าการใช้สื่อเฉพาะกิจ อาจอธิบายโดยใช้แนวคิดการสื่อสารระหว่างบุคคลของ ลาซาร์สเฟลด์ และเมนเซล (Lazarsfeld and Menzel, 1968 : 97) รวมทั้ง โรเจอร์ส และชูเมคเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971) แนวคิดดังกล่าวให้ความเห็นว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เป็นสื่อสารกันในลักษณะตัวต่อตัว หรือแบบเห็นหน้ากัน ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถซักถามทำความเข้าใจ ได้ตอบซึ่งกันและกันได้โดยทันที หากผู้รับสารไม่เข้าใจก็สามารถไต่ถามได้ในเวลาอันรวดเร็ว ช่วยให้สามารถทำการปรับปรุงแก้ไขสารให้ตรงกับความต้องการและความเข้าใจของผู้รับสารเป็นรายๆ ไป นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ วรลักษณา ธีราโมกษ์ (2533) ในเรื่องปัจจัยในการเลือกรับรู้ของบุคคลที่ว่า เมื่อบุคคลมีการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น การนำเสนอข้อมูลอย่างชัดเจนจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่ายิ่งใช้สื่อเหล่านี้มาก โดยเฉพาะสื่อบุคคลก็จะทำให้ชาวชุมชนมีการรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้นด้วย

แต่มีข้อนำสังเกตสำหรับการสื่อสารผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จักนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นสื่อในรูปแบบของสื่อบุคคล แต่มีค่าความสัมพันธ์กับการรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งแตกต่างจากสื่อบุคคลอื่นๆ ในการทำให้ชาวชุมชนเกิดการรับรู้การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน ดังนั้นจึงอาจเนื่องมาจากการที่ชาวชุมชนส่วนใหญ่ร้อยละ 88.3 มีอาชีพและลักษณะการดำรงชีวิตประจำวัน ต้องอยู่นอกบ้าน การสื่อสารผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จักก็เป็นเพียงการถ่ายทอดข่าวสารมาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนมาอีกต่อหนึ่ง หรือกล่าวได้ว่าเป็นเพียงการสื่อสารผ่านบุคคลที่สาม ไม่ใช่การสื่อสารโดยตรง เนื้อหาข่าวสารอาจขาดหายหรือตกหล่น เพราะฉะนั้นจึงอาจเป็นอุปสรรคต่อการรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน ความน่าเชื่อถือของแหล่งสารจึงไม่เหมือนการสื่อสารระหว่างบุคคลรูปแบบอื่น ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารของ บุญศรี ปราภณศักดิ์และศิริพร จิรวังนกุล (2534) ที่กล่าวถึงปัจจัยด้านสภาพการสื่อสารว่า การสื่อสารที่ยิงสารถูกส่งต่อกันไปหลายทอดมากขึ้น ก็จะทำให้เกิดปัญหา ความบิดเบือนของสาร (distortion) มากตามไปด้วย

ในส่วนของสื่อเฉพาะกิจทั้งสองอย่าง คือ จดหมายข่าวหรือใบปลิว และป้ายประกาศ จากผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์กับการรับรู้การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนในระดับต่ำ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประการแรก ชาวชุมชนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในช่วง ต่ำกว่า ป.4-ป.6/เทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 30.7 ซึ่งอาจอธิบายตามแนวคิดของ วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilber Schramm, 1977) เกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญของการเลือกสรรของมนุษย์ ที่ว่าการศึกษาทำให้บุคคลมีความแตกต่างในพฤติกรรมกรเลือกกับสื่อ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัชดาภรณ์ ชาญชาคริตพงษ์ (2543) เกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารที่ว่า คนที่มีการศึกษาในระดับต่ำมักจะชอบการรวมกลุ่ม พบปะ พูดคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นต่างๆ มากกว่าที่จะสนใจอ่านจากจดหมายข่าวหรือใบปลิวต่างๆ ด้วยตนเอง ส่วนเหตุผลประการที่สองที่อาจทำให้ได้ผลการวิจัยเช่นนี้ก็ คือ จากผลการวิจัยในเชิงพรรณนา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชนผ่านรูปแบบการสื่อสารทั้ง 2 ประเภทนี้ในระดับปานกลางและต่ำ อาจเป็นเพราะว่าสื่อเฉพาะกิจที่มีอยู่นั้นเป็นเพียงสื่อเสริมไม่ใช่สื่อประชาสัมพันธ์หลักในการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารชุมชน และอาจมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวชุมชน อีกทั้งชาวชุมชนส่วนใหญ่ก็ได้มีการพบปะกับคณะกรรมการบริหารชุมชนด้วยตนเอง ก็ไม่จำเป็นต้องแสวงหาสื่อเฉพาะกิจเพิ่มเติม ดังนั้นจึงทำให้ได้ผลดังกล่าว

1.2 เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001 ดังนั้นจึงเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี รัชกุล (2541) ที่ว่าพฤติกรรมการสื่อสารของตำรวจชุมชนด้านปริมาณของเนื้อหาข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทของตำรวจชุมชน

เนื้อหาข่าวสารในการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน ได้แก่ กิจกรรมของคณะกรรมการบริหารชุมชน กิจกรรมของชุมชน ปัญหาต่างๆของชุมชน การขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือต่างๆ ข่าวสารจากทางราชการ และความรู้หรือข่าวสารทั่วไป มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน แสดงว่าหากคณะกรรมการบริหารชุมชนมีการให้ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาแก่ประชาชนมากขึ้น จะทำให้ประชาชนมีการรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้นตามไปด้วย

จากผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ นุชบา สุธีธร (2533), บุญศรี ปราบณศักดิ์และศิริพร จิรวัฒน์กุล (2534), และ สกอท เอ็ม คัทลิป และอัลเลน เอช เซนเตอร์ (Scott M. Cutlip and Allen H. Center, 1971) ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญเกี่ยวกับเนื้อหาข่าวสารที่ส่งผลให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพว่า หากผู้ส่งสารพยายามจัดทำสารที่ต้องการสื่อให้มีคุณลักษณะที่ใช้ภาษาพูดหรือเขียนให้เนื้อความมีสาระชัดเจน ไม่คลุมเครือ มีลักษณะน่าสนใจ ขณะเดียวกันต้องเสนอสาระได้ครบถ้วนเพียงพอที่จะทำให้เกิดความเข้าใจด้วย กล่าวคือ การที่จะให้ประชาชนมีการรับรู้ถึงการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนเพิ่มขึ้น คณะกรรมการบริหารชุมชนจำเป็นต้องเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของคณะกรรมการบริหารชุมชนและกิจกรรมของชุมชนเพิ่มขึ้น ข่าวสารนั้นต้องมีความชัดเจน เข้าใจง่าย และมีความเหมาะสมกับความสามารถในการรับรู้ของประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดการรับรู้และมีความเข้าใจที่ถูกต้องในบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากยิ่งขึ้น

สมมติฐานข้อที่ 2 พฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

จากการวิจัยพบว่า การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2

2.1 การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน ในรูปแบบสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน และเป็นความสัมพันธ์ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง อาจอธิบายได้ว่าการคณะกรรมการบริหารชุมชนมีการสื่อสารกับชาวชุมชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน ทำให้ชาวชุมชนได้รับรู้เกี่ยวกับผลการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหาร ชุมชน จึงมีความพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน

จากผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน โดยใช้สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ จดหมายข่าวหรือใบปลิว และป้ายประกาศ มีค่าความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนที่สูงกว่าค่าความสัมพันธ์กับสื่อบุคคล ซึ่งอาจอธิบายโดยใช้แนวความคิดที่อ้างในผลงานวิจัยของ เกศินี จุฑาวิจิตร (2542) ที่ว่าสื่อเฉพาะกิจจะทำให้สามารถสื่อข่าวสารข้อมูลของการพัฒนา หรือการเผยแพร่รณรงค์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ไปสู่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างเฉพาะเจาะจง และเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ประชาชนเป้าหมายได้รับทราบข่าวสารความรู้โดยตรงและถูกต้อง จากแนวความคิดดังกล่าว อาจอธิบายได้ว่า ยิ่งคณะกรรมการบริหารชุมชนใช้การสื่อสารผ่านสื่อเฉพาะกิจมากขึ้น ยิ่งทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจในบทบาทด้านการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้น

2.2 การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน ในรูปแบบสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน โดยมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ การที่คณะกรรมการบริหารชุมชนมีการสื่อสารโดยผ่านสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจกับชาวชุมชนบ่อยครั้ง ชาวชุมชนจึงมีความพึงพอใจต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

จากผลการวิจัยดังกล่าว อาจอธิบายตามแนวคิดของ สมควร กวียะ(2532) ที่ว่า บุคคลมีความต้องการข่าวสาร คาดหวังที่จะได้รับข่าวสารจากคู่สนทนา และจึงความพึงพอใจเป็นผลตามมา อาจอธิบายได้ว่า คณะกรรมการบริหารชุมชนมีบทบาทและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ เมื่อคณะกรรมการบริหารชุมชนปฏิบัติหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และเป็นไปตามที่ชาวชุมชนคาดหวัง ชาวชุมชน จึงเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่นั้น ซึ่งการที่คณะกรรมการบริหารชุมชนสื่อสารกับประชาชน ก็ทำให้ประชาชนสามารถรับทราบถึงการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน กล่าวคือ ยิ่งคณะกรรมการบริหารชุมชนมีการสื่อสารกับประชาชนบ่อยครั้ง ก็ยิ่งทำให้ชาวชุมชนทราบถึงหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน ชาวชุมชนจึงมีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้น ในทำนองเดียวกัน ยิ่งชาวชุมชนพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้น ชาวชุมชนก็จะมีการสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชนบ่อยครั้งขึ้นตามไปด้วย

2.3 เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทด้านการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทด้านการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน โดยมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง กล่าวคือ การที่ชาวชุมชนได้รับเนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนในปริมาณมาก และในข่าวสารนั้นยังสื่อถึงการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน ทำให้ชาวชุมชนเข้าใจถึงการทำงานของคณะกรรมการ

บริหารชุมชน และเกิดความพึงพอใจต่อบทบาทด้านการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนในระดับมากเช่นกัน

จากผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ สกอต เอ็ม คัทลิฟ และ อัลเลน เอช เซนเตอร์ (Scott M. Cutlip and Allen H. Center, 1971 : 260-261) ที่ว่า การสื่อสารจะมีประสิทธิผลต้องมีองค์ประกอบคือ การสื่อสารต้องมีเนื้อหาสาระที่ดี มีความหมายต่อผู้รับข่าวสาร มีลักษณะน่าสนใจ และต้องส่งบ่อยๆ ติดต่อกันหรือมีการย้ำ และมีความสม่ำเสมอ จากแนวคิดดังกล่าว อาจอธิบายได้ว่า การที่ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนนั้น อาจเนื่องมาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนได้ทำหน้าที่ในการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาไปสู่ชุมชน และเนื้อหาข่าวสารที่คณะกรรมการบริหารชุมชนได้เผยแพร่ไปสู่ประชาชน มีความน่าสนใจ มีความสม่ำเสมอ และมีปริมาณที่มากพอที่จะทำให้ประชาชนรับทราบเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนและคณะกรรมการบริหารชุมชน กล่าวคือ ยิ่งคณะกรรมการบริหารชุมชนมีการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนในปริมาณที่มากขึ้น ประชาชนก็จะพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้น ในทำนองเดียวกัน ประชาชนที่มีความพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนมาก ก็ยากจะได้รับข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนในปริมาณที่มากขึ้นด้วย

2.4 เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาข่าวสารจากการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน โดยมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง กล่าวคือ ชาวชุมชนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนในปริมาณมาก ก็มีความพึงพอใจต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนในระดับสูง และในทำนองเดียวกัน ชาวชุมชนที่ได้รับข่าวสารข้อมูลในปริมาณน้อย ความพึงพอใจต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนก็จะอยู่ในระดับต่ำเช่นกัน

จากผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี รัตนกุล (2541) ที่พบว่า พฤติกรรมการสื่อสารด้านปริมาณข่าวสารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจชุมชน และสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องบทบาทของ เลวินสัน (Levinson, 1971) และวิทยา วรรณศิริ (อ้างใน นาวิณ ชันทรวิรัฐ, 2541) ที่ว่า บทบาท เป็นแนวทางอันบุคคลพึง

กระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งพฤติกรรมหรือการกระทำต่างๆ นั้นเกี่ยวเนื่องกับอำนาจหน้าที่ และสิทธิ ซึ่งอยู่ในขอบเขตตำแหน่งที่บุคคลดำรงอยู่ กล่าวคือ คณะกรรมการบริหารชุมชนก็มี บทบาทอันพึงปฏิบัติตามตำแหน่งที่ดำรงอยู่ ดังนั้น การที่ชาวชุมชนจะพึงพอใจในบทบาทของ คณะกรรมการบริหารชุมชน ก็มาจาก การทำงานของคณะกรรมการบริหารชุมชนเป็นไปตาม บทบาทที่คณะกรรมการบริหารชุมชนพึงกระทำ และการได้รับทราบเนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจาก คณะกรรมการบริหารชุมชนในปริมาณมาก และเนื้อหาข่าวสารเหล่านั้น ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ การทำงานของคณะกรรมการบริหารชุมชนและกิจกรรมของชุมชน ดังนั้น ยิ่งคณะกรรมการบริหาร ชุมชนมีการเผยแพร่เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาไปสู่ชาวชุมชนในปริมาณมากขึ้น และข่าวสารเหล่านั้น ทำให้ประชาชนรับทราบถึงการทำงานของคณะกรรมการมากยิ่งขึ้น ชาวชุมชนก็จะพึงพอใจ ต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้นด้วย

สมมติฐานที่ 3 พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนกับ ประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

3.1 การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาชุมชน

จากการวิจัยพบว่า การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน ในรูปแบบสื่อบุคคลและ สื่อเฉพาะกิจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ .001 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3

ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาชุมชน เป็นความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง กล่าวคือ การสื่อสารของคณะ กรรมการบริหารชุมชน ในรูปแบบของสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการพัฒนา จึงอาจกล่าวได้ว่า ยิ่งคณะกรรมการบริหารชุมชนมีการพบปะด้วยตนเอง พบปะกับประชาชนผ่านการประชุม สื่อสารผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก การสื่อสารผ่าน จดหมายข่าวหรือใบปลิว และป้ายประกาศมากยิ่งขึ้น ก็อาจทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชนมากขึ้น

จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงจันทร์ สุทธาโรจน์ (2539), ลีติกานต์ ธนาไอพาร์ (2537), เกรียงชัย เหลืองภัทรเชวง (2540), จารุณี บุญนิพัทธ์ (2539) และ

กนกวรรณ มณฑิราช (2539) ที่ว่าพฤติกรรมการสื่อสารในรูปแบบสื่อบุคคลจะส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พีระนันท์ บุรณะโสภณ (2537), สนิ นัยวินิจ (2538) ที่ว่าพฤติกรรมการสื่อสารผ่านสื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน เป็นการสื่อสารโดยใช้สื่อบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ที่เป็นเช่นนี้ก็อาจเนื่องมาจากการพบปะด้วยตนเอง การพบปะในที่ประชุม และการสื่อสารผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก คณะกรรมการบริหารชุมชนสามารถพูดคุย และทำความเข้าใจกับชาวชุมชนได้ง่าย ส่งผลให้เกิดความเข้าใจในกิจกรรมของคณะกรรมการบริหารชุมชนและกิจกรรมของชุมชน ชาวชุมชนจึงมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดของ โรเจอร์ส และ ชูเมคเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การใช้สื่อบุคคล เป็นผู้เผยแพร่ข่าวสาร สื่อบุคคลนั้นจะเป็นประโยชน์มาก ในกรณีที่ผู้ส่งสาร หวังผลให้ผู้รับเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมในการยอมรับสารนั้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริชาติ บุญญาวิวัฒน์ (2534) ที่ว่าความถี่ของการสื่อสารระหว่างบุคคล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของสตรี และนอกจากนั้นการสื่อสารระหว่างบุคคลก็เป็นการสื่อสารสองทางแบบมีปฏิสัมพันธ์ที่สมดุลกัน ซึ่งเป็นการสื่อสารตามอุดมการณ์ที่ว่าจะมีประสิทธิผลที่สุด และการสื่อสารแบบนี้ก็จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการสื่อสาร อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในประเด็นอื่นๆ ด้วย

ในส่วนของการสื่อสารเฉพาะกิจนั้น จากผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนผ่านสื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ จดหมายข่าวหรือโบปลิว และป้ายประกาศ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา แต่มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ อาจอธิบายได้ว่าสื่อเฉพาะกิจเป็นสื่อเสริม และเป็นสื่อที่ให้รายละเอียดได้ดี แต่ที่มีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาต่ำนั้น อาจเป็นเพราะชาวชุมชนมีการเปิดรับสื่อเฉพาะกิจน้อย และไม่ชอบการอ่าน อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า ชาวชุมชนที่ได้รับสื่อเฉพาะกิจบ่อยครั้ง ระดับการมีส่วนร่วมก็จะสูง ในทำนองเดียวกัน หากชาวชุมชนได้รับสื่อเฉพาะกิจน้อยครั้ง ระดับการมีส่วนร่วมก็จะต่ำตามไปด้วย

3.2 เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา

จากผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3

ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาข่าวสารจากคณะกรรมการบริหารชุมชน กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา เป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมฤดี นิโครวัฒน์ยิ่งยง (อ้างใน อุษณีย์ ศิริสุนทรไพบุลย์, 2538 : 32) ที่ว่าการให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นส่วนหนึ่งของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาต่างๆ จากแนวคิดดังกล่าว อาจอธิบายได้ว่า เนื้อหาข่าวสารการพัฒนานั้นมีความสำคัญมาก คณะกรรมการบริหารชุมชนต้องเลือกเนื้อหาสาระที่จะทำให้ชาวชุมชนรู้เรื่องและเข้าใจถึงหน้าที่ที่คณะกรรมการบริหารชุมชนต้องปฏิบัติ และเนื้อหาข่าวสารนั้นก็ต้องแสดงให้เห็นว่าต้องการให้ชาวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านใด ดังนั้นการที่คณะกรรมการบริหารชุมชนมีการให้ข่าวสารข้อมูลการพัฒนาแก่ชาวชุมชนในเนื้อหาสาระดังกล่าวมากขึ้น ก็ส่งผลให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้นด้วย

สมมติฐานข้อที่ 4 การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

จากการวิจัยพบว่า การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4

4.1 การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน

จากการวิจัยพบว่า การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง กล่าวคือ ชาวชุมชนที่มีการรับรู้การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนในระดับสูง จะมีความพึงพอใจในการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนในระดับสูงเช่นกัน

เหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้ได้ผลดังกล่าว อาจมาจากผลการวิจัยเชิงพรรณนาที่พบว่าชาวชุมชนมีความพึงพอใจในระดับสูงกับการพบปะโดยตรงกับคณะกรรมการบริหารชุมชนอาจเนื่องมาจากการพบปะโดยตรงนั้น ทำให้ชาวชุมชนได้รับทราบข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนจากคณะกรรมการบริหารชุมชนโดยตรง และได้รับทราบถึงการทำงานของคณะกรรมการบริหารชุมชนอีกด้วย จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทด้านการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงตามไปด้วย

ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ สมยศ นาวิกาน (2527 อ้างใน บุศรินทร์ หนูนภักดี, 2534) ที่ได้กล่าวว่า “ความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารขึ้นอยู่กับสิ่งที่คุณคนได้มาเปรียบเทียบกับสิ่งที่คุณคนต้องการ ถ้าหากว่าการติดต่อสื่อสารเป็นไปตามความต้องการ ความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารจะเกิดขึ้น” และสอดคล้องกับแนวคิดของ ธงชัย สันติวงษ์ (2540) ที่ได้กล่าวไว้ว่า “ทัศนคติจะมีพื้นฐานมาจากชนิด ขนาดของข่าวสาร ข้อมูลที่แต่ละคนได้รับมา และลักษณะของแหล่งที่มาของข่าวสารอีกด้วย” ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนมีความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้น คณะกรรมการบริหารชุมชนจึงควรมีการสื่อสารกับประชาชนด้วยตนเองให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นก็เพิ่มการสื่อสารผ่านสื่ออื่นๆ ให้มากขึ้นด้วย เพื่อให้ประชาชนได้มีการรับทราบข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้น และจะทำให้ประชาชนรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้นตามไปด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า ยิ่งประชาชนรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้น ก็จะพึงพอใจในการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้นด้วย ในทำนองเดียวกัน หากประชาชนพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้น ก็ย่อมจะรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้นตามไปด้วย

4.2 การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน

จากการวิจัยพบว่า การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4

ความสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง กล่าวคือ ชาวชุมชนที่มีการรับรู้การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนในระดับสูง ก็มีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนในระดับสูงเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแบล็ควูด (Black Wood, อ้างในอรรถพร ปิลาธิโรวาท, 2537) ที่ได้สรุปถึงแหล่งที่มาของทัศนคติและความพึงพอใจว่า ประกอบด้วย ประสบการณ์การเรียนรู้ ความเชื่อ ค่านิยม และปทัสถานของสังคม และสอดคล้องกับแนวคิดของ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520) ที่กล่าวว่า ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ และแหล่งที่ทำให้เกิดทัศนคติ ก็คือ ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (Communication from Others) สิ่งที่เป็นแบบอย่าง หรือการเลียนแบบผู้อื่น (Models) และความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors)

จากแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจดังกล่าวนี้ อาจอธิบายได้ว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน เกิดจากการรับรู้ว่าคุณสมบัติการบริหารชุมชนมีการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพเพียงไร ซึ่งก็มาจากการที่ประชาชนติดต่อสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชน ดังนั้นเพื่อให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนมากขึ้น คณะกรรมการบริหารชุมชนจึงควรมีการสื่อสารกับประชาชนเพิ่มขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้มีการรับรู้ถึงการทำงานของคณะกรรมการบริหารชุมชน และมีความพึงพอใจการปฏิบัติหน้าที่นั้นมากยิ่งขึ้นด้วย

สมมติฐานข้อที่ 5 การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

จากผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง จึงเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 5

บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนในการปฏิบัติหน้าที่ในชุมชน เป็นสิ่งที่ประชาชนจะรับรู้ได้จากการติดต่อสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชน และจากข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนได้รับ ซึ่งทำให้ประชาชนสามารถเข้าใจถึงการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ วิลเลียม รีดเดอร์ (William Reeder, 1963) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมไว้ว่าบุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความรู้และความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน รวมทั้งเมื่อกิจกรรมนั้นมีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน อาจกล่าวได้ว่าหากคณะกรรมการบริหารชุมชนทำให้ประชาชนรับรู้บทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของตนมากขึ้น และประชาชนรับรู้ว่าการปฏิบัติหน้าที่เหล่านั้นมีประสิทธิภาพและมีประโยชน์ต่อชุมชนอย่างไร ก็อาจทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

สมมติฐานข้อที่ 6 ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

6.1 ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

จากผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเป็นความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง จึงเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 6

การวิจัยดังกล่าวพบว่า การที่คณะกรรมการบริหารชุมชนมีการสื่อสารกับกลุ่มตัวอย่าง ทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความความพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชน ทำให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามมา จึงอาจกล่าวได้ว่าชาวชุมชนที่มีความพึงพอใจต่อการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนมาก ก็จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมาก ในทำนองเดียวกัน ชาวชุมชนที่มีความพึงพอใจในการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนน้อย การมีส่วนร่วมในการพัฒนาก็จะน้อยตามไปด้วย

ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ การ์เดอ์ ลินเซ และ เอลเลียท อาร์สัน (Gardner Lindzey and Elliot Arson, 1969) กล่าวว่า “ทัศนคติ” เป็นพลังสำคัญที่ทำให้คนเรา แสดงพฤติกรรมออกมา และสอดคล้องกับ ชัตติยา กรวรรณสูตร (2516) ที่อธิบายว่า ทัศนคติ เป็น ความรู้สึกที่คนเรามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งก็ตาม ในลักษณะที่เป็นอัตวิสัย (Subjective) อัน เป็นพื้นฐานเบื้องต้นหรือมีผลให้เกิดกระทบหรือแสดงออกที่เรียกว่า “พฤติกรรม” จากแนวคิดดังกล่าวเกี่ยวกับทัศนคติอาจอธิบายได้ว่า การที่กลุ่มตัวอย่างแสดงพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชน ก็เนื่องมาจากความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชน โดยเฉพาะการสื่อสารระหว่างบุคคลเพราะจากผลการวิจัยเชิงพรรณนาชาวชุมชนมีความพึงพอใจต่อการติดต่อสื่อสารกับคณะกรรมการบริหารชุมชนด้วยการพบปะด้วยตนเองมากที่สุด ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดเรื่องประสิทธิภาพของสื่อบุคคลของ เกตึนึ จูทาวิจิตร (2542) ที่ว่า การติดต่อสื่อสาร ระหว่างบุคคล สามารถมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลได้ จึงอาจกล่าว ได้ว่า ยิ่งคณะกรรมการบริหารชุมชนมีการสื่อสารกับประชาชนมาก ทั้งการพบปะด้วยตนเอง การ สื่อสารผ่านสื่อบุคคลอื่น หรือผ่านสื่อเฉพาะกิจ ยิ่งทำให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจในการสื่อสาร กับคณะกรรมการบริหารชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้นด้วย

6.2 ความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนมีความ สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

จากผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหาร ชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง จึงเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 6

จากกรวิจัยดังกล่าว การที่ความพึงพอใจของชาวชุมชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะ กรรมการบริหารชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง อาจเนื่องมาจาก การที่ชาวชุมชนรับรู้ว่าคุณสมบัติของกรรมการบริหาร ชุมชนมีการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามบทบาทที่คณะกรรมการบริหาร ชุมชนพึงกระทำ จึงทำให้ชาวชุมชนมีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร ชุมชน ถึงแม้ว่าจะเป็นความพึงพอใจในระดับปานกลาง แต่ก็ส่งผลให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชน ทำให้มีค่าความสัมพันธ์ในระดับสูง

การที่ได้ผลการวิจัยดังกล่าว อาจมีสาเหตุมาจากบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนที่อาจอธิบายโดยใช้แนวคิดในเรื่องบทบาทของ สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม (2520) ที่กล่าวถึง บทบาทว่าเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่างๆ พึงกระทำ นั่นคือ เมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพแล้ว บุคคลในสถานภาพนั้นๆ จะต้องประพฤติ หรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้สำหรับผู้นำ กล่าวคือ คณะกรรมการบริหารชุมชนนั้นถือเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้นำในชุมชน และคณะกรรมการบริหารชุมชนมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามสถานภาพในตำแหน่งของตนและตามบทบาทในการเป็นผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จิตจำนงค์ กิติเกียรติ และ ชัยวัฒน์ สิทธิภราดร (2525) ที่ว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลที่ช่วยให้ผู้อื่นหรือชุมชนได้มีการตกลงกัน และพยายามหาทางให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ อันจะก่อให้เกิดความร่วมมือกันทำงาน โดยมุ่งความสำเร็จของชุมชนเป็นสำคัญ การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนจะสร้างความพึงพอใจให้ประชาชนก็ต่อเมื่อเป็นการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสม

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องทัศนคติของ นิวคอมบ์ (Newcomb, 1945) ที่ได้กล่าวว่า ทัศนคติเป็นความโน้มเอียงของจิตใจที่มีต่อประสบการณ์ที่ได้รับ และแสดงออกเป็นพฤติกรรมในลักษณะของความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ และสอดคล้องกับแนวคิดของ พยอม วงศ์สารศรี (2526) ที่กล่าวว่า ทัศนคติเป็นสภาพทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความคิดการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ ทัศนคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้าสภาพแวดล้อม หรือเหตุการณ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปหรือได้รับข้อมูลใหม่ โดยทั่วไปเชื่อกันว่าทัศนคติมีผลต่อการปฏิบัติของบุคคล

จึงอาจกล่าวได้ว่า จากการที่ชาวชุมชนรับทราบการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน จึงเกิดความพึงพอใจต่อบทบาทการปฏิบัติหน้าที่นั้น และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามมา กล่าวคือ ชาวชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน และเกิดพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามมา ดังนั้น ยิ่งคณะกรรมการบริหารชุมชนแสดงบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนก็จะพึงพอใจและยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ของประชาชนในเขตเทศบาลนครตรัง จังหวัดตรัง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า

1. จากการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนเปิดรับข่าวสารการพัฒนาจากคณะกรรมการบริหารชุมชนในรูปแบบการพบปะด้วยตนเองมากที่สุด อย่างไรก็ตามก็มีข้อสงสัยว่าถึงแม้ชาวชุมชนจะมีการพบปะกับคณะกรรมการชุมชนบ่อยครั้ง แต่ก็ยังมีการรับรู้บทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นคณะกรรมการชุมชนจึงควรมีการสื่อสารกับประชาชนด้วยตนเองให้มากขึ้นและมีการประชาสัมพันธ์ด้วยสื่ออื่นๆ ที่เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารระหว่างกลุ่ม เช่น การจัดกิจกรรมพิเศษที่ให้คณะกรรมการบริหารชุมชนได้มีโอกาสพบปะกับประชาชนมากขึ้น และสร้างการสื่อสารอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชนและบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนให้มากขึ้นด้วย

2. จากการเก็บข้อมูลในชุมชน พบว่ายังมีการใช้สื่ออื่นๆ ซึ่งเป็นสื่อเฉพาะกิจคือ เสียงตามสาย ซึ่งพบว่ามีการถ่ายทอดข่าวสารการพัฒนาไปสู่ชาวชุมชนจากเสียงตามสายค่อนข้างน้อยมาก จึงควรส่งเสริมการใช้เสียงตามสายในบางชุมชนที่มีการใช้อยู่แล้วให้มากขึ้น เพื่อให้เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารการพัฒนาไปสู่ชาวชุมชน และในบางชุมชนที่ไม่มีการใช้เสียงตามสายก็อาจจะเพิ่มการประชาสัมพันธ์ข่าวสารในรูปแบบนี้หรือรูปแบบอื่นๆ เช่น เอกสารแผ่นพับ โปสเตอร์ วิดีทัศน์ เป็นต้น ให้มากขึ้น

3. สำหรับสื่อเฉพาะกิจประเภท จดหมายข่าวหรือใบปลิว ป้ายประกาศ สื่อเฉพาะกิจเหล่านี้ จากการวิจัยพบว่าชาวชุมชนยังมีการเปิดรับสื่อเหล่านี้อยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ แสดงให้เห็นว่าชาวชุมชนยังมิได้เห็นประโยชน์ของสื่อประเภทนี้มากเท่าที่ควร จึงควรมีการทำให้สื่อเฉพาะกิจเหล่านี้น่าสนใจมากขึ้นทั้งในรูปแบบและการนำเสนอสาระที่ชาวชุมชนมีความต้องการ เพื่อให้การสื่อสารผ่านรูปแบบเหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

4. การวิจัยครั้งนี้พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย แสดงว่าชาวชุมชนยังไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาเท่าที่ควร จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่คณะกรรมการบริหารชุมชนควรมีการกระตุ้น ส่งเสริมความร่วมมือ และสร้างจิตสำนึกแก่ชาวชุมชนให้มีการร่วมมือร่วมใจกันในการพัฒนาชุมชนให้มากยิ่งขึ้น โดยจัดให้มีกิจกรรมที่สามารถให้ชาวชุมชนเข้าร่วมได้มากขึ้น หรือมีการพบปะกับชาวชุมชนให้มากขึ้นเพื่อสร้างโอกาสในการชักชวนให้ชาวชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นความคิดเห็นของชาวชุมชนเพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นถ้าจะให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาที่ชัดเจนและนำมาเป็นประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป ควรทำการศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารชุมชนด้วย ตลอดจนจากผู้ที่เกี่ยวข้องใน

งานพัฒนาพัฒนาชุมชนต่างๆ เช่น นักพัฒนาชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาล โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับประชาชนในชุมชน

2. เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาจากชาวชุมชนเฉพาะในพื้นที่เขตเทศบาลนครตรัง ซึ่งไม่อาจนำไปสรุปรวมถึงพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดตรังและพื้นที่อื่นๆ ในระดับประเทศได้ จึงควรมีการศึกษาให้ครอบคลุมทุกๆ พื้นที่ เพื่อการศึกษาปัญหาและความต้องการของทุกๆ ฝ่ายในการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นในระดับประเทศต่อไป

3. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเสริมสร้างบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชนในการพัฒนาชุมชน เพื่อหาวิธีการ รูปแบบ ในการส่งเสริมและพัฒนาคณะกรรมการบริหารชุมชนให้ดำเนินการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน

5. ควรศึกษาความต้องการของประชาชนต่อรูปแบบ เนื้อหาสาระ ที่ประชาชนสนใจและต้องการได้รับรวมทั้งศึกษาความพึงพอใจต่อการสื่อสารและการปฏิบัติงานในการพัฒนาด้านต่างๆ ด้วย เพื่อให้ได้มาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนามากยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กิตติศักดิ์ เชื้อแดง. บทบาทของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกับการมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

กุสุมา ภูใหญ่. การรับรู้ ความคาดหวัง ความพึงพอใจ และการยอมรับของชาวชุมชนมุสลิมในเขตหนองจอก ต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของอิหม่าม. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

เกศินี จุฑาวิจิตร. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม : สถาบันราชภัฏ นครปฐม, 2542.

ขจรชัย วัฒนาประยูร. “การปกครองท้องถิ่นไทย : นโยบายด้านการสรรหา การให้ค่าตอบแทน และการเสริมสร้างขีดความสามารถในการบริหารการจัดการบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.” เทศาภิบาล. ปีที่ 96 เดือนกุมภาพันธ์, 2544.

ขวัญเรือน กิตติวัฒน์. แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

จิตติมา ยอดพริ้ง. “การกระจายอำนาจกับการปกครองท้องถิ่นในอนาคต.” เทศาภิบาล. ปีที่ 96 เดือนกุมภาพันธ์, 2544.

จิระวรรณ ตันกูรานันท์. การมีส่วนร่วมและบทบาทผู้นำชุมชนชาวไทยภูเขาในการจัดการวิฤกชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ชาลี กางอิม. “สารจากนายกเทศมนตรี.” นางฟ้าสาร. ปีที่ 1 เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน, 2544.

- ชินรัตน์ สมสืบ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539.
- ถนอม ส่งเสริม. รูปแบบการจัดการประปาหมู่บ้านแบบประชาชนมีส่วนร่วมที่เหมาะสม : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภออานาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี. หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต(พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2536.
- ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ และคณะ. การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์, 2534.
- นาวิน ชันธิรัฐ. บทบาทของพัฒนากรในการพัฒนาความมั่นคงของชาติ ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2541.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน.” การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, 2527.
- บุญศรี ปราบณศักดิ์ และศิริพร จิรวัดน์กุล. การสื่อสารเพื่อคุณภาพการพยาบาล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- บุษบา ภูสกุล. การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- เบญจมาศ สอนศิลป์พงศ์. โครงสร้างอำนาจในชุมชน : ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนแออัดทางรถไฟ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.
- ประสาตร์ สิทธิเลิศ. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะทำงานสนับสนุนการปฏิวัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสิงห์บุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2536.

ปรีชญา เวสารัชช์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.

ปัญญา สวัสดิ์เสรี. ความคิดเห็นของประชาชนในเขตจอมทองที่มีต่อบทบาทผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

พัชนี เขยจรรยา, เมตตา วิวัฒนากุล และถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเวิลด์การพิมพ์ (1988) จำกัด, 2538.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสการพิมพ์, 2527.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ห.ส.น.ไทยอนุเคราะห์ไทย, 2526.

วรรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์. ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการครอบครัวและชุมชนพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนดวงแข เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

วรลักษณ์ ธีราโมกษ์. จิตวิทยากับการศึกษาพฤติกรรมสื่อสาร. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมศาสตร์การสื่อสาร หน่วยที่ 1-8 สาขานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533.

วิเชียร เกตุสิงห์. การวิจัยเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2543.

สุนทรี ธาราธิคุณ. การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของประชาชนต่อการแก้ไขปัญหามลพิษอากาศและกลิ่นเหม็นในเขตเทศบาลตำบลมาบตาพุด จ.ระยอง. วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต(สื่อมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

สุรางค์ จันทร์โอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต, 2527.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดเม็ดทรายพรีนติ้ง.

อรพินธ์ สพิชคชัย. การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2538.

อรรวรรณ ปิลาณ์โหวาท. การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

อัญชลี รัตนกุล. การรับรู้ ความคาดหวัง และความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของตำรวจชุมชนประจำตำบล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ภาษาอังกฤษ

Adams, Janes Q. Media Planning. Oxford : Aden Press, 1971.

Broom, Leonard and Selsrick, Phillip. Sociology. New York : Harper & Row Publishing, 1977.

Burgoon, M. Hunsaker, F.G. and Dawson, E.J. Human Communication. 3 rd. USA : GAGE Publication, 1994.

Cary, Lee J. The Role of the Citizen in C.D. Process. Community Development as a Precess. Columbia : University of Missouri Press, 1976.

Cohen, Bruce I. Introduction to Sociology. New York : McGraw-Hill, 1979.

Cohen, John M. and Uphoff, Norman T. Rural Development : Concepts and Measures for Project Design, Implementation, and Evaluation. New York : Cornell University, 1977.

Cutlip, Scott M. and Center, Allen H. Effective Public Relations. New Jersey : Prentice-Hall, 1971.

Danham, Arthur. "The Outlook for Community Development." The Social Welfare Forum. Proceeding of the National Conference on Social Welfare, 1958.

Hamijoyo, Santoso S. "Community Participation and The Role of Leader : The Indonesian Experience," The Journal of Development Communication vol.3,1992.

Lazarsfeld, Paul P. and Menzel, Herbert. Mass Media and Personal influence. The Science of Human Communication. New York : The Basic Book, 1968.

Levinson, Donial J. Role. Personality and Social Structure in the Organization Setting. Selected Reading and Projects in Social Psychology. New York : Random House, 1971.

Oskamp,S. Applied Social Psychology. New Jersey : Prentice-Hall, 1984.

Rogers, Everett M. and Shoemaker, Floyd F. Communication of Innovations : A Cross-Culture Approach. New York : The Free Press, 1971.

Triandis, H.C. Attitude and Attitude Change. USA. : John Wiley & Sons, 1971.

ภาคผนวก ก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามงานวิจัย

เรื่อง พฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา
 คำชี้แจง แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์พัฒนการ ภาควิชาประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
2. อายุ 1. ต่ำกว่า 20 ปี 2. 21-30 ปี
 3. 31-40 ปี 4. 41-50 ปี
 5. 51-60 ปี 6. มากกว่า 61 ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา 1. ต่ำกว่า ป.4 2. ป.4-ป.6หรือเทียบเท่า
 3. ม.1-ม.3หรือเทียบเท่า 4. ม.4-ม.6 หรือเทียบเท่า
 5. อนุปริญญา 6. ปริญญาตรี
 7. สูงกว่าปริญญาตรี
4. สถานภาพสมรส 1. โสด 2. สมรส
 3. หม้าย(คู่สมรสเสียชีวิต) 4. หย่า/แยกกันอยู่
5. อาชีพ 1. ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว 2. รับจ้าง/ลูกจ้างแรงงาน
 3. เกษตรกรรม 4. รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 5. แม่บ้าน 6. นักเรียน/นักศึกษา
 7. อื่นๆ
6. รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน 1. ต่ำกว่า 3,000 บาท 2. 3,001-6,000 บาท
 3. 6,001-9,000 บาท 4. 9,001-12,000 บาท
 5. 12,001-15,000 บาท 6. มากกว่า 15,000 บาท

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมสื่อสารระหว่างประชาชนกับคณะกรรมการบริหารชุมชน

7. ท่านรับทราบข่าวสารการพัฒนาชุมชนจากคณะกรรมการบริหารชุมชนด้วยรูปแบบการติดต่อสื่อสารเหล่านี้ บ่อยครั้งเพียงใด

รูปแบบการสื่อสาร	ประมาณ เดือนละ 5-6 ครั้ง	เดือนละ 3-4 ครั้ง	เดือนละ 1-2 ครั้ง	น้อยกว่า เดือนละ ครั้ง	น้อยกว่า 3 เดือน ต่อครั้ง
1. พบปะด้วยตนเอง					
2. การประชุมภายในชุมชน					
3. ผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก					
4. จดหมายข่าวหรือใบปลิว					
5. ป้ายประกาศ					
6. อื่นๆ (ระบุ).....					

8. ท่านได้รับข่าวสารจากคณะกรรมการบริหารชุมชนเรื่องใดบ้าง และท่านได้รับข่าวสารประเภทนั้นๆ มากน้อยเพียงใด

เนื้อหาของข่าวสารที่ได้รับ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. กิจกรรมของคณะกรรมการบริหารชุมชน					
2. กิจกรรมของชุมชน					
3. ปัญหาต่างๆ ของชุมชน					
4. การขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือต่างๆ					
5. ข่าวสารจากทางราชการ					
6. ความรู้หรือข่าวสารทั่วไป					
7. อื่นๆ (ระบุ).....					

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

9. ท่านคิดว่าคณะกรรมการบริหารชุมชนได้ทำหน้าที่ดังต่อไปนี้ มากน้อยเพียงใด

การปฏิบัติหน้าที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.ประสานงานและดำเนินงานร่วมกับทางราชการ และเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชน					
2. สนใจรับฟังปัญหาและความเดือดร้อนจากประชาชนในชุมชน					
3.เสริมสร้างความสามัคคีและการมีวินัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชน					
4.ดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและสาธารณสมบัติ					
5.ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของความร่วมมือกันในชุมชนและระหว่างชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น					
6. ชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหาให้แก่ประชาชนในชุมชนอย่างมีเหตุผล					
7.ร่วมไกล่เกลี่ย หรือสร้างความเข้าใจอันดี เมื่อเกิดความขัดแย้งในชุมชน					
8.แสดงความตั้งใจจริงในการทำงานและแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนอย่างจริงจัง					
9.เป็นตัวแทนของชาวชุมชนในการชี้แจงข้อเท็จจริง เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชน					
10.เปิดโอกาสให้ชาวชุมชนใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ในกิจการของชุมชนอย่างมีเหตุผล					
11.จัดให้มีการประชุมในแต่ละชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ตามที่ทางราชการกำหนด					

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อบทบาทของคณะกรรมการบริหารชุมชน

10. ท่านรู้สึกพอใจกับรูปแบบการติดต่อสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนที่มีต่อท่านมากน้อยเพียงใด

รูปแบบการสื่อสาร	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. พบปะด้วยตัวเอง					
2. การประชุมภายในชุมชน					
3. ผ่านเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก					
4. จดหมายข่าว ใบปลิว					
5. ป้ายประกาศ					
6. อื่นๆ (ระบุ).....					

11. ท่านรู้สึกพอใจกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชน มากน้อยเพียงใด

การปฏิบัติหน้าที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ประสานงานและดำเนินงานร่วมกับทางราชการ และเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชน					
2. สนใจรับฟังปัญหาและความเดือดร้อนจากประชาชนในชุมชน					
3. เสริมสร้างความสามัคคีและการมีวินัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชน					
4. ดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและสาธารณสมบัติ					
5. ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของความร่วมมือกันในชุมชนและระหว่างชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น					
6. ชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหาให้แก่ประชาชนในชุมชนอย่างมีเหตุผล					

	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
7.ร่วมไกล่เกลี่ย หรือสร้างความเข้าใจอันดี เมื่อเกิดความขัดแย้งในชุมชน					
8.แสดงความตั้งใจจริงในการทำงานและแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนอย่างจริงจัง					
9.เป็นตัวแทนของชาวชุมชนในการชี้แจงข้อเท็จจริง เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชน					
10.เปิดโอกาสให้ชาวชุมชนใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ในกิจการของชุมชนอย่างมีเหตุผล					
11.จัดให้มีการประชุมในแต่ละชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ตามที่ทางราชการกำหนด					

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

12. ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ่อยครั้งเพียงใด

ลักษณะการมีส่วนร่วม	เป็นประจำ	ค่อนข้างบ่อย	ปานกลาง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคยเลย
1. มีส่วนร่วมในการเข้าประชุมของชุมชน					
2. มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การจัดกิจกรรมด้านต่างๆ ของชุมชน					
3. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดกิจกรรมให้มีขึ้นในชุมชน					
4. มีส่วนร่วมในการประสานงานดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน					
5. มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือด้านแรงงานในการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน					

	เป็น ประจำ	ค่อนข้าง บ่อย	ปาน กลาง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่ เคย เลย
6. มีส่วนร่วมในการสละทรัพย์สินส่วนตัว เช่น เงิน วัสดุ อุปกรณ์ เป็นต้น					
7. มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของกิจกรรมพัฒนาที่ชุมชนจัดขึ้น					
8. มีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้าของกิจกรรมพัฒนาชุมชน					
9. มีส่วนร่วมในการติดตามการทำงานของคณะกรรมการบริหารชุมชน					
10. มีส่วนร่วมในการชักชวนบุคคลอื่นๆ เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน					
11. มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนาชุมชน					
12. มีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและทางราชการ					

ขอขอบคุณที่ท่านให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(สำเนา)

ที่ มท 0413/ว 1553

กระทรวงมหาดไทย
ถนนอภัยวงศ์ กท 10200

29 ธันวาคม 2530

เรื่อง การจัดตั้งชุมชนย่อย เพื่อพัฒนาเทศบาลและสุขาภิบาล

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. เอกสารแนวทางการจัดตั้งชุมชนย่อย เพื่อพัฒนาเทศบาลและสุขาภิบาล จำนวน 1 ชุด
- 2. แบบรายงานการจัดตั้งชุมชนย่อย เพื่อพัฒนาเทศบาลและสุขาภิบาล จำนวน 1 ชุด

ตามแผนพัฒนาไทยแลนด์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2534 แผนงานย่อยพัฒนาองค์การและการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นกำหนดให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นทุกรูปแบบส่งเสริมให้ชุมชนเมืองจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนขึ้น โดยการรวมตัวกันของประชาชนในชุมชนและให้กำหนดรูปแบบชุมชนเพิ่มขึ้นเพื่อความเหมาะสมกับกรณีของสภาพปัญหาของชุมชน นั้น

ขอเรียนว่า กรมการปกครองได้กำหนดรูปแบบเรื่องการจัดตั้งชุมชนย่อยเสร็จแล้วครั้งนั้น จึงให้จังหวัดแจ้งเทศบาลและสุขาภิบาลดำเนินการจัดตั้งชุมชนย่อยตามแนวทางที่กำหนดให้ ดังนี้

- 1. แต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินงานให้เสร็จสิ้น และแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการชุดหนึ่ง เพื่ออำนวยการ ประสานงานและให้การสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนย่อยและมีที่ปรึกษาตามความจำเป็นและเหมาะสม
- 2. พิจารณาชุมชนที่มีเสถียรภาพหรือชุมชนร่องรอยใหม่ ๆ ที่ตั้งเพื่อเป็นตัวอย่างชุมชน
- 3. แบ่งชุมชนย่อยตามสภาพที่ตั้งหรือแนวถนนหรืออาคาร หรือแนวความเหมาะสม
- 4. สำรวจข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ในชุมชนย่อยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การบริการพื้นฐานและสถานการณ์เมือง ทั้งนี้โดยวิธี แปร. เป็นกรณีจังหวัด
- 5. ส่งเจ้าหน้าที่ของเทศบาล สุขาภิบาลออกไปประชาสัมพันธ์ในชุมชนย่อย เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความจำเป็นและความสำคัญที่ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมเมื่อเกิดปัญหาและแก้ไขปัญหาของชุมชน
- 6. ให้ประชาชนเลือกกรรมการชุมชนขึ้นเอง โดยเลือกจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น ๆ และให้กรรมการเลือกที่ปรึกษาคณะกรรมการชุมชนตามสมควร
- 7. ให้เทศบาล สุขาภิบาลประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชนและที่ปรึกษาชุมชนสำหรับเทศบาลและสุขาภิบาลที่จัดตั้งชุมชนไว้แล้ว ทั้งนี้ให้จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนแล้วหรือยังไม่ได้จัดตั้งชุมชน ให้เทศบาลและสุขาภิบาลนั้น ๆ ดำเนินการต่อไปให้ครบวงจรการดำเนินงาน จัดตั้งชุมชนย่อยที่กำหนดไว้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบและให้แจ้งเทศบาล สุขาภิบาลทราบเพื่อดำเนินการต่อไปแล้วแจ้งผลการดำเนินงานดังกล่าวไปให้กรมการปกครองทราบ ภายในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2531 ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

นาย กาญจนภาคพันธ์ุ

(นายราชู กาญจนภาคพันธ์ุ)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน ปลัดกระทรวงมหาดไทย

กรมการปกครอง
กองราชการส่วนท้องถิ่น
โทร. (02)22515510

สำเนาถูกต้อง
(นายสมศักดิ์...)

แนวทางการจัดตั้งชุมชนย่อยเพื่อการพัฒนาเทศบาลและสุขาภิบาล

หลักการ เทศบาลและสุขาภิบาล เป็นการปกครองอีกรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสำหรับชนชั้นกลางและชนชั้นสูงในชนบทที่มีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่เรียกว่าเป็นประชาธิปไตยและใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เพื่อที่ปรากฏในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลอยู่ให้สภาพผสมผสานของลักษณะความเป็นเมืองกับชนบทรวมอยู่ด้วยกัน ประชาชนจึงรวมอยู่ด้วยกันอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเมืองอาชีพ ฐานะหรือรายได้

สภาพแตกต่างกันทั้งถาวรย่อมมีผลกระทบทางกาย เศรษฐกิจ สังคม และ การเมืองของเทศบาลและสุขาภิบาลเป็นอย่างมากและยิ่ง เทศบาลและสุขาภิบาลของไทยซึ่งเรียกว่า กำลังพัฒนาจะต้องประสบปัญหาที่ท้องถิ่นมี การประชาชนเป็นอย่างมาก และสิ่ง ๆ ที่การะมากแต่ยังคงประสบปัญหาอื่นตามมาอีก เช่น การไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน ปัญหารายได้ไม่เพียงพอรายจ่าย การขาดการประสานงานหรือการไร้ความร่วมมือกับส่วนราชการต่าง ๆ

จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เทศบาลและสุขาภิบาลประสบอยู่ดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาท้องถิ่นจะต้องมีการกำหนดนโยบายและมีการวางแผนที่ดี แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานจะบรรลุผลสำเร็จได้โดยหวังพึ่งแต่ทางเทศบาลและสุขาภิบาลฝ่ายเดียวย่อมเป็นไปได้ไม่ไกล จำเป็นต้องได้รับการประสานงานและร่วมมือจากประชาชนที่จะช่วยแบ่งเบาภาระอันหนักหน่วงของเทศบาลและสุขาภิบาลในบางช่วงโดยส่วนหนึ่งที่ทางเทศบาลและสุขาภิบาลเป็นผู้ดำเนินการไว้และอีกส่วนหนึ่ง เป็นหน้าที่ของชุมชนที่ควรจะทำเงินการไว้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ทั้งนั้น ชุมชนจะต้องมีการติดต่อประสานงานกับเรื่องจะ ช่วยกันพัฒนาชุมชนของตนเอง ทั้งทางกาย เศรษฐกิจและสังคมให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

วัตถุประสงค์ ๑. เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลได้มีการรวมตัวกันเพื่อพัฒนาชุมชนเอง

๒. เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการป้องกัน แก้ไขปัญหาและรักษาชุมชนของตน ทั้งทางกาย เศรษฐกิจและสังคม

- ๓. เพื่อลด ภาระในการปฏิบัติงานของเทศบาลและสุขาภิบาล
- ๔. เพื่อประสานและส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นกับ เทศบาลและสุขาภิบาล

แนวทางการจัดตั้งชุมชนย่อยเพื่อการพัฒนา ชุมชนย่อย หมายถึง ชุมชนในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลที่ประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันโดยมีฐานะหรือภูมิศาสตร์ร่วมกัน เช่น ในเขตหนองแขม หนองแขม หนองแขม หนองแขม หนองแขม หนองแขม หนองแขม หนองแขม หนองแขม หนองแขม หรือมีลักษณะเมืองชานเมือง หรือ ชานเมือง อาชีพ เช่น ชุมชนต่าง ๆ ชุมชนแออัด หรือหมู่บ้านจัดสรร เป็นต้น

การจัดตั้งชุมชนย่อยให้ประสบผลสำเร็จนั้น จะต้องดำเนินการจากเรื่องเล็ก ๆ ที่มีประสิทธิภาพก่อน และจึงค่อยขยายการดำเนินงานออกไปตามกำลังความสามารถ การดำเนินการนี้จะต้องมองให้ครบทุกแง่มุมและจะต้องให้มีความสัมพันธ์และสำคัญเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นปัญหาทาง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือการเมือง

เทศบาลและสุขาภิบาลใดที่มีการจัดตั้งชุมชนไว้แล้วตามรูปแบบของโครงการให้การสนับสนุนเป็นกรณีพิเศษ ไม่ควรจัดตั้งรูปแบบชุมชนย่อยเพิ่มขึ้นอีก

กระบวนการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนจะเองระลึกรู้ได้ว่า จะทำอย่างไรให้ทุกสิ่งทุกอย่างให้ดีขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ซึ่งนี่คือสิ่งที่

- ๑. พัฒนาความคิด และกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา
- ๒. สร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนให้พอเหมาะพอดี

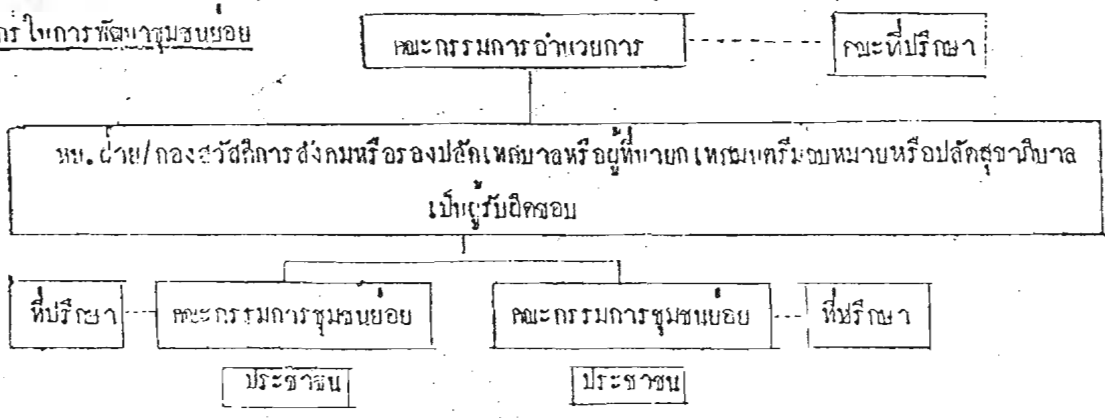
- ๖. สร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนให้พอเหมาะพอดี
- ๗. การดำเนินการจะต้องร่วมกับวิเคราะหฺและสร้างทีมงานที่ดี
- ๘. เมื่อจะมีคุณค่า ในกิจการจะต้องเริ่มอย่างจริงจัง และให้เป็นระบบสำเร็จ หากจะเลิกดำเนินการจะต้องแจ้ง ไม่ประชิดจนเข้าแจ้งถึงการเปลี่ยนแปลง เพราะถ้าชุมชนไม่เห็นคุณค่างานนั้นก็จะไม่ประสบความสำเร็จ เงื่อนไขของความสำเร็จ

- ๑. จะต้องมีผู้รับผิดชอบและ ผู้ปฏิบัติงานในกิจการอย่างจริงจัง
- ๒. การดำเนินงานต้องมองปัญหาของชุมชนทุกแง่ทุกมุม
- ๓. ไม่มีการ "ตัดทอน" การเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด
- ๔. องค์กรในเทศบาลและ สุขาภิบาลไปช่วยเหลือชุมชน จะต้องสร้างความสัมพันธ์ให้เหมาะสม เพราะถ้าชุมชนไม่เห็นค่า งานนั้นก็จะไม่ประสบความสำเร็จ

วิธีการจัดตั้งชุมชนย่อย

- ๑. ให้เทศบาลและ สุขาภิบาลพิจารณาแต่งตั้ง เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในกิจการค่าเงินงานให้ชัดเจนแต่งตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่ง เพื่ออำนวยความสะดวก ประชาชน และให้การสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนย่อยและมีที่ปรึกษาตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อปรึกษาขอคำแนะนำและสนับสนุนการดำเนินงาน
- ๒. ให้เทศบาลและ สุขาภิบาลพิจารณาชุมชนที่เห็นสมควร หรือชุมชนร้องขอให้มีการจัดตั้ง เพื่อเป็นตัวแทนในชุมชน
  - ๑. เทศบาลและ สุขาภิบาลจะต้องสำรวจข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาค่าเงินงาน เศรษฐกิจ ด้านสังคม วัฒนธรรม การบริการ สาธารณ และด้านการเมืองทั้งที่โดย ใช้ จปฐ. เป็นเครื่องชี้วัด
  - ๒. ส่งเจ้าหน้าที่ของเทศบาลและ สุขาภิบาลออกไปประชาสัมพันธ์และกระตุ้นให้ประชาชนเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญที่ชุมชนจะต้องมีการร่วมมือกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาค่าเงินงาน
  - ๓. การแบ่งชุมชนย่อยตามสภาพพื้นที่หรือแนวถนน หรืออาคาร เรือนแถว เป็นเขตเลือกหรือโซนและความเหมาะสม
  - ๔. ชิมประชาชนเลือกกรรมการชุมชนขึ้นเอง โดยเลือกจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นๆ และให้คณะกรรมการชุดนี้เลือกที่ปรึกษาคณะกรรมการชุมชนตามสมควร แล้วแจ้งรายชื่อให้เทศบาลและ สุขาภิบาลทราบ
  - ๕. เทศบาลและ สุขาภิบาลประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชนและที่ปรึกษาชุมชน

องค์กร ในกิจการพัฒนาชุมชนย่อย

ที่ มท 0413/ว 398

กระทรวงมหาดไทย
ถนนอัษฎางค์ กท 10200

18 มีนาคม 2531

เรื่อง การจัดตั้งชุมชนย่อยเพื่อพัฒนาเทศบาลและสุขาภิบาล
เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด
อ้างถึง หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0413/ว 1553 ลงวันที่ 29 ธันวาคม 2530
สิ่งที่ส่งมาด้วย รูปแบบคณะกรรมการชุมชนย่อย 1 ชุด

ตามที่กระทรวงมหาดไทยได้แจ้งจังหวัดให้แจ้งเทศบาลและสุขาภิบาลทุกแห่ง ดำเนินการจัดตั้งชุมชนย่อยตามแนวทางการปกครองกำหนดแล้วแจ้งผลไปให้ทราบด้วย นั้น

ขอเรียนว่า กรมการปกครองได้ทำการสำรวจตัวอย่าง เรื่องการจัดตั้งชุมชนย่อยของเทศบาลหลายแห่ง ปรากฏว่าเทศบาลบางแห่ง ยังมีความเข้าใจสับสนในเรื่องการจัดตั้งชุมชนย่อยตามแนวทางการปกครองกำหนด ทำให้การดำเนินการตั้งกล่าวของเทศบาลไม่เป็นไปในแนวเดียวกัน ดังนั้น จึงขอชักชวนความเข้าใจอีกครั้งหนึ่ง ดังนี้

1. ชุมชนย่อยที่กระทรวงมหาดไทย สิ่งการให้จังหวัดแจ้งเทศบาลดำเนินการจัดตั้งตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0413/ว 1553 ลงวันที่ 29 ธันวาคม 2530 เป็นชุมชนเดียวกันกับชุมชนตามโครงการสาธารณสุขมูลฐานในเขตเมือง ดังนั้น เทศบาลที่มีใช้เป็นที่เมืองศูนย์กลางความเจริญและได้จัดตั้งชุมชนโครงการสาธารณสุขมูลฐานฯ อยู่แล้ว ให้รับรูปแบบของชุมชนดังกล่าวให้สอดคล้องกับแนวทางการปกครองกำหนด กล่าวคือชุมชนโดยังไม่ได้เลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนและไต่บริหารงานชุมชนนั้น โดยอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อยู่แล้วจะได้รับการเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชน หรือประธานคณะกรรมการชุมชนด้วยก็ได้ แต่ทั้งนี้จะต้องคำนึงว่าประธานฝ่ายสาธารณสุขต้องเป็นผู้ทำหน้าที่ อสม. อยู่แล้ว ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

2. ให้รองปลัดเทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง ในการจัดตั้งชุมชนย่อย ในเขตเทศบาล ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนย่อยนั้นมีหลายด้าน เช่น ปัญหาเด็กในวัยเรียนแต่ไม่ได้เข้ารับการศึกษา ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ปัญหาเรื่องทางคมนาคม ไฟฟ้าสาธารณะ หรือทางระบายน้ำ เป็นต้น ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้รองปลัดเทศบาลสามารถควบคุมดูแลและกำหนดแนวทางให้ฝ่าย/กองต่าง ๆ ลงไปแก้ปัญหาตามสายงานการบังคับบัญชาได้และเพื่อให้การปฏิบัติงานด้านนี้เป็นคณะ ดังนั้น จึงให้เทศบาลแต่งตั้งคณะปฏิบัติงาน อันประกอบด้วย

รองปลัดเทศบาลเป็นประธานคณะกรรมการปฏิบัติงาน หัวหน้าฝ่าย/กองช่างหรือผู้แทน หัวหน้าฝ่าย/กองคลัง หรือผู้แทน หัวหน้าฝ่าย/กองการศึกษาหรือผู้แทน หัวหน้าฝ่าย/กองการประปาหรือผู้แทน เป็นคณะกรรมการปฏิบัติงาน โดยให้หัวหน้าฝ่าย/กองสาธารณสุขหรือผู้แทน เป็นคณะกรรมการปฏิบัติงานและเลขานุการ ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานของคณะกรรมการชุดนี้ สอดคล้องและต่อเนื่องกับการจัดตั้งชุมชนตามโครงการสาธารณสุขมูลฐานฯ ซึ่งฝ่าย/กองสาธารณสุขเป็นผู้รับผิดชอบอยู่ก่อนแล้ว

3. ให้แต่งตั้งพนักงานเทศบาลเป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการชุมชนย่อย โดยให้พนักงานเทศบาลหนึ่งคนรับผิดชอบเป็นที่ปรึกษามุมชนย่อยหนึ่งหรือสองชุมชนเป็นอย่างมากรวมกัน ทั้งนี้ เพื่อให้มีเวลาไปร่วมประชุมกับคณะกรรมการชุมชนย่อยด้วยทุกครั้ง ในระยะแรก ๆ พนักงานเทศบาลที่ได้รับแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการชุมชน อาจจะไม่มีเวลาไปประชุมเรื่องชุมชนมากนัก ให้รองปลัดเทศบาลเป็นผู้ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดจนสามารถปฏิบัติงานได้เองโดยลำพัง และเมื่อพนักงานเทศบาลได้รับแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการชุมชนใด กลับจากการเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการชุมชนแล้วให้บันทึกรายงานการประชุมให้รองปลัดเทศบาล ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องนั้นทราบด้วยทุกครั้ง

4. ให้เทศบาลกำหนดเขตชุมชนย่อยให้เต็มเขต เทศบาลใดได้จัดตั้งชุมชนตามโครงการสาธารณสุขมูลฐานฯ เต็มเขตแล้วให้คงไว้แต่ให้เสริมดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนย่อยให้สมบูรณ์ ในกรณีชุมชนนั้น ๆ ยังไม่ได้เลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนย่อย หรือยังไม่มีการแต่งตั้งที่ปรึกษามุมชนย่อย และหากเทศบาลใดได้จัดตั้งชุมชน ตามโครงการสาธารณสุขมูลฐานฯ ไว้แล้วไม่เต็มเขตให้ดำเนินการจัดตั้งให้เต็มเขตต่อไป ในกรณีที่จัดตั้งชุมชนไว้แล้วแต่พื้นที่ของชุมชนมีขนาดใหญ่มากเกินกำลัง ความสามารถของคณะกรรมการชุมชนจะดูแลได้ทั่วถึง ให้แบ่งซอยชุมชนนั้น ๆ ออกไปจนพื้นที่พอเหมาะสมกับกำลังของคณะกรรมการชุมชนย่อย และเมื่อแบ่งซอยชุมชนนั้นให้มีขนาดเหมาะสมแล้ว ให้ดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนให้ครบตามรูปแบบต่อไปด้วย

5. ให้เทศบาลเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน ๆ ละหนึ่งคนจำนวน 5-9 คน โดยอนุโลมตามรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 (ปรับปรุงใหม่) กล่าวคือ ให้คณะกรรมการดังกล่าว เลือกประธานคณะกรรมการหนึ่งคน รองประธานคณะกรรมการหนึ่งคนและให้กรรมการที่เหลือแต่ละคนรับผิดชอบงานบ้านค้ำต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ซึ่งโดยปกติแล้วจะประกอบด้วยฝ่ายปกครอง ฝ่ายป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย ฝ่ายการคลัง ฝ่ายสาธารณสุข ฝ่ายนิเทศ ฝ่ายการศึกษาและฝ่ายสวัสดิการ และให้คณะกรรมการชุดนี้ประชุมกันอย่างน้อยเดือนละครั้ง โดยมีพนักงานเทศบาลที่ได้รับแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษา เข้าร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง

-3-

การจำกัดชุมชนย่อยดังกล่าว เป็นนโยบายสำคัญประการหนึ่งของกระทรวงมหาดไทย ที่ประสงค์ให้ประชาชนในเขตเทศบาล ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง และมีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนของตนเองตลอดจนเป็นการประสานส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นกับเทศบาลด้วย ดังนั้น จึงให้จังหวัดแจ้งเทศบาลให้ถือปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวอย่างจริงจัง พร้อมกับควบคุมดูแลเรื่องนี้อย่างใกล้ชิด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ขอแสดงความนับถือ
 ชาติ กาญจนาคพันธ์
 (นายชาติ กาญจนาคพันธ์)
 รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
 ปลัดกระทรวงมหาดไทย

กรมการปกครอง
 กองราชการส่วนท้องถิ่น
 โทร. (02) 2251510

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระเบียบเทศบาลเมืองตรัง

ว่าด้วยคณะกรรมการบริหารชุมชน พ.ศ. 2536

แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2539

เพื่อให้ผู้แทนของชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาปรับปรุงชุมชน กับเทศบาลเมืองตรัง อันเป็นการฝึกฝนให้ประชาชนปกครองตนเองตามหลักการปกครองในระบบประชาธิปไตย จึงสมควร กำหนดระเบียบเทศบาลเมืองตรัง ว่าด้วยคณะกรรมการบริหารชุมชน ไว้ดังต่อไปนี้

- ข้อ 1. ระเบียบนี้ เรียกว่า "ระเบียบเทศบาลเมืองตรังว่าด้วยคณะกรรมการบริหารชุมชน พ.ศ. 2536 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2539"
- ข้อ 2. ระเบียบนี้ให้บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้เป็นต้นไป
- ข้อ 3. ให้นายกเทศมนตรีเมืองตรังรักษาการตามระเบียบนี้ และมีอำนาจในการออกประกาศ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

หมวดที่ 1

ข้อความทั่วไป

ข้อ 4. ในระเบียบนี้

- (1) ชุมชน หมายความว่า ชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง หรือชุมชนใด ๆ ที่เทศบาล กำหนดให้เป็นชุมชน
- (2) สมาชิกชุมชน หมายความว่า ผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในชุมชน
- (3) เจ้าหน้าที่ หมายความว่า ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งหรือมอบหมายจากนายกเทศมนตรี ให้ปฏิบัติงานตามระเบียบนี้
- (4) ทรัพย์สิน ในความครอบครองของคณะกรรมการชุมชน หมายความว่า ทรัพย์สิน ที่คณะกรรมการชุมชนครอบครองและใช้ประโยชน์อยู่

หมวดที่ 2

คณะกรรมการบริหารชุมชน

- ข้อ 5. คณะกรรมการบริหารชุมชนเป็นตัวแทนสมาชิกชุมชน
- ข้อ 6. ในชุมชนหนึ่งให้มีคณะกรรมการบริหารชุมชนซึ่งมาจากการเลือกตั้ง จำนวนไม่น้อยกว่า 10 คน และไม่เกิน 15 คน
- ข้อ 7. คณะกรรมการบริหารชุมชนประกอบด้วยตำแหน่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 2 -

- (1) ประธาน
- (2) รองประธาน
- (3) เลขานุการ
- (4) ฝ่ายปกครอง
- (5) ฝ่ายป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย
- (6) ฝ่ายการคลัง
- (7) ฝ่ายสวัสดิการสังคม
- (8) ฝ่ายสาธารณสุข
- (9) ฝ่ายพัฒนา
- (10) ฝ่ายการศึกษา
- (11) ผู้ช่วยฝ่ายต่างๆ หรือคณะอนุกรรมการ

ข้อ 8. คณะกรรมการบริหารชุมชนจะต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทย
- (2) มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง
- (3) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรืออาศัยอยู่ในบ้านเรือนในเขตชุมชน
- (4) สามารถอ่าน เขียน หนังสือไทยได้
- (5) เป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพสุจริต ไม่ประพฤติตนเป็นภัยต่อสังคม
- (6) มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ข้อ 9. ผู้เลือกตั้งจะต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทย
- (2) เป็นสมาชิกของชุมชนนั้น และมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์นับถึงวันเลือกตั้ง

ข้อ 10. คณะกรรมการบริหารชุมชนดำรงตำแหน่งตามวาระคราวละ 3 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง และเป็นติดต่อกันได้สมัยก็ได้ ถ้าได้รับเลือกตั้ง

ข้อ 11. คณะกรรมการบริหารชุมชนพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ครบกำหนดตามวาระ
- (2) ตาย
- (3) ลาออก

- 3 -

(4) ย้ายออกจากชุมชน

(5) ปรากฏภายหลังว่าขาดคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งตามข้อ 8. ข้อ 12 เมื่อกรรมการว่างลงให้เจ้าหน้าที่ประจำชุมชนนั้นจัดให้มีการเลือกตั้งซ่อมภายใน 30 วัน นับแต่วันที่มีตำแหน่งว่างลง เว้นแต่วาระของกรรมการชุมชนนั้นเหลือไม่ถึง 180 วัน ผู้ได้รับเลือกตั้งซ่อมจะอยู่ในตำแหน่งได้เท่ากับวาระของกรรมการชุมชนชุดนั้น

ข้อ 12. เมื่อคณะกรรมการบริหารชุมชนพ้นจากตำแหน่งตามข้อ 11(1) ให้เจ้าหน้าที่จัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารชุมชนใหม่ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่พ้นตำแหน่ง

ข้อ 13. เมื่อคณะกรรมการบริหารชุมชนชุดเก่า พ้นจากตำแหน่งให้ส่งมอบงาน และทรัพย์สินในความครอบครองของคณะกรรมการบริหารชุมชน ให้แก่กรรมการชุมชนชุดใหม่ภายใน 15 วัน นับแต่ชุดใหม่ได้รับเลือกตั้ง

หมวดที่ 3

การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ข้อ 14. คณะกรรมการบริหารชุมชนมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) ส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- (2) ประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหน่วยราชการ และเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชน
- (3) พัฒนาชุมชนทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม
- (4) เสริมสร้างความสามัคคีและการมีวินัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชน
- (5) ส่งเสริมวัฒนธรรม ศีลธรรมและประเพณีอันดีงาม
- (6) ดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและสาธารณสมบัติ
- (7) แต่งตั้งผู้มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมเป็นที่ปรึกษาหรืออนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ

ข้อ 15. ให้ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม หัวหน้างานพัฒนาชุมชน และหรือเจ้าหน้าที่เทศบาล มอบหมายเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการบริหารชุมชน

ข้อ 16. ให้หัวหน้าคณะปฏิบัติงานชุมชนย่อยจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารชุมชนครั้งแรกภายใน 30 วัน นับแต่วันเลือกตั้ง เพื่อพิจารณาเลือกกรรมการชุมชนตำแหน่งต่าง ๆ โดยให้หัวหน้าคณะปฏิบัติงานชุมชนย่อยเป็นประธานในที่ประชุม

- 4 -

หมวดที่ 4

หน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริหารชุมชนตำแหน่งต่าง ๆ

ข้อ 17. ประธานมีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

- (1) เป็นหัวหน้าคณะกรรมการบริหารชุมชน
- (2) กำกับ ดูแล การปฏิบัติของกรรมการฝ่ายต่าง ๆ
- (3) ประสานงานกับเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานราชการอื่น
- (4) เป็นประธานการประชุมคณะกรรมการบริหารชุมชน
- (5) เป็นผู้แทนของชุมชนและคณะกรรมการในการร่วมงานกับหน่วยงานอื่นตามโอกาส

ข้อ 18. รองประธาน มีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานเมื่อได้รับมอบหมาย หรือประธานไม่อยู่ ช่วยเหลือประธานในการกำกับ ดูแลการปฏิบัติของกรรมการตามแต่ได้รับมอบหมายหรือร้องขอ

ข้อ 19. เลขานุการ มีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

- (1) บันทึกรายงานการประชุม
- (2) นัดหมายการประชุมตามที่ประธานกำหนด
- (3) รวบรวมเอกสารต่าง ๆ ไว้เป็นหลักฐานหรือรายงานเทศบาลแล้วแต่กรณี
- (4) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามแต่ประธานมอบหมาย

ข้อ 20. ฝ่ายปกครอง มีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

- (1) นำบัดทุกข์บำรุงสุข
- (2) การดูแลชุมชนให้เป็นไปโดยกฎหมายขนบธรรมเนียมประเพณีและนโยบายส่วนรวมของชาติ
- (3) การส่งเสริมให้ราษฎรสนใจในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- (4) การส่งเสริมให้ราษฎรสนใจในการปกครองท้องถิ่น
- (5) การส่งเสริมสามัคคีของส่วนรวม

- 5 -

(6) การดูแลรักษาสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชน
เช่น ไฟฟ้าสาธารณะ

(7) เรื่องอื่น ๆ ที่คณะกรรมการบริหารชุมชนมอบหมาย

ข้อ 21. ฝ่ายป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

(1) ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน

(2) ช่วยเหลือดูแลและระมัดระวังในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยภายในชุมชน

(3) เรื่องอื่น ๆ ที่คณะกรรมการบริหารชุมชนมอบหมาย

ข้อ 22. ฝ่ายการคลัง มีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

(1) มีหน้าที่เกี่ยวกับการคลังและทรัพย์สินของชุมชน

(2) เรื่องอื่น ๆ ที่คณะกรรมการบริหารชุมชนมอบหมาย

ข้อ 23. ฝ่ายสวัสดิการสังคม มีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

(1) สวัสดิการของราษฎร

(2) การสงเคราะห์ผู้ยากจนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้

(3) การสงเคราะห์ผู้ประสบภัยธรรมชาติตามความจำเป็น

(4) เรื่องอื่น ๆ ที่คณะกรรมการบริหารชุมชนมอบหมาย

ข้อ 24. ฝ่ายสาธารณสุข มีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

(1) การรักษาพยาบาล

(2) การส่งเสริมสุขภาพอนามัย

(3) การป้องกันโรค

(4) การวางแผนครอบครัว

(5) การสุขภาพภิบาล

(6) การรักษาภาวะแวดล้อมของชุมชนและป้องกันอันตรายอันเกิดจากภาวะแวดล้อม
ในชุมชน

(7) เรื่องอื่น ๆ ที่คณะกรรมการบริหารชุมชนมอบหมาย

ข้อ 25. ฝ่ายพัฒนา มีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

(1) การวางโครงการและแผนดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมอาชีพของราษฎรในชุมชน

